

BALTIC INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

**PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS VEIDOŠANĀS
LATVIJAS LIELĀKAJĀS PILSĒTĀS UN
ETNISKI NEVIENDABĪGAJOS RAJONOS LATVIJĀ**

ATSKAITE

2005. GADA JŪNIJS

BALTIC INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
Elizabetes ielā 65-16,
Rīgā, LV-1050
Tālr.: 7217553, Fakss: 7217560
E-pasts: biss@biss.soc.lv

SATURS

Projekta apraksts	4
Galvenie secinājumi	6
I. Izlases sociāli demogrāfiskais raksturojums	10
II. Pilsoniskais statuss un pilsoniskā apziņa	14
<i>Secinājumi .....</i>	<i>14</i>
<i>Pilsoniskais statuss. Pilsoniskā identitāte .....</i>	<i>16</i>
<i>Dzimtenes izpratne pilsoņu un nepilsoņu vidū .....</i>	<i>17</i>
<i>Latvijas iedzīvotāju gatavība aizstāvēt Latvijas neatkarību.....</i>	<i>18</i>
<i>Nepilsoņu viedoklis par savu bērnu pilsonisko statusu .....</i>	<i>19</i>
<i>Attieksme pret Latvijas vai citas valsts pilsonības iegūšanu ....</i>	<i>19</i>
<i>Vēlme aizbraukt no Latvijas .....</i>	<i>19</i>
III. Latvijas iedzīvotāji un valsts: demokrātijas attīstības vērtējums, uzticēšanās un ticība savai ietekmes spējai	21
<i>Secinājumi.....</i>	<i>21</i>
<i>Apmierinātība ar demokrātiju Latvijā.....</i>	<i>23</i>
<i>Viedokļi par demokrātiju kā politisku režīmu.....</i>	<i>25</i>
<i>Latvijā vēlamais partiju skaits.....</i>	<i>26</i>
<i>Latvijas iedzīvotāju uzticēšanās institūcijām.....</i>	<i>26</i>
<i>Ticība iespējai piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā.....</i>	<i>29</i>
IV. Politiskā līdzdalība	31
<i>Secinājumi .....</i>	<i>31</i>
<i>Interese par politiku.....</i>	<i>33</i>
<i>Līdzdalība politiskajās aktivitātēs.....</i>	<i>33</i>
<i>Līdzdalība vēlēšanās.....</i>	<i>34</i>
<i>Partiju izvēle vēlēšanās.....</i>	<i>36</i>
<i>Nepilsoņu interese piedalīties pašvaldību vēlēšanās.....</i>	<i>36</i>
<i>Līdzdalība sabiedrisko organizāciju darbā.....</i>	<i>36</i>
<i>Sociālo kontaktu tīkli.....</i>	<i>38</i>
V. Etniskā identitāte un etniskās attiecības Latvijā	40
<i>Secinājumi.....</i>	<i>40</i>
<i>Tautības nozīme.....</i>	<i>41</i>
<i>Bažas par etniskās identitātes zaudēšanu.....</i>	<i>41</i>
<i>Savas etniskās grupas valodas zināšanas.....</i>	<i>43</i>
<i>Mazākumtautību iespējas attīstīt savu kultūru.....</i>	<i>44</i>
<i>Valsts atbalsts mazākumtautību kultūrām.....</i>	<i>44</i>
<i>Etnisko attiecību vērtējums.....</i>	<i>44</i>

<i>Bažas par cittautiešu tiesību ierobežošanu.....</i>	<i>46</i>
<i>Attieksme pret bilingvālo izglītību.....</i>	<i>46</i>
<i>Mācībvalodu sadalījums 60/ 40 mazākumtautību vidusskolās...</i>	<i>46</i>
<i>Bilingvālā izglītība latviešu skolās.....</i>	<i>49</i>
<i>Krievu valoda kā otrā valsts valoda.....</i>	<i>50</i>
<i>Bažas par latviešu valodas izdzīvošanu.....</i>	<i>50</i>
VI. Integrācijas process un tolerance	51
<i>Secinājumi.....</i>	<i>51</i>
<i>Piederības sajūta Latvijas sabiedrībai.....</i>	<i>52</i>
<i>Vienas vai divu kopienu sabiedrība.....</i>	<i>52</i>
<i>Izpratne par sabiedrības integrāciju.....</i>	<i>52</i>
<i>Attieksme pret integrācijas politiku.....</i>	<i>53</i>
<i>Citu tautību bērni latviešu bērnudārzos.....</i>	<i>53</i>
<i>Attieksme pret Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā.....</i>	<i>53</i>
<i>Attieksme pret Latvijas iestāšanos NATO.....</i>	<i>54</i>
<i>Iebraucēji no citām valstīm.....</i>	<i>54</i>
<i>Valdības rīcība attiecībā uz darba meklētājiem no citām valstīm.....</i>	<i>54</i>
<i>Imigrantu tradīciju saglabāšana.....</i>	<i>54</i>
<i>Nevēlamie kaimiņi.....</i>	<i>55</i>
VII. Valsts valoda	57
<i>Secinājumi.....</i>	<i>57</i>
<i>Dzimtā valoda.....</i>	<i>57</i>
<i>Valodu zināšanu līmenis.....</i>	<i>58</i>
<i>Valsts valodas lietošana.....</i>	<i>59</i>
<i>Plašsaziņas līdzekļu izmantošana.....</i>	<i>63</i>

Projekta apraksts

Projekta nepieciešamības pamatojums

1997. – 1998. gadā, kā arī 2000. – 2001. gadā Naturalizācijas pārvalde sadarbībā ar citām valsts un nevalstiskajām organizācijām, Latvijas un ārvalstu institūcijām īstenoja pētījumu un rīcības programmu "Ceļā uz pilsonisku sabiedrību".

Pētījuma rezultātā tika iegūta vērtīga informācija par integrācijas procesiem Latvijā, par etniskajām attiecībām, iedzīvotāju attieksmi pret Latvijas pilsonību, latviešu valodas lietošanu u.c. jautājumiem.

Pētījumi deva ieskatu tā brīža situācijā, taču, lai analizētu procesu dinamiku, nepieciešams pētījumus turpināt. Tāpēc tika veikts līdzīgs pētījums, kurā tika saglabātas jau iepriekš pētītās tēmas (Latvijas iedzīvotāji un valsts, pilsonība, valodas jautājums, integrācija un etniskās identitātes saglabāšana, pilsoniskā līdzdalība un integrācijas procesa attīstība).

Īpaša nozīme šī projekta ietvaros tika pievērsta tieši Latvijas lielo pilsētu un etniski neviendabīgo Latvijas rajonu iedzīvotāju attieksmei un uzvedībai, jo iepriekšējo pētījumu rezultāti, kā arī naturalizācijas process un citas ar sabiedrības integrāciju saistītās tendences liecina, ka lielajām pilsētām un etniski neviendabīgajiem rajoniem ir jāpievērš pastiprināta uzmanība.

Projekta uzdevumi:

- izpētīt iedzīvotāju uzskatus un attieksmi pret Latvijas valsti, pilsonību, valodu, etniskajām attiecībām, informācijas iegūšanas iespējām un sabiedrības integrācijas procesu;
- izanalizēt iedzīvotāju uzskatu un attieksmju dinamiku;
- izstrādāt ieteikumus turpmākai sabiedrības integrācijas procesa veicināšanai.

Pētījuma metodoloģija:

Pētījuma ietvaros tika veikta Latvijas lielo pilsētu un etniski neviendabīgo Latvijas rajonu iedzīvotāju aptaujas. Aptauju raksturojums sniegts 1.tabulā.

1.tabula. Aptaujas izlases raksturojums

Lielākās pilsētas

	Pilsoņu īpatsvars (CSP dati) (%)	Izlases nepilsoņu un pilsoņu kvotas (respondentu skaits)
Rīga	65	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Daugavpils	70	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Jelgava	73	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Jūrmala	70	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Liepāja	64	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Rēzekne	89	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Ventspils	68	50 pilsoņi / 50 nepilsoņi
Kopā		700 (350 pilsoņi/ 350 nepilsoņi)

Etniski neviendabīgākie rajoni

	Pilsoņu īpatsvars (CSP dati) (%)	Pilsoņu īpatsvars izlasē (%)	Latviešu īpatsvars (CSP dati) (%)	Latviešu īpatsvars izlasē (%)	Krievu īpatsvars (CSP dati) (%)	Krievu īpatsvars izlasē (%)	Citu tautību īpatsvars (CSP dati) (%)	Citu tautību īpatsvars izlasē (%)	Kopējais izlases apjoms (respondentu skaits)
Daugavpils	82	82	40	42	38	38	22	20	100
Krāslavas	84	84	49	50	25	25	26	25	100
Ludzas	90	90	57	57	36	36	7	7	100
Rēzeknes	94	93	57	56	39	39	4	5	100
Rīgas	79	79	64	64	25	26	11	10	100
Kopā									500

Avots: LR Centrālā Statistikas pārvalde. Latvijas demogrāfijas gadagrāmata. 2003.

Izlases metode:

Lielāko Latvijas pilsētu iedzīvotāju aptauja tika veikta, kombinējot nejaušo stratificēto izlasi un kvotu izlasi. Tas bija nepieciešams, lai atsevišķi varētu analizēt gan pilsoņu, gan nepilsoņu attieksmes un uzvedību katrā no lielajām Latvijas pilsētām. Etniski neviendabīgo rajonu aptaujai tika izmantota nejaušā stratificētā izlase.

Aptaujas metode: tiešās intervijas respondentu dzīves vietā.

Aptaujas laiks: 2005.gada 26.februāris – 12.marts.

Datu apstrāde un analīze: Datu apstrādē un analīzē tika izmantota datu apstrādes programma SPSS 10.0 for Windows. Jāatzīmē, ka datu interpretācijas iespējas sašaurina nelielais respondentu skaits atsevišķās grupās. Līdz ar to noteiktos gadījumos datu analīzes rezultātus var izvirzīt tikai kā hipotētiskas tendences. Uzmanīgi datu interpretācija ir veicama arī tā iemesla dēļ, ka aptaujas laiks sakrita ar pašvaldību vēlēšanu priekšvēlēšanas kampaņu, kam arī var būt ietekme uz respondentu atbildēm atsevišķos jautājumos.

Atskaites apraksts: Atskaite ietver pētījuma aprakstu, galvenos secinājumus un ieteikumus sabiedrības integrācijas procesu veicināšanai. Pētījuma rezultāti, kā arī pievienotās tabulas ir sakārtoti septiņās daļās: „Izlases sociāli demogrāfiskais raksturojums”, „Pilsoniskais statuss un pilsoniskā apziņa”, „Latvijas iedzīvotāji un valsts: demokrātijas attīstības vērtējums, uzticēšanās un ticība savai ietekmes spējai”, „Politiskā līdzdalība”, „Etniskā identitāte un etniskās attiecības Latvijā”, „Integrācijas process un tolerance” un „Valsts valoda”.

Darba grupa: Darba grupas vadītāja – Brigita Zepa. Pētījuma veikšanā un atskaites sagatavošanā piedalījās: Inese Šūpule, Inguna Tomsone, Līga Krastiņa un Jolanta Krišāne.

Galvenie secinājumi

Latvijas lielajās pilsētās un etniski neviendabīgākajos rajonos dzīvojošo latviešu un krievu tautības respondentu sniegtās atbildes tika analizētas, meklējot kopīgo un atšķirīgo attieksmēs, lai noteiktu tēmu lokus, kas kalpo kā Latvijas sabiedrību vienojoši vai šķeļoši faktori.

Latvieši vairāk jūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai un vairāk arī lepojas ar to, ka ir Latvijas iedzīvotāji. Latvijā kā savu dzimteni vairāk izjūt latvieši, un viņu vidū arī vairāk ir tādu, kas būtu gatavi aizstāvēt Latvijas neatkarību. Latvieši arī biežāk atzīst, ka tautībai viņu dzīvē ir liela nozīme. Tomēr jāatzīmē, ka arī krievu vidū lielākā daļa jūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai un uzskata Latviju par savu dzimteni.

Salīdzinot visvairāk savu piederību Latvijai izjūt Ventspils iedzīvotāji, gan pilsoņi, gan nepilsoņi. Savukārt Rēzeknes iedzīvotāji jūtas salīdzinoši atsvešinātāki no valsts, turklāt nav vērojamas būtiskas atšķirības emocionālajā piederībā valstij starp pilsoņiem un nepilsoņiem. Līdzīga situācija ir Daugavpilī. Tāpat Rēzeknē un Daugavpilī nepilsoņi mazāk saista savu bērnu nākotni ar Latviju.

Latvieši jūtas tuvāki pārvaldes institūcijām un nedaudz vairāk uzticas valdībai, Saeimai, ierēdniecībai un pašvaldībām (kopumā vismazāk visām varas institūcijām uzticas visu tautību Jūrmalas iedzīvotāji, bet visvairāk - liepājnieki), ko var skaidrot ar to, ka tās lielā mērā reprezentē Latvijas valsti, kas latviešiem emocionāli nozīmē vairāk nekā krieviem. Pie tam lielākoties šajās institūcijās darbojas latvieši. Tādējādi krievi, kuriem daļēji nav arī balsstiesību, lai ietekmētu lēmumu pieņemšanas un pārvaldes iestāžu sastāvu, jūtas vairāk atsvešināti no valsts un tās institūcijām. Par to liecina arī tas, ka latvieši vairāk interesējas par politiku, piedalās vēlēšanās un iesaistās NVO, kā arī nedaudz vairāk tic savām spējām ietekmēt lēmumu pieņemšanu. Šajā ziņā īpaši pesimistiski noskaņoti ir Liepājas pilsētas, kā arī Daugavpils un Krāslavas rajona iedzīvotāji, kur salīdzinoši ir lielāks skaits to, kas uzskata, ka nevarētu neko uzsākt, ja valdība pieņemtu sabiedrības interesēm pretējus lēmumus.

Krievus un latviešus vieno līdzīga nostāja attiecībā uz vispārīgām nostādnēm par etniskajām attiecībām. Gan latvieši, gan krievi pašreizējās attiecības vērtē kā apmierinošas (visbiežāk pozitīvu vērtējumu devuši Ventspils un Krāslavas rajona iedzīvotāji, savukārt visnegatīvāk attiecības vērtē Rēzeknes pilsētas un rajona iedzīvotāji) un sagaida, ka nākotnē tās uzlabosies. Tāpat lielākā daļa nebaidās, ka varētu zaudēt savu etnisko identitāti, un uzskata, ka jāpanāk, lai Latvijas būtu vienota, vienas kopienas sabiedrība, kurā kopā dzīvo dažādu tautību cilvēki.

Vislielākās atšķirības krievu un latviešu viedokļos ir vērojamas attiecībā uz konkrētiem etnopolitiskiem jautājumiem, turklāt nereti abu grupu uzskati ir diametrāli pretēji, piemēram, par krievu valodas kā otrās valsts valodas ieviešanu. Gan latviešu, gan krievu un cittautiešu vidū visbiežāk par krievu valodu kā otru valsts valodu iestājas daugavpīlieši un Rēzeknes pilsētā un rajonā dzīvojošie, kā arī cittautieši Rīgā. Savukārt pret to visbiežāk izteikušies latvieši Rīgā, Jūrmalā, Liepājā un Rīgas un Rēzeknes rajonos.

Tāpat ievērojamas ir atšķirības viedokļos par mazākumtautību izglītības reformu – latviešu vidū ir daudz vairāk atbalstītāju bilingvālajai izglītībai un proporcijai 60/40 mazākumtautību vidusskolās (krievu vidū šīs pārmaiņas mazākumtautību izglītībā

visvairāk atbalsta liepājnieki). Arī masu medijus latvieši un krievi visbiežāk patērē savā valodā (vismazāk izteikts šis dalījums ir Rēzeknē, kur puse latviešu lasa laikrakstus arī krievu valodā, bet krievi un cittautieši vairāk nekā citās pilsētās bez laikrakstiem krievu valodā lasa arī latviešu laikrakstus). Tādējādi viens no nozīmīgākajiem etniskās šķelšanās faktoriem ir latviešu un krievu valoda, to statuss un konkurence valodu lietojumā.

Apdraudētības sajūta zināmā mērā ir raksturīga gan latviešiem, gan krieviem, tomēr bažu iemesls ir nedaudz atšķirīgs – latvieši vairāk nekā krievi uztraucas par latviešu valodas izdzīvošanu (vismazāk tas satrauc latviešus Daugavpilī un Liepājā), savukārt krievi ir vairāk norūpējušies par to, ka varētu notikt cittautiešu tiesību ierobežošana. Visvairāk par to uztraucas cittautieši Rēzeknē un Rēzeknes rajonā, bet vismazāk – Liepājā, Daugavpilī un Jelgavā. Gan attiecībā uz latviešu un krievu valodu, gan arī kopumā latvieši vairāk atbalsta valsts īstenoto integrācijas politiku.

Krievi biežāk nekā latvieši uzskata, ka, salīdzinot ar laiku pirms Latvijas neatkarības atgūšanas, etniskās attiecības ir pasliktinājušās. To var skaidrot ar krievu satraukumu par cittautiešu tiesību ierobežošana, kā arī ar latviešu valodas statusa nostiprināšanos. Šie faktori savukārt palielina latviešu etnisko komfortu.

Latvieši un krievi orientējas un daļēji arī identificējas ar atšķirīgiem ārējiem spēlētājiem, par to liecina tas, ka krievi vairāk uzticas NVS, turpretī latvieši pārsvarā uzticas NVS un NATO. Latvieši arī biežāk atbalsta iestāšanos ES un NATO.

Latviešu un krievu attieksme pret iebraucējiem no citām valstīm vai citādi atšķirīgiem cilvēkiem ir ļoti līdzīga (krievi ir tikai nedaudz atvērtāki un tolerantāki). Tā kā šīs tēmas pašlaik sabiedrībā nav īpaši aktuālas, tam nav ietekmes uz etniskajām attiecībām. Tomēr domājams, ka, ja Latvijā ievērojami palielinātos imigrācija no citām valstīm (visvairāk par to, ka varētu iebraukt daudz cilvēku no citām valstīm, uztraucas Rēzeknes rajona iedzīvotāji, bet vismazāk – Ludzas rajonā aptaujātie), gan latvieši, gan krievi saliedētos un kopīgi vērstos pret iebraucējiem.

Ja salīdzinām 2000. un 2005. gada aptauju rezultātus, redzam, ka, no vienas puses, vērojama emocionālo saišu, piederības sajūtas vājināšanās Latvijai, bet, no otras puses, pragmatiski motīvi, piemēram, bezvīzu ceļošana, darba iespējas ES valstīs, mudina iegūt Latvijas pilsonību. "Naturalizācijas vilnis pēc referendumā par iestāšanos Eiropas Savienībā aptver tos, kas nav sagaidījuši pilsonības "automātisku" iegūšanu un kuru izvēli ir noteikuši kādi praktiski apstākļi. Šī motivācija atšķiras no 1998.gada pēcreferendumā "aktīvo pilsoņu viļņa". Šo naturalizācijas vilni varētu nosaukt par pragmatisko."¹

Līdzīgi kā pirms pieciem gadiem, latviešus un cittautiešus vieno uzskats par to, ka demokrātija ir labākā valsts pārvaldes forma, taču raksturīgi, ka nelatviešu vidū vairāk ir to, ka nav apmierināti ar veidu, kā demokrātija tiek īstenota. Cittautiešu viedoklis ir krasi atšķirīgs par to, kā tiek īstenota valodas un izglītības politika, tādējādi šīs aptaujas rezultāti apstiprina iepriekšējos pētījumos secināto, ka „sabiedrības divu

¹ Zepa, B. (2004) *Naturalizācijas viļņi*. Publicēts portālā www.politika.lv 2004. gada 10. februārī. <http://www.politika.lv/index.php?id=108228&lang=lv>

lielāko grupu konkurēšana valodas hierarhijas laukā ir viens no pamatkonfliktiem latviešu un krieviski runājošo Latvijas iedzīvotāju starpā, jo abas grupas jūtas apdraudētas.²

Ieteikumi sabiedrības integrācijas procesu veicināšanai

Sabiedrības integrācijas procesā var izdalīt vairākas nozīmīgas iesaistīto aģentu grupas – mazākumtautībām piederīgie un mazākumtautību nevalstiskās organizācijas, politikas veidotāji (lēmumu pieņēmēji un īstenotāji valsts un pašvaldību līmenī), kā arī plašsaziņas līdzekļi. Katrai no šīm grupām ir ievērojama loma etniskās integrācijas procesos, tāpēc ir svarīgi veicināt to darbību integrācijas sekmēšanai.

1. Lai sekmētu minoritāšu etniskās identitātes apzināšanos un kultūras attīstību, svarīgi turpināt atbalstīt mazākumtautību sabiedriskās organizācijas. Tās ir arī nozīmīga, organizēta platforma informācijas apmaiņai, diskusijām, kā arī līdzdalībai lēmumu pieņemšanā un sadarbībai ar dažādām institūcijām un organizācijām. Atbalstot mazākumtautību organizācijas, tiek stiprināts arī Latvijas nevalstiskais sektors kopumā.
2. Pētījuma rezultāti rāda, ka vislielākās atšķirības latviešu un krievvalodīgo viedokļos ir attiecībā uz etnopolitiskiem jautājumiem, piemēram, par mazākumtautību izglītības reformu. Tāpēc tādu lēmumu pieņemšanā, kas tieši skar Latvijas minoritātes, būtu pēc iespējas jāiesaista mazākumtautību pārstāvji, kā arī jāveicina diskusijas sabiedrībā. Visi lēmumprojekti jāizvērtē attiecībā uz to iespējamo ietekmi uz mazākumtautībām, kā arī to ietekmi uz sabiedrības integrācijas procesu. Tāpat svarīgi ir informēt mazākumtautības un izskaidrot lēmumu būtību, izmantojot efektīvākos informācijas kanālus.
3. Tā kā latvieši un krievvalodīgie parasti patērē medijus savā dzimtajā valodā, abas galvenās sabiedrības etnolingvistiskās grupas lielākoties uzturas krasi atšķirīgās informatīvās telpās. Latviešu un krievu plašsaziņas līdzekļi nereti pauž pretējus viedokļus, kas balstās uz vienu noteiktu skatupunktu un interpretācijas prizmu. Tāpēc būtu svarīgi veidot mediju materiālus, kuros tiktu atklāti un parādīti dažādi skatījumi kādā jautājumā, tādējādi rosinot diskusijas un savstarpēju izpratni.
4. Latviešu un krievu valodas statuss un konkurence lietojumā ir viens no nozīmīgākajiem sabiedrību šķeļošajiem faktoriem, tādēļ jāveicina valodu apguve. Pie tam būtu vēlams, lai tā būtu abpusēja, tādējādi rosinot vienlīdzīgas sadarbības gaisotni dažādu tautību cilvēku saskarsmē. Tāpēc svarīgi sekmēt partnerību veidošanos starp mazākumtautību un latviešu skolām, latviešu un mazākumtautību pašdarbības kolektīviem, pašvaldībām dažādos reģionos un tamlīdzīgi.

---

² Zepa B., Šūpule I., Krastiņa L., Peņķe I., Krišāne J. (2004) Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija, Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 15.lpp.

5. Lai apkopotu pieredzi sabiedrības integrācijas sekmēšanā un izplatītu informāciju par labas prakses piemēriem un idejām, jāveicina dažādu līmeņu lēmumu pieņēmēju un nozaru speciālistu pieredzes apmaiņa un sadarbība integrācijas jautājumos, piemēram, Latvijas lielo pilsētu pašvaldību vidū, reģionu ietvaros un izmantojot arī citas jau pastāvošas sadarbības platformas.
6. Plānojot etniskās integrācijas veicināšanas pasākumus, jāņem vērā iepriekšējā pieredze sabiedrības integrācijas procesa veicināšanā, tāpēc rūpīgi jāizvērtē līdz šim veiktās darbības un to efektivitāte dažādās mērķa grupās.

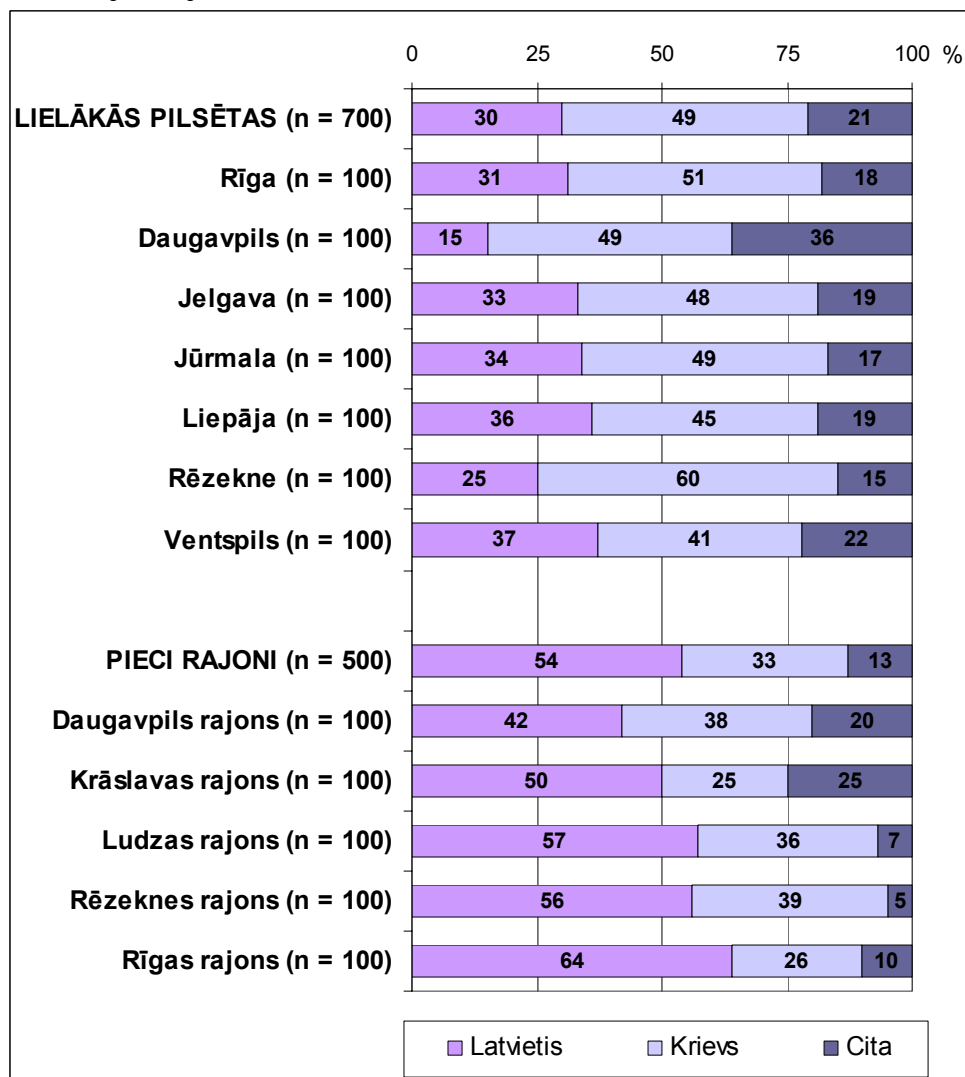
I. Izlases sociāli demogrāfiskais raksturojums

Respondentu sadalījums pēc dzimuma – gan pilsētās, gan rajonos par dažiem procentiem lielāks ir aptaujāto sieviešu īpatsvars, kas atbilst statistiskajam dzimumu sadalījumam valstī.

Aptaujāto vecuma struktūra ir vienmērīga – katrā vecumgrupā aptaujāts aptuveni vienāds skaits iedzīvotāju, nedaudz vairāk jeb kopumā ceturtdaļa respondentu ir vecumā no 15 līdz 30 gadiem. Respondentu sadalījums atbilst statistiskajam iedzīvotāju vecuma sastāvam.

Respondentu sadalījums pēc tautības ievērojami atšķiras pilsētās un rajonos aptaujāto grupās, jo tika izmantoti atšķirīgi izlases principi. Aptaujājot iedzīvotājus lielākajās pilsētās – Rīgā, Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī, tika izmantota kvotu izlase - katrā pilsētā tika intervēti 50 pilsoņi un 50 nepilsoņi. Savukārt etniski neviendabīgākajos Latvijas rajonos – Daugavpils, Krāslavas, Ludzas,

1.1.zīmējums. Respondentu sadalījums pēc tautības lielākajās pilsētās un izlasē iekļautajos rajonos

Rēzeknes, Rīgas – respondentu atlase notika pēc nejaušās stratificētās izlases. Pie tam Daugavpils, Rīgas un Rēzeknes rajonu izlasēs netika ietverti atbilstošo pilsētu – rajonu centru iedzīvotāji. Kopumā puse no lielajās pilsētās aptaujātajiem ir krievi, aptuveni trešdaļa ir latvieši, un 20% pieder citai tautībai. Tikai Daugavpilī aptaujāti mazāks skaits latviešu un vairāk cittautiešu nekā citās pilsētās. Salīdzinot ar statistikas datiem par iedzīvotāju nacionālo sastāvu šajās pilsētās, izlasē ir nedaudz mazāk latviešu tautības respondentu un nedaudz vairāk krievu un citu tautību pārstāvju. Savukārt rajonos aptaujāto vidū apmēram puse ir latvieši, trešā daļa – krievi, bet aptuveni 10% - citu tautību pārstāvji, kas aptuveni atbilst Latvijas iedzīvotāju tautību struktūrai.

Pēc iegūtās izglītības kopējais pilsētās un rajonos aptaujāto sadalījums ir līdzīgs – visvairāk jeb nedaudz vairāk par trešdaļu aptaujāto ir ieguvuši vidējo speciālo izglītību.

Pilsētās un rajonos aptaujāto vidū nodarbinātības struktūra kopumā ir līdzīga – nedaudz vairāk par pusi respondentu strādā, aptuveni ceturtdaļa nestrādā (šajā grupā ietverti bezdarbnieki, mājsaimnieces, studenti, skolēni) un aptuveni 20% respondentu ir pensijā. Šis sadalījums ir līdzīgs dažādu tautību cilvēku vidū, savukārt pilsoņu vidū strādājošo ir nedaudz vairāk nekā starp nepilsoņiem.

No strādājošajiem respondentiem gandrīz trešā daļa bieži uztraucas, ka var zaudēt darbu, puse par to uztraucas šad un tad, bet aptuveni katrs piektais par to neuztraucas. Nepilsoņi par iespējamo darba zaudēšanu uztraucas nedaudz vairāk, savukārt no aplūkotajām tautībām latvieši par to uztraucas vismazāk.

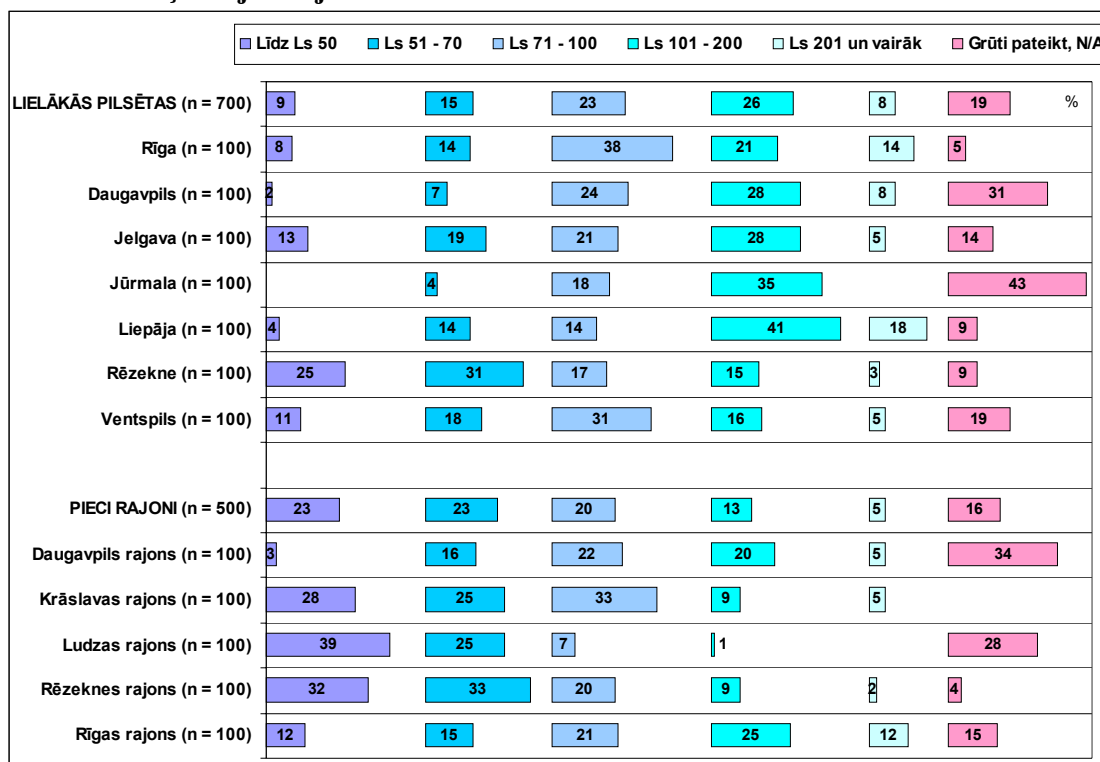
Ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē dažādu tautību cilvēkiem, arī pilsoņiem un nepilsoņiem ir ļoti līdzīgi, daudz lielākas atšķirības vērojamas starp lielajās pilsētās un rajonos aptaujāto ienākumiem. Rīdzinieku ienākumi vidēji ir visaugstākie, bet viszemākie – Ludzas rajonā, Rēzeknes pilsētā un rajonā.

Subjektīvais sava materiālā stāvokļa novērtējums kopumā dažādu tautību iedzīvotāju vidū būtiski neatšķiras, tomēr latvieši biežāk uzskata savu materiālo stāvokli par labu (īpaši izteikts tas ir Rīgā, Daugavpilī, Ventspilī, Ludzas rajonā). Tikai Rēzeknē un Daugavpils rajonā krievi un cittautieši savu stāvokli vērtē augstāk. Biežāk ar savu materiālo stāvokli apmierinātu cilvēku ir Daugavpilī, Ventspilī un Krāslavas rajonā. Kopumā pilsoņi, salīdzinot ar nepilsoņiem, nedaudz biežāk uzskata savu materiālo stāvokli par “drīzāk labu” (aptuveni 52% un 40%). Īpaši lielas atšķirības vērojamas Rīgas un Liepājas pilsoņu un nepilsoņu materiālā stāvokļa vērtējumā (aptuveni 43% pilsoņu un 22% nepilsoņu pozitīvi vērtē savu materiālo situāciju). Savukārt Rēzeknē un Krāslavas rajonā pilsoņu un nepilsoņu vērtējumi neatšķiras.

Līdzīgi kā 2000. gada aptaujā³ lielākā daļa respondentu jeb 55% atzīst, ka “ar saviem ienākumiem tikko spēj savilkt galus”, 7% ir “spiesti aizņemties naudu iztikai”. Ceturtdaļa var iekrāt nedaudz naudas, un tikai 2% iekrāj daudz naudas. Šajā ziņā nav ievērojamu atšķirību dažādu tautību cilvēku vidū, bet var teikt, ka pilsoņu materiālais stāvoklis ir nedaudz labāks nekā nepilsoņiem.

³ “Ceļā uz pilsonisku sabiedrību - 2000”, BSZI, 2001

1.2.zīmējums. Ienākumu sadalījums uz vienu ģimenes locekli lielākajās pilsētās un izlasē iekļautajos rajonos

Lielākā daļa aptaujāto ir dzimuši un pamatā dzīvojuši Latvijā (65% pilsētu un 83% rajonu iedzīvotāji). Kopumā ļoti maz, īpaši, rajonu iedzīvotāju vidū, ir tādu, kas Latvijā dzīvojuši mazāk nekā 20 gadus, tomēr šai grupai pieder lielākā daļa aptaujāto nepilsoņu. Tikai Jūrmalā, Liepājā un Krāslavas rajonā vairāk nekā puse aptaujāto nepilsoņu ir dzimuši Latvijā. Aplūkojot pa tautībām, gandrīz visi aptaujātie latvieši un lielākā daļa krievu ir dzimuši Latvijā (Liepājā – 94%, bet Rēzeknē vismazāk – 43%).

Kopumā sevi par ticīgiem cilvēkiem uzskata 79% rajonu un 64% pilsētu iedzīvotāju. Pilsētās ticīgi ir 55% latviešu, 62% krievu un 81% cittautiešu, bet rajonos visu tautību ticīgo īpatsvars ir lielāks. Visvairāk ticīgu cilvēku ir Krāslavas (90%) un Daugavpils rajonā (87%), bet vismazāk - Jūrmalā (34%) un Liepājā (43%). Pilsoņu un nepilsoņu vidū šajā ziņā nav lielas atšķirības, pie tam praktiski vienāds ticīgo īpatsvars abās grupās ir Latgales rajonos un lielajās pilsētās.

Lielākā daļa no pilsētās aptaujātajiem ticīgajiem cilvēkiem jeb 46% pieder pie pareizticīgo konfesijas, 22% ir katoļi, 14% - luterāņi un 11% - vecticībnieki. Turpretī aptaujātie rajonu iedzīvotāji jāskata atsevišķi Rīgas rajonā un pārējos – Latgales rajonos. Rīgas rajonā ticīgie līdzīgi sadalās trīs lielākajās konfesijās – katoļu, luterāņu un pareizticīgo. Savukārt Latgales rajonos vairāk nekā puse pieder katoļticībai, aptuveni trešdaļa ir pareizticīgi un aptuveni 10% ir vecticībnieki. Aplūkojot pa tautībām, lielākā daļa latviešu pieder luterticībai vai katoļticībai (Latgalē), bet krievi – pareizticībai vai vecticībai (Latgalē). Citu tautību pārstāvji lielākoties ir katoļi vai pareizticīgie.

Kopumā aptuveni 60% aptaujāto gan pilsētās, gan rajonos uzskata sevi par laimīgiem cilvēkiem, Krāslavas rajonā tādu ir visvairāk – 80%. Šajā jomā nav izteiktu atšķirību dažādu tautību respondentu vidū, kā arī starp pilsoņiem un nepilsoņiem. Tomēr Jelgavā un Liepājā aptaujātie pilsoņi nedaudz biežāk nekā nepilsoņi atzīmējuši, ka jūtas laimīgi. Savukārt šajās pilsētās un vēl arī Daugavpilī latvieši jūtas laimīgāki nekā krievi un citu tautību pārstāvji.

II. Pilsoniskais statuss un pilsoniskā apziņa

Kopumā katrā pilsētā tika aptaujāti 50% pilsoņu un 50% nepilsoņu, savukārt izvēlētajos etniski neviendabīgajos rajonos proporcijas atšķiras: Daugavpils rajonā no aptaujātajiem nepilsoņi bija 18%, Krāslavas rajonā – 16%, Ludzas rajonā – 10%, Rēzeknes rajonā – 7 %, bet Rīgas rajonā – 21% nepilsoņu.

Pilsoniskās apziņas mērīšanai izmantoti sekojoši indikatori: 1) lepnuma jūtas par Latviju, 2) "dzimtenes" izpratne, 3) gatavība aizstāvēt Latvijas neatkarību, 4) vēlme iegūt sev un saviem bērniem pilsonību, 5) vēlme dzīvot Latvijā.

Secinājumi

Tradicionāli pastāv divas pieejas pilsonības izpētē: „kopības” un „līguma”. Pirmā pieeja skata pilsoņus kā kādas kopības locekļus, un otra - kā personas, kam ir noteiktas kādas juridiskas tiesības. Šīs divas pieejas ļauj spriest, kā cilvēki izjūt pilsonību. Pētījumos vairāk tiek likts uzsvars uz pilsonību kā kopības izjūtu, sevišķi identitātes pētījumos.

Iegūtie dati liecina, ka gan Latvijas lielāko pilsētu, gan Latvijas etniski neviendabīgāko rajonu iedzīvotāju pilsoniskā identitāte ir kļuvusi vājāka, salīdzinot ar 2000. gada veiktā pētījuma „Ceļā uz pilsonisku sabiedrību” datiem (gan pilsoņu, gan nepilsoņu vidū). Tomēr atšķirības pilsoņu un nepilsoņu atbildēs ir saglabājušās, t.i., savu saikni ciešāk ar Latviju izjūt Latvijas pilsoņi.

Pētījumā kā viens no emocionālās attieksmes indikatoriem tika izvēlēts lepnums par valsti - cik ļoti lepojas, ka ir Latvijas iedzīvotājs. Salīdzinot ar situāciju visā Latvijā 2000. gadā, kad 80% pilsoņu un 50% nepilsoņu lepojās, ka ir Latvijas iedzīvotāji, Latvijas lielākajās pilsētās šobrīd lepnuma jūtas par valsti ir mazinājušās: ar Latvijas iedzīvotāja statusu pilsētās lepojas 66% pilsoņu un 37% nepilsoņu, bet rajonos - 72% pilsoņu un 40% nepilsoņu.

Arī jēdziena „dzimtene” izpratne ir viens no indikatoriem, kas raksturo pilsonisko apziņu. Latviju par savu dzimteni pilsētās uzskata 91% pilsoņu un 48% nepilsoņu, līdzīgi arī rajonos - 91% pilsoņu un 49% nepilsoņu (kas ir nedaudz mazāk nekā 2000. gadā visā Latvijā kopumā, kad Latviju par savu dzimteni uzskatīja 97% pilsoņu un 58% nepilsoņu).

Tāpat ievērojami mazāk pilsoņu un nepilsoņu gan rajonos, gan pilsētās būtu gatavi aizstāvēt Latvijas neatkarību, ja tā tiktu apdraudēta: ja 2000. gadā trīs ceturtdaļas visas Latvijas pilsoņu pauduši savu nostāju ar atbildi „jā” (būtu gatavs aizstāvēt), tad šogad Latvijas pilsētās to būtu gatavi darīt tikai nedaudz vairāk nekā puse (57%) pilsoņu, bet rajonos - divas trešdaļas būtu gatavas aizstāvēt Latvijas neatkarību, kas ir mazāk nekā 2000. gadā visā Latvijā kopumā.

Nepilsoņu vidū to īpatsvars, kas aizstāvētu Latvijas neatkarību 2000. gadā visā Latvijā bija 44%, šogad pilsētās - 28%, bet rajonos - 40%.

Par pilsoniskās identitātes izjūtu liecina arī dzīvesvietas izvēle - vēlēšanās palikt Latvijā vai pārcelties uz kādu citu valsti. Ja salīdzina situāciju pilsētās šobrīd ar situāciju 2000. gadā visā Latvijā, vēlme doties prom no Latvijas ir augusi gan pilsoņu, gan nepilsoņu vidū. Rajonos tādu cilvēku, kas ir nolēmuši vai vēl apsver domu doties prom no Latvijas, ir mazāk. Tas, ka ievērojams skaits aizceļot gribētāju ir arī pilsoņu vidū, norāda, ka pilsonība vairs nav noteicošais faktors, kas nosaka nodomu palikt Latvijā vai aizceļot.

Vēlme iegūt pilsonību gan rajonos, gan pilsētās ir lielāka nekā 2000. gadā: 2000. gadā tuvākā gada laikā pilsonību plānoja iegūt 20% no nepilsoņiem, savukārt šogad tuvāko 2-3 gadu laikā pilsonību plāno iegūt 41% no nepilsoņiem pilsētās un 35% nepilsoņu rajonos. Jāņem gan vērā jautājumā ietvertais atšķirīgais laika periods. Līdzīgi kā 2000. gadā, arī tagad nedaudz vairāk kā puse no tiem, kuri nevēlas iegūt pilsonību, neplāno iegūt nevienas valsts pilsonību.

Neskatoties uz to, ka daudzi no nepilsoņiem paši neplāno iegūt pilsonību, saviem bērniem pilsonību vēlas trīs ceturtdaļas Latvijas pilsētās dzīvojošo nepilsoņu, turklāt rajonos šis īpatsvars ir augstāks. Kopumā situācija ir līdzīga kā 2000.gadā visā Latvijā kopumā, izņemot faktu, ka respondenti biežāk sniedza atbildi „drīzāk jā”, nevis noteiktu „jā”.

Vēlmes iegūt pilsonību gan sev, gan bērniem saglabāšanās līdzšinējā līmenī vai pat palielināšanās, neskatoties uz to, ka citi pilsoniskās identitātes aspekti ir vājinājušies, ir skaidrojama ar vēlmi baudīt visas tās priekšrocības, ko sniedz pilsoņa statuss, it īpaši pēc iestāšanās Eiropas Savienībā.

Kopumā visvairāk savu piederību Latvijai izjūt Ventspils iedzīvotāji, gan pilsoņi, gan nepilsoņi. Savukārt Rēzeknes iedzīvotāji jūtas salīdzinoši atsvešinātāki no valsts, turklāt nav vērojamas būtiskas atšķirības emocionālajā piederībā valstij starp pilsoņiem un nepilsoņiem. Līdzīga situācija ir Daugavpilī. Tāpat Rēzeknē un Daugavpilī nepilsoņi mazāk saista savu bērnu nākotni ar Latviju.

Attiecībā uz rajoniem vismazāk Latviju kā savu dzimteni izjūt nepilsoņi Rēzeknes rajonā un Daugavpils rajonā. Rēzeknē arī pilsoņi vismazāk pauduši pārliecību aizstāvēt Latvijas neatkarību, ja tā tiktu apdraudēta, kas gan nav jāizprot tiešā nozīmē, bet ir kā viens no pilsoniskās apziņas rādītājiem.

No rajoniem Latvijai lojālākie gan pilsoņi, gan nepilsoņi dzīvo Krāslavas un Ludzas rajonā. Tajā pašā laikā Krāslavas rajonā gan pilsoņi, gan nepilsoņi biežāk salīdzinājumā ar citiem rajoniem ir domājuši par aizbraukšanu no Latvijas.

Pilsoniskais statuss. Pilsoniskā identitāte

Emocionālā līmenī piederības sajūtu savai valstij raksturo lepnuma jūtas par to. Respondentiem tika jautāts - cik lielā mērā lepojaties ar to, ka esat Latvijas iedzīvotājs.

Kopumā no to Latvijas lielāko **pilsētu iedzīvotājiem**, kurās tika veikta aptauja, aptuveni puse lepojas ar to, ka ir Latvijas iedzīvotāji (15% "ļoti lepojas" un 37% "drīzāk lepojas"), bet 12% respondentu nevarēja sniegt noteiktu atbildi. Emocionālu piederību Latvijai biežāk izjūt latvieši (76%) un Latvijas pilsoņi (66%), bet arī nepilsoņu un citu tautību pārstāvju vidū Latvijai piederīgi jūtas 37% nepilsoņu, 39% krievu un 45% cittautiešu.

Skatot situāciju atsevišķi pa pilsētām, izrādījās, ka visbiežāk ar faktu, ka ir Latvijas iedzīvotāji, "ļoti lepojas" **ventspilnieki** (gandrīz puse sniedza atbildi "ļoti lepojos"). Turklāt **Ventspilī** ar Latvijas iedzīvotāju statusu lepojas salīdzinoši vairāk nepilsoņu nekā citās Latvijas pilsētās ("ļoti lepojas" 36% Ventspils nepilsoņu un 24% "drīzāk lepojas"). Līdzīgi kā Ventspilī salīdzinoši vairāk nekā citās pilsētās nepilsoņi ir lepmi par Latvijas iedzīvotāja statusu **Jelgavā** (6% "ļoti lepojas" un 60% "drīzāk lepojas").

Jūrmalas iedzīvotāji pārsteidza ar to, ka 54% jūrmalnieku, atbildot uz jautājumu, vai lepojas, ka ir Latvijas iedzīvotājs, sniedza atbildi "**grūti pateikt, nav atbildes**". Šāda atbilde skanēja gan no pilsoņiem (46%), gan nepilsoņiem (62%). Salīdzinoši mazāk - 32% Jūrmalā dzīvojošu pilsoņu pauda lepnumu par savu piederību Latvijai, sakot, ka "drīzāk lepojas".

Daugavpilī un **Liepājā** situācijas ir līdzīgas, vairums pilsoņu (attiecīgi 60% un 76%) "drīzāk lepojas", ka ir Latvijas iedzīvotāji, savukārt nepilsoņi (Daugavpilī -54%, Liepājā - 62%) visbiežāk sniedza atbildi "**ne visai lepojos**".

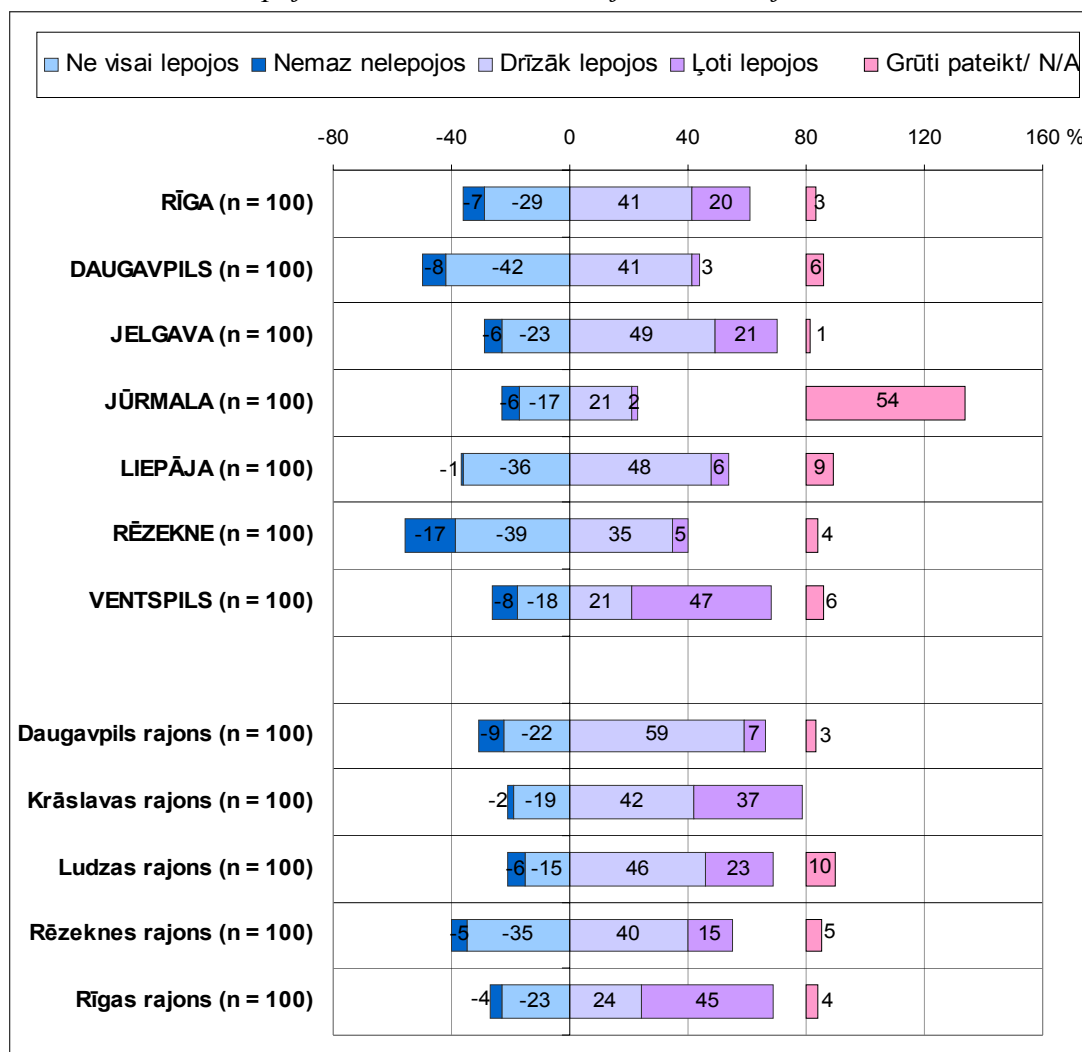
Rēzeknē starp pilsoņiem un nepilsoņiem nav vērojamas būtiskas atšķirības emocionālajā piederībā valstij. Aptuveni trešdaļa pilsoņu un trešdaļa nepilsoņu "drīzāk lepojas" un tāpat nedaudz vairāk nekā trešdaļa "ne visai lepojas" ar savu piederību Latvijai.

Rajonu iedzīvotāji kopumā emocionāli jūtas vairāk piederīgi Latvijai nekā pilsētnieki - 25% "ļoti lepojas" un 42% "drīzāk lepojas", ka ir Latvijas iedzīvotāji. Pilsoņu vidū ar to, ka ir Latvijas iedzīvotāji, „ļoti lepojas” 27% un „drīzāk lepojas” 45%. Nepilsoņu vidū īpatsvars ir mazāks – „ļoti lepojas” 15% un „drīzāk lepojas” 25% respondentu. Visbiežāk ar Latvijas iedzīvotāja statusu lepojas Krāslavas rajona un Rīgas rajona iedzīvotāji. Savukārt vismazāk - Rēzeknes rajonā.

2.1. zīmējums. Lepnums par Latvijas iedzīvotāja statusu.

Cik lielā mērā Jūs lepojaties ar to, ka esat Latvijas iedzīvotājs?

Bāze: % no visiem pilsētu vai rajonu iedzīvotājiem

Dzimtenes izpratne pilsoņu un nepilsoņu vidū

Jautāti par to, ko Latvijas lielākajās **pilsētās** dzīvojošie respondenti saprot ar vārdu "dzimtene", vairākums gan pilsoņu, gan nepilsoņu atbild: Latvija (attiecīgi 91% un 48%). No pilsoņiem pavisam nedaudz ir to, kas nosaukuši kādu citu valsti. Citādi ir nepilsoņu grupā: 4% nespēj sniegt atbildi uz šo jautājumu, 20% no nepilsoņiem kā savu dzimteni minējuši Krieviju, 17% - kādu no bijušajām PSRS republikām, un 8% - bijušo Padomju Savienību.

Visbiežāk Latviju kā savu dzimteni uztver nepilsoņi Liepājā (70%) un Ventspilī (64%), savukārt vismazāk Rēzeknē (26%) un Daugavpilī (28%). No Rēzeknes nepilsoņiem aptuveni piektdaļa par savu dzimteni uzskata Krieviju (22%), piektdaļa kādu no bijušajām PSRS republikām (18%) un tāpat piektdaļa - bijušo Padomju Savienību (20%). Daugavpilī situācija ir līdzīga. Jelgavā un Rīgā kopumā mazāk nepilsoņu kā dzimteni uztver bijušo Padomju Savienību, toties šeit ir visvairāk nepilsoņu, kuri par savu dzimteni uzskata Krieviju, attiecīgi 28% un 32%. Latviju par savu dzimteni Jelgavā un Rīgā uzskata aptuveni puse nepilsoņu.

Skatot pēc tautībām, redzams, ka Latviju kā savu dzimteni uztver 97% Latvijas lielākajās pilsētās dzīvojošo latviešu, 65% krievu un 39% cittautiešu. Aptuveni piektdaļa krievu par savu dzimteni uzskata Krieviju, bet gandrīz trešdaļa (31%) cittautiešu par savu dzimteni uzskata kādu no bijušajām PSRS republikām.

Līdzīga dzimtenes uztvere kā pilsētās kopumā ir arī Latvijas etniski neviendabīgajos **rajonos**: vairākums gan pilsoņu, gan nepilsoņu uz jautājumu – “kad jūs sakāt “dzimtene”, vai Jūs ar to domājat...”, atbild: Latvija (attiecīgi 91% un 49%). No pilsoņiem pavisam nedaudz ir to, kas nosaukuši kādu citu valsti. Nepilsoņu grupā 15% no kā savu dzimteni minējuši Krieviju, 15% - kādu no bijušajām PSRS republikām un tāpat 15% - bijušo Padomju Savienību. Vismazāk Latviju kā savu dzimteni izjūt nepilsoņi Rēzeknes rajonā (0%) un Daugavpils rajonā (28%). Rēzeknes rajonā salīdzinoši vairāk pilsoņu nekā citos rajonos – desmitā daļa, par savu dzimteni uzskata bijušo Padomju Savienību. Pārējos aptaujā iekļautajos rajonos vairāk nekā puse nepilsoņu par savu dzimteni uzskata Latviju.

Rajonos, ja analizē sadalījumā pēc tautībām, Latviju par savu dzimteni uzskata 96% latviešu, 74% krievu un 63% citu tautību pārstāvji. Salīdzinot ar pilsētām, rajonos mazāk krievu un cittautiešu par savu dzimteni uzskata Krieviju vai kādu no bijušajām PSRS republikām.

Latvijas iedzīvotāju gatavība aizstāvēt Latvijas neatkarību

Jautājums "Ja tiktu apdraudēta Latvijas neatkarība, vai Jūs būtu gatavs to aizstāvēt?" kalpo kā viens no indikatoriem emocionālās piederības sajūtas mērījumam. Interpretējot rezultātus, jāņem vērā, ka cilvēka uzvedību reālos apstākļos nosaka daudzi motīvi un apstākļi, tāpēc dati nav uzskatāmi kā prognoze uzvedībai, jo tas nav bijis pētījuma mērķis.

Nedaudz vairāk kā puse (57%) pilsētās dzīvojošo pilsoņu savu nostāju pauduši ar atbildi "jā", 19% nolieguši savu gatavību aizstāvēt Latvijas neatkarību, bet gandrīz katrs ceturtais pilsonis (24%) nav sniedzis atbildi uz šo jautājumu.

Vismazāk pārliecību aizstāvēt Latvijas neatkarību pauduši Rēzeknes pilsoņi – aptuveni trešdaļa Rēzeknē ir gatavi aizstāvēt neatkarību, trešdaļa to nedarītu, bet vēl trešdaļa nevarēja atbildēt uz šo jautājumu. Visvairāk noskaņoti aizsargāt Latvijas neatkarību ir pilsoņi Ventspilī (70%) un Rīgā (74%). Arī Daugavpilī, Jelgavā un Liepājā vairāk nekā puse pilsoņu būtu gatavi aizstāvēt Latvijas neatkarību, ja tā tiktu apdraudēta.

No nepilsoņiem Latvijas neatkarību aizstāvētu 28%, 38% to nedarītu, bet katrs trešais (34%) nav sniedzis atbildi. Latvijai visvairāk lojālie nepilsoņi dzīvo Ventspilī, tur gandrīz puse nepilsoņu būtu gatavi aizstāvēt Latvijas neatkarību.

Salīdzinot pa tautībām, 77% latviešu, 42% krievu un 51% citu tautību pārstāvju būtu gatavi aizstāvēt neatkarību. Aptuveni ceturtdaļa krievu un cittautiešu nebūtu gatavi to darīt.

Rajonos, kas ietverti aptaujā, 66% pilsoņu aizstāvētu Latvijas neatkarību, 13% neaizstāvētu un 21% nesniedza konkrētu atbildi. Nepilsoņu vidū Latviju aizsargātu 40%, 32% sniedza atbildi “nē” un 28% nesniedza noteiktu atbildi. Latvijai lojālākie gan pilsoņi, gan nepilsoņi dzīvo Krāslavas un Ludzas rajonā.

Skatot pēc tautībām, Latvijas neatkarību būtu gatavi aizstāvēt 77% latviešu, 42% krievu un 51% citu tautību iedzīvotāju.

Nepilsoņu viedoklis par savu bērnu pilsonisko statusu

No **pilsētās** dzīvojošajiem nepilsoņiem lielākā daļa vēlas, lai viņu bērni kļūtu par Latvijas pilsoņiem. Kopumā aptuveni trīs ceturtdaļas nepilsoņu Latvijas pilsētās saista savu bērnu nākotni ar Latviju - 53% sniedza atbildi "jā", un 21% - "drīzāk jā". 15% respondentu pilsētās nevarēja sniegt atbildi uz šo jautājumu, un 7% nevēlas, lai viņu bērni nākotnē kļūtu par Latvijas pilsoņiem.

Skatot situāciju pa pilsētām atsevišķi, jāsaprot, ka visbiežāk saviem bērniem Latvijas pilsonību nākotnē vēlas Rīgas (70% - "jā" un 20% - "drīzāk jā"), Jelgavas (70% - "jā" un 16% - "drīzāk jā") un Ventspils (66% - "jā" un 14% - „drīzāk jā”) iedzīvotāji. Nedaudz nepārliecinātāki par to, ka viņu bērniem nākotnē būtu jāiegūst pilsonība, ir Jūrmalā dzīvojošie nepilsoņi (50% - "jā" un 30% "drīzāk jā").

Savukārt Liepājā, Rēzeknē un Daugavpilī nepilsoņi mazāk saista savu bērnu nākotni ar Latviju. Aptuveni ceturtdaļa Daugavpils un Rēzeknes nepilsoņu nespēja sniegt noteiktu atbildi.

Skatot šo jautājumu attiecībā uz rajonu iedzīvotājiem, var secināt, ka šeit nepilsoņi biežāk saista savu bērnu nākotni ar Latviju nekā pilsētu iedzīvotāji. Uz jautājumu, vai tie vēlas, lai viņu bērni kļūtu par Latvijas pilsoņiem, 75% no visu rajonu respondentiem atbildēja "jā" un 11% - "drīzāk jā". Neviens no respondentiem nesniedza noteiktu atbildi "nē".

Attieksme pret Latvijas vai citas valsts pilsonības iegūšanu

Uz jautājumu, vai tuvāko 2 – 3 gadu laikā plāno iegūt Latvijas pilsonību naturalizējoties, 41% no pilsētās dzīvojošiem nepilsoņiem snieguši atbildi "jā", 44% - "nē", bet 15% par to vēl nav domājuši. Atbildi "nē" biežāk snieguši citu tautību pārstāvji, kas nav ne krievi, ne latvieši. Lielākā daļa no tiem, kuri neplāno naturalizēties, neplāno arī iegūt kādas citas valsts pilsonību (59%). Savukārt aptuveni piektdaļa (22%) respondentu nespēja sniegt noteiktu atbildi.

6% Latvijas lielāko pilsētu nepilsoņu, kas neplāno naturalizēties tuvāko 2-3 gadu laikā, tomēr vēlas iegūt Latvijas pilsonību, 8% vēlas iegūt Krievijas pilsonību, 4% - kādas citas bijušās PSRS republikas pilsonību, un 1% - kādas Eiropas valsts pilsonību.

Latvijas **rajonos** vēlme iegūt pilsonību naturalizējoties ir nedaudz zemāka kā pilsētās: naturalizēties vēlas 35% no rajonos dzīvojošiem. Kopumā rajonu nepilsoņu vidū ir lielāka vienaldzība pret pilsonības iegūšanu, jo aptuveni piektdaļa respondentu nav domājuši par iespēju iegūt pilsonību. No tiem, kuri neplāno naturalizēties, gandrīz puse (49%) neplāno iegūt nevienas valsts pilsonību, un 36% bija grūtības sniegt noteiktu atbildi.

Vēlme aizbraukt no Latvijas

Par pilsonisko apziņu liecina arī dzīvesvietas izvēle - vēlme palikt Latvijā vai arī vēlēšanās pārcelties uz kādu citu valsti.

No Latvijas lielākajās **pilsētās** dzīvojošiem pilsoņiem 2% ir nolēmuši aizbraukt no Latvijas, 9% apsver aizbraukšanas iespējas, bet nezina, kā to izdarīt, un 11% ir tādu, kas nav izlēmuši - palikt vai aizbraukt no Latvijas.

Nepilsoņu vidū aina ir līdzīga: 3% ir nolēmuši aizbraukt no Latvijas, 11% ir par to domājuši, bet neredz iespēju, kā to īstenot, un 15% nav vēl izlēmuši.

Visvairāk respondentu gan pilsoņu, gan nepilsoņu vidū, kuri ir apsvēruši vai arī nolēmuši aizbraukt no Latvijas, ir Daugavpilī: 6% pilsoņu ir nolēmuši aizbraukt no Latvijas, 28% pilsoņu ir domājuši par aizbraukšanu, bet neredz iespēju to īstenot, kā arī 14% pilsoņu nav vēl izlēmuši. Daugavpils nepilsoņu vidū 12% ir nolēmuši aizbraukt no Latvijas, 8% ir par to domājuši, bet neredz, kā īstenot, 18% nav izlēmuši un 14% nesniedza noteiktu atbildi.

Tāpat aptuveni ceturtdaļa Rēzeknes pilsoņu apsver domu par aizbraukšanu no Latvijas, aptuveni puse no viņiem ir par to domājusi, bet neredz iespēju, kā īstenot, savukārt otra puse vēl nav izlēmuši. Rēzeknes nepilsoņu vidū to īpatsvars, kuri vēlētos aizbraukt no Latvijas, ir mazāks nekā starp pilsoņiem. Citās aptaujā ietvertajās pilsētās to pilsoņu īpatsvars, kuri ir domājuši par aizbraukšanu no Latvijas, ir zemāks.

Rajonu iedzīvotāju vidū vēlme aizbraukt no Latvijas ir nedaudz zemāka. No pilsoņiem 1% ir nolēmuši aizbraukt no Latvijas, 6% apsver aizbraukšanas iespējas, bet nezina, kā to izdarīt, un 7% ir tādu, kas nav izlēmuši - palikt vai aizbraukt no Latvijas.

No rajonu nepilsoņiem 3% ir nolēmuši aizbraukt no Latvijas, 10% ir par to domājuši, bet neredz iespēju, kā to īstenot, un 10% nav vēl izlēmuši.

Visbiežāk par aizbraukšanu no Latvijas ir domājuši gan pilsoņi, gan nepilsoņi Krāslavas rajonā: 18% ir domājuši, bet neredz, kā to īstenot un 12% vēl nav izlēmuši. Salīdzinoši mazāk aizbraukt no Latvijas vēlas Daugavpils rajona iedzīvotāji.

III. Latvijas iedzīvotāji un valsts: demokrātijas attīstības vērtējums, uzticēšanās un ticība savai ietekmes spējai

Secinājumi

Saskaņā ar R.Ingleharta (Inglehart, 1997) veiktajiem pētījumiem un atzinumiem politiskās sistēmas leģitimitācija jeb atbalsts ir vairāk atkarīgs no iedzīvotāju subjektīvās labklājības vērtējuma nekā no tieša demokrātisko institūciju un režīma atbalsta. Tomēr zināmas tendences var analizēt, arī aplūkojot atbildes uz jautājumu „Kopumā, cik lielā mērā Jūs apmierina demokrātijas attīstība Latvijā?”. Salīdzinot dažādu aptauju rezultātus, var secināt, ka laika periodā no 1997.gada apmierinātība ar demokrātijas attīstību Latvijā nav mainījies: gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju ir drīzāk apmierināti, bet otra puse ir drīzāk neapmierināti ar demokrātijas attīstību. Joprojām saglabājas atšķirīgais atbilstošs dalījums pilsoņu un nepilsoņu, latviešu un citu tautību pārstāvju vidū: pilsoņi un latvieši gan lielākajās Latvijas pilsētās, gan etniski neviendabīgākajos rajonos ir par 10-20% apmierinātāki nekā nepilsoņi un citu tautību pārstāvji.

Pētījumā respondenti tika lūgti novērtēt savus priekšstatus par demokrātiju kā politisko režīmu. Aptauju rezultāti parāda, ka vidēji 70-75% visu aptaujāto rajonu un pilsētu iedzīvotāju piekrīt, ka „demokrātijai ir dažas nepilnības, bet tā ir labāka par jebkuru citu pārvaldes formu”.

Atbildes uz papildus jautājumiem ļauj noprast, kādas nepilnības cilvēki saskata demokrātijā. 35-45% aptaujāto atbalsta viedokli, ka „demokrātijas apstākļos slikti darbojas ekonomika”, kā arī to, ka „demokrātijai nespēj nodrošināt kārtību”. Nedaudz vairāk nekā puse aptaujāto piekrīt viedoklim, ka „demokrātijai raksturīga neizlēmība un pārāk liela ķildošānās”. Salīdzinot ar datiem 2000. gadā („Ceļā uz pilsonisku sabiedrību”), viedokļi par demokrātiju kā politisko režīmu nav mainījušies, un līdzīgi kā iepriekš kritiskāki ir nepilsoņi un citu tautību pārstāvji. Vienīgais izteikums, par kuru viedokļi, analizējot pēc pilsonības un tautības, neatšķiras, ir „Demokrātijas apstākļos slikti darbojas ekonomika”.

Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, jāuzsver, ka Rietumeiropā ir mazāk to, kas uzskata, ka „demokrātijas apstākļos slikti darbojas ekonomika”, bet ir vairāk tādu, kas uzskata, ka „demokrātijai ir dažas nepilnības, bet tā ir labāka par jebkuru citu pārvaldes formu”.

Atbildes uz jautājumu par uzticēšanos dažādām Latvijas institūcijām parāda, ka gan Latvijas lielāko pilsētu iedzīvotāji, gan etniski neviendabīgo rajonu iedzīvotāji visvairāk uzticas izglītības iestādēm (80-83%) un baznīcai (76-80%). Savukārt vismazāk cilvēki uzticas politiskajām partijām (pilsētās - 17%, izlases rajonos – 23%), ierēdniecībai (pilsētās - 28%, izlases rajonos – 40%) un Saeimai (30-33%).

Aplūkojot Latvijas iedzīvotāju atbildes jautājumā par uzticēšanos valsts varas institūcijām – Saeimai, valdībai un tiesu sistēmai, jāsecina, ka Latvijas iedzīvotāji visvairāk uzticas tiesu sistēmai (53%-62%), tālāk seko valdība (38-40%) un Saeima (30-33%). Novērtējot

uzticēšanos Latvijas valsts institūcijām pēc tautības un pilsonības, atbildēs nav vērojamas būtiskas atšķirības, bet atšķirīga situācija vērojama, apskatot uzticēšanos starptautiskajām institūcijām - NVS, ES, NATO. Latvieši un pilsoņi biežāk uzticas NATO un ES, bet krievi un cittautieši, kā arī nepilsoņi - NVS.

Aplūkojot konkrēto aptauju datus, salīdzinot ar citiem pētījumiem⁴, jāsecina, ka būtiskas izmaiņas nav vērojamas: kopumā Latvijas iedzīvotājiem raksturīga zema uzticēšanās valsts institūcijām, un viens no neuzticēšanās skaidrojumiem ir milzīgās atšķirības starp dzīves apstākļiem attīstītajās Rietumeiropas valstīs un jaunajās ES dalībvalstīs. Īpaši tādēļ, ka pēdējo 15 gadu laikā atšķirības nav būtiski samazinājušās, bet ir palielinājusies iedzīvotāju noslāņošanās.

Tomēr, kā norāda pētnieki, arī Rietumu demokrātijās politiskā uzticēšanās pēdējos gadu desmitos ir būtiski pazeminājusies, līdz ar to nevar teikt, ka Latvija īpaši izceltos citu valstu vidū, tikai neuzticēšanās cēloņi, iespējams, ir citi.

Iepriekš veiktie pētījumi, kā arī šajās aptaujās iegūtie rezultāti liecina, ka kritiskā vērtējuma pamatā ir Latvijā bieži vien publiski apspriestā parādība, ka politiķi vai augsta līmeņa ierēdņi nenošķir savas privātās intereses un lēmumus, ko pieņem, būdami amatpersonas. Par to liecina arī fakts, ka viszemākā uzticēšanās ir politiskajām partijām (17-23%). Tādi gadījumi būtiski iedragā politisko uzticēšanos un cilvēkiem liek domāt, ka Latvijā sabiedrības intereses kopumā netiek ņemtas vērā.

Par šīs pārlicības izplatību liecina arī atbildes uz jautājumu: „Kā Jūs domājat, vai Latvijas attīstību kopumā nosaka dažu spēcīgu grupu intereses vai tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses?”. 71% pilsētu iedzīvotāju un 84% izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas attīstību nosaka dažu spēcīgu grupu intereses, bet tikai 9% pilsētu iedzīvotāju un 8% izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju uzskata, ka tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses. Salīdzinoši 1996.gadā 91% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskatīja, ka Latvijas attīstību nosaka dažu spēcīgu grupu intereses, bet 4% uzskatīja, ka tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses. Kopumā tāpat nedaudz ir samazinājies to skaits, kas uzsver elites grupējumu dominēšanu, bet ir palielinājies to skaits, kas nesniedz konkrētu atbildi (5% 1996.gadā, 19% un 8% 2005.gadā).

Salīdzinot ar citām Rietumeiropas valstīm, piemēram, Norvēģiju, redzamas būtiskas atšķirības, jo Norvēģijā tikai 27% uzskata, ka viņu valsts attīstību nosaka dažu spēcīgu grupu intereses, bet 70% uzskata, ka tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses.

Turklāt Latvijas iedzīvotāju vairākums uzskata, ka viņiem nav arī iespēju kaut ko uzsākt, ja valdība vai pašvaldības pieņem sabiedrības interesēm pretējus lēmumus. Kritiskāki šajos jautājumos ir rajonu iedzīvotāji, kuru vidū tikai 17% uzskata, ka varētu kaut ko

---

⁴ Zepa, Brigita (2003) *Trust in New Democratic Institutions In: Political Representation and Participation in Transitional Democracies: Estonia, Latvia and Lithuania*. Edited by Elfär Loftsson and Yonhyok Choe. Stockholm: Södertörns högskola, p. 90-100.

uzsākt pret valdības lēmumu. Salīdzinoši nedaudz vairāk ir to, kas uzskata, ka varētu kaut ko uzsākt pret pašvaldību lēmumu, kas ir pretējs sabiedrības interesēm – 32%.

Salīdzinot šo aptauju rezultātus ar pētījuma „Ceļā uz pilsonisku sabiedrību” datiem 2000.gadā, jāatzīmē, ka atbilžu sadalījums nav būtiski mainījies – vidēji divas trešdaļas netic, ka varētu kaut ko uzsākt, lai mainītu valdības vai pašvaldības pieņemtu lēmumu.

Tas liecina, ka iedzīvotāju vidū motivācija iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesā ir vāja, jo vairākuma vidū dominē viedoklis, ka vienkāršiem cilvēkiem nav iespēju kaut ko pasākt un ka Latvijas attīstību nosaka dažu spēcīgu grupu intereses. Jānorāda, ka saskaņā ar demokratizācijas teoriju pārstāvju uzskatiem ticība savai politiskajai ietekmei ir ļoti svarīgs sabiedrības integrācijas rādītājs, un ja tādas nav, iedzīvotāju atsvešinātība no valsts palielinās.

Apmierinātība ar demokrātiju Latvijā

Ar demokrātijas attīstību Latvijā apmierināti ir vidēji 42% Latvijas **pilsētu** iedzīvotāju (51% pilsoņu un 32% nepilsoņu), bet apmēram 52% pilsētu iedzīvotāju nav apmierināti ar Latvijas demokrātijas attīstību (45% pilsoņu un 59% nepilsoņu).

Lielāko pilsētu iedzīvotāju vidū ar demokrātisko attīstību Latvijā biežāk apmierināti ir latvieši (57%), krievu un citu tautību iedzīvotāju vidū apmierināto īpatsvars ir vidēji 35%.

Demokrātijas attīstība Latvijā visvairāk apmierina Daugavpils iedzīvotājus: 87% latviešu, 51% krievu un 47% citu tautību pārstāvju ir ar to vairāk vai mazāk apmierināti. Savukārt ar demokrātijas attīstības līmeni visvairāk neapmierināto ir Rēzeknē dzīvojošo vidū: vairāk vai mazāk apmierināti ir 28% latviešu, 30% krievu un 33% cittautiešu. Jāpiezīmē, ka Rēzekne ir vienīgā pilsēta, kurā ir tik liels neapmierināto latviešu īpatsvars un nav vērojamas atšķirības pēc tautības.

Salīdzinoši starp citām pilsētām izceļas Rīgas krievu un citu tautību pārstāvji, kuri ir ļoti neapmierināti ar demokrātijas attīstību.

Analizējot aptaujas rezultātus pilsētās pēc pilsonības, jāatzīmē, ka no pilsoņiem visvairāk ar demokrātisko attīstību Latvijā apmierināto ir Liepājā (76%), Daugavpilī (70%) un Rīgā (52%). Jelgavā un Rēzeknē atšķirības atbildēs pēc pilsonības nav novērojamas.

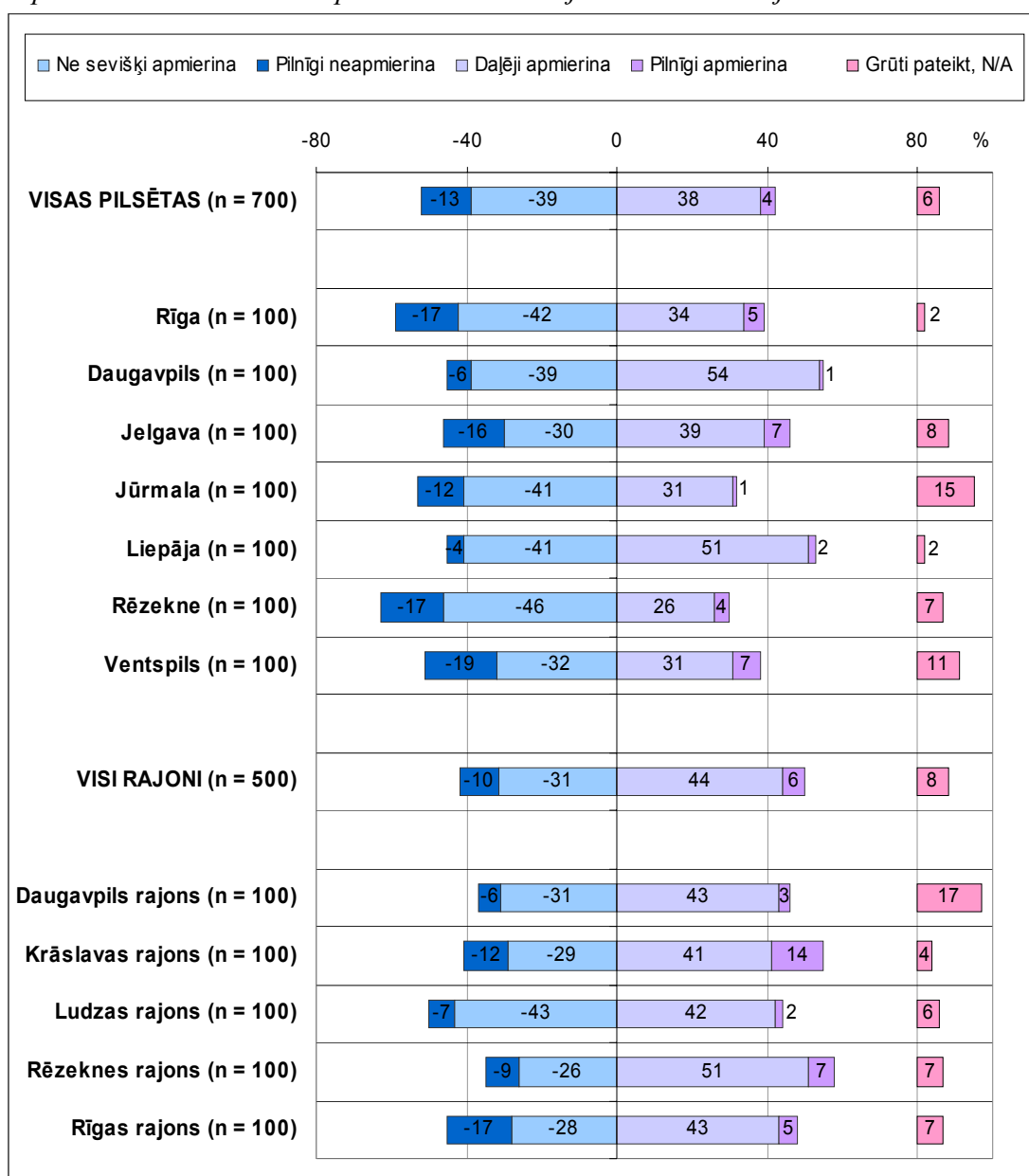
Nepilsoņu vidū visapmierinātākie ar demokrātisko attīstību ir Jelgavā un Daugavpilī (attiecīgi apmierināti ir 44% un 40%), bet ar demokrātijas attīstības līmeni vismazāk apmierināti ir Rīgā dzīvojošie nepilsoņi (72% nav apmierināti) .

Salīdzinot ar pilsētu iedzīvotājiem, izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāji ir nedaudz apmierinātāki ar demokrātijas attīstību: vidēji 50% ir atbildējuši, ka demokrātijas attīstība tos pilnīgi vai daļēji apmierina. Salīdzinoši apmierinātāki ar demokrātijas attīstību ir Krāslavas un Rēzeknes rajonā (3.1. zīmējums).

Analizējot datus tautības un pilsonības griezumā, jānorāda, ka izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju vidū ar demokrātijas attīstības līmeni Latvijā apmierināti ir vidēji 63% latviešu, 34% krievu un 40% citu tautību pārstāvju, pilsonības griezumā - 53% pilsoņu un 38% nepilsoņu. Jāpiezīmē, ka visneapmierinātākie ir Rīgas un Ludzas rajona krievu un citu tautību iedzīvotāji.

3.1. zīmējums. Viedoklis par demokrātijas attīstību Latvijā

Kopumā cik lielā mērā Jūs apmierina demokrātijas attīstība Latvijā?

Viedokļi par demokrātiju kā politisku režīmu

Izteikumam "Demokrātijai ir dažas nepilnības, bet tā ir labāka par jebkuru citu pārvaldes formu" piekrīt 75% Latvijas lielo **pilsētu** iedzīvotāju (81% pilsoņu, 69% nepilsoņu).

Situācija dažādās Latvijas lielākajās pilsētās ir visai līdzīga. Būtiskas atšķirības ir vērojamas Daugavpilī un Ventspilī, kur ir mazāk to, kas piekrīt šim apgalvojumam (57% un 64%), bet nedaudz vairāk to, kas nepiekrīt (attiecīgi 28% un 18%).

Izteiktas tendences atbilžu sadalījumā pēc tautības pilsētās kopumā nav vērojamas: vidēji visās pilsētās apgalvojumam "Demokrātijai ir dažas nepilnības, bet tā ir labāka par jebkuru citu pārvaldes formu" piekrīt 83% latviešu, 71% krievu un 71% citu tautību pārstāvju. Tajā pašā laikā Rīgā šim apgalvojumam piekrīt 90% latviešu, 82% krievu un 94% citu tautību pārstāvju, Liepājā - 100% latviešu, 78% krievu un 74% citu tautību pārstāvju, bet Daugavpilī, piemēram, - 53% latviešu, 61% krievu un 53% citu tautību pārstāvju.

Etniski neviendabīgāko **rajonu** iedzīvotāju vidū izteikumam "Demokrātijai ir dažas nepilnības, bet tā ir labāka par jebkuru citu pārvaldes formu" piekrīt 71% iedzīvotāju (72% pilsoņu, 68% nepilsoņu).

Visvairāk to, kas šim apgalvojumam piekrīt, ir Rēzeknes rajona iedzīvotāju vidū (86% latviešu, 82% krievu un 80% citu tautību pārstāvju), kā arī Krāslavas rajona iedzīvotāju vidū (84% latviešu, 76% krievu un 76% citu tautību pārstāvju).

Apgalvojumam "Demokrātijas apstākļos slikti darbojas ekonomika" pilnīgi piekrīt vai drīzāk piekrīt 42% Latvijas **pilsētu** iedzīvotāju (41% pilsoņu, 44% nepilsoņu). To skaits, kas nepiekrīt savukārt veido 44% (48% pilsoņu, 41% nepilsoņu).

Dažādu tautību pilsētu iedzīvotāju viedoklis lielākajā daļā pilsētu ir samērā līdzīgs, jāatzīmē vienīgi Liepāja, kur iepriekš izvirzītajam apgalvojumam piekrīt 31% latviešu, 73% krievu un 68% cittautiešu.

Izlasē iekļautajos **rajonos** iedzīvotāju viedokļi būtiski neatšķiras (piekrīt 36%, nepiekrīt 40%), bet noteikti jāpiemin Krāslavas rajons, kur salīdzinoši divas reizes vairāk iedzīvotāju (76%) uzskata, ka demokrātijas apstākļos slikti darbojas ekonomika, savukārt pretējs viedoklis ir Daugavpils rajona iedzīvotājiem, kur tikai 14% piekrīt šim apgalvojumam.

Kopumā izlasē iekļautajos rajonos vairāk to, kas piekrīt šim viedoklim, ir citu tautību pārstāvju vidū (vidēji 52%), bet latviešu un krievu tautības iedzīvotāju viedoklis ir līdzīgs: 35%-30% piekrīt, bet 43%-42% nepiekrīt, ka demokrātijas apstākļos slikti darbojas ekonomika.

Izteikumam "Demokrātijai raksturīga neizlēmība un pārāk liela ķildošānās" piekrīt 51% **pilsētu** iedzīvotāju, bet nepiekrīt 38% pilsētu iedzīvotāju.

Aplūkojot iedzīvotāju viedokli pa pilsētām, tas ir salīdzinoši līdzīgs, jāatzīmē gan, ka Daugavpilī un Liepājā ir ievērojami mazāk to, kas piekrīt šim viedoklim (28% un 18%), bet vairāk to, kas nepiekrīt (60% un 77%).

Izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāju atbildes ir līdzīgas pilsētu iedzīvotāju uzskatiem: izteikumam "Demokrātijai raksturīga neizlēmība un pārāk liela ķildošānās" piekrīt 53% iedzīvotāju, bet nepiekrīt 24% iedzīvotāju.

Kopumā pilsoņu un nepilsoņu, kā arī dažādu etnisko grupu pārstāvju atbildes būtiski neatšķiras.

Apgalvojumam „Demokrātija nespēj nodrošināt kārtību” piekrīt 37% Latvijas **pilsētu** iedzīvotāju un 40% izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāju. Salīdzinoši pilsētu iedzīvotāju vidū ir vairāk to, kas nepiekrīt minētajam izteikumam (51%), bet rajonu iedzīvotāju vidū ir vairāk to, kam nav noteikta viedokļa (nepiekrīt - 34%, grūti pateikt - 26%).

Pilsoņu un nepilsoņu, kā arī dažādu etnisko grupu viedoklis kopumā pilsētās un izlasē iekļautajos rajonos šajā jautājumā būtiski neatšķiras. Izteiktākās atšķirības ir vērojamas Liepājā, kur šim viedoklim nepiekrīt 86% latviešu, 58% krievu un 47% citu tautību pārstāvju. Savukārt Daugavpilī atbilžu sadalījums pēc tautības ir proporcionāli pretējs - šim viedoklim nepiekrīt 40% latviešu, 65% krievu un 72% citu tautību pārstāvju.

Latvijā vēlamais partiju skaits

Gan Latvijas pilsētu, gan izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju vidū dominē viedoklis, ka vēlamais partiju skaits Latvijā ir divas līdz piecas. Tāds viedoklis ir nedaudz vairāk nekā 40% aptaujāto (41% un 43%). Otrs izplatītākais viedoklis ir, ka vēlamais partiju skaits ir sešas līdz desmit (24% un 29%).

Tikai 5% pilsētu iedzīvotāju un 6% izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju uzskata, ka Latvijā būtu jābūt vienai partijai. Atbildes uz šo jautājumu dažādās tautību grupās un pēc pilsonības neatšķiras.

Latvijas iedzīvotāju uzticēšanās institūcijām

Visbiežāk Latvijas lielāko **pilsētu** iedzīvotāji uzticas izglītības iestādēm (80%), kā nākamā visuzticamākā institūcija tiek minēta baznīca, tai uzticas aptuveni 76% pilsētu iedzīvotāju. Pilsētu iedzīvotāji visvairāk neuzticas politiskajām partijām, tālāk seko ierēdniecība (partijām uzticas 17%, ierēdniecībai – 28%). Attiecībā uz politiskajām partijām un ierēdniecību viskritiskākie ir Jūrmalas un Liepājas iedzīvotāji. Jāpiebilst gan, ka Jūrmalas iedzīvotāji ir kritiskāki attiecībā uz visām aptaujā iekļautajām institūcijām.

Salīdzinot pilsētu iedzīvotāju atbildes jautājumā par uzticēšanos valsts politiskajām institūcijām – Saeimai, valdībai un tiesu sistēmai, jāsecina, ka pilsētu iedzīvotāji visvairāk uzticas tiesu sistēmai (53%), tālāk seko valdība (40%) un Saeima (30%).

Dažādu pilsētu iedzīvotāju vidū vērojamas sekojošas tendences: Jūrmalas iedzīvotāji ievērojami mazāk uzticas visām varas institūcijām (tiesu sistēmai un valdībai uzticas 19%, Saeimai – 13%), bet salīdzinoši visvairāk to, kas uzticas valsts varas institūcijām, ir liepājnieku vidū: liepājnieki vairāk uzticas tiesu sistēmai (uzticas 87%) un valdībai (uzticas 74%).

Novērtējot uzticēšanos Latvijas institūcijām, nav vērojamas būtiskas atšķirības atbildēs pēc tautības, bet atšķirīga situācija vērojama, apskatot tādas institūcijas kā NVS, ES, NATO. Latvieši visvairāk uzticas NATO un ES (61% un 59%), bet vismazāk uzticas NVS – 16%. Krievi un cittautieši visvairāk uzticas NVS (41% - 44%), savukārt vismazāk uzticas NATO (22% - 25%).

Analizējot tendences attiecībā uz uzticēšanos pilsoņu un nepilsoņu vidū, jāatzīmē, ka būtiskas atšķirības ir pamanāmas tikai jautājumos par starptautiskajām institūcijām - NVS, ES un NATO: pilsoņi vairāk uzticas ES un NATO, bet nepilsoņi – NVS.

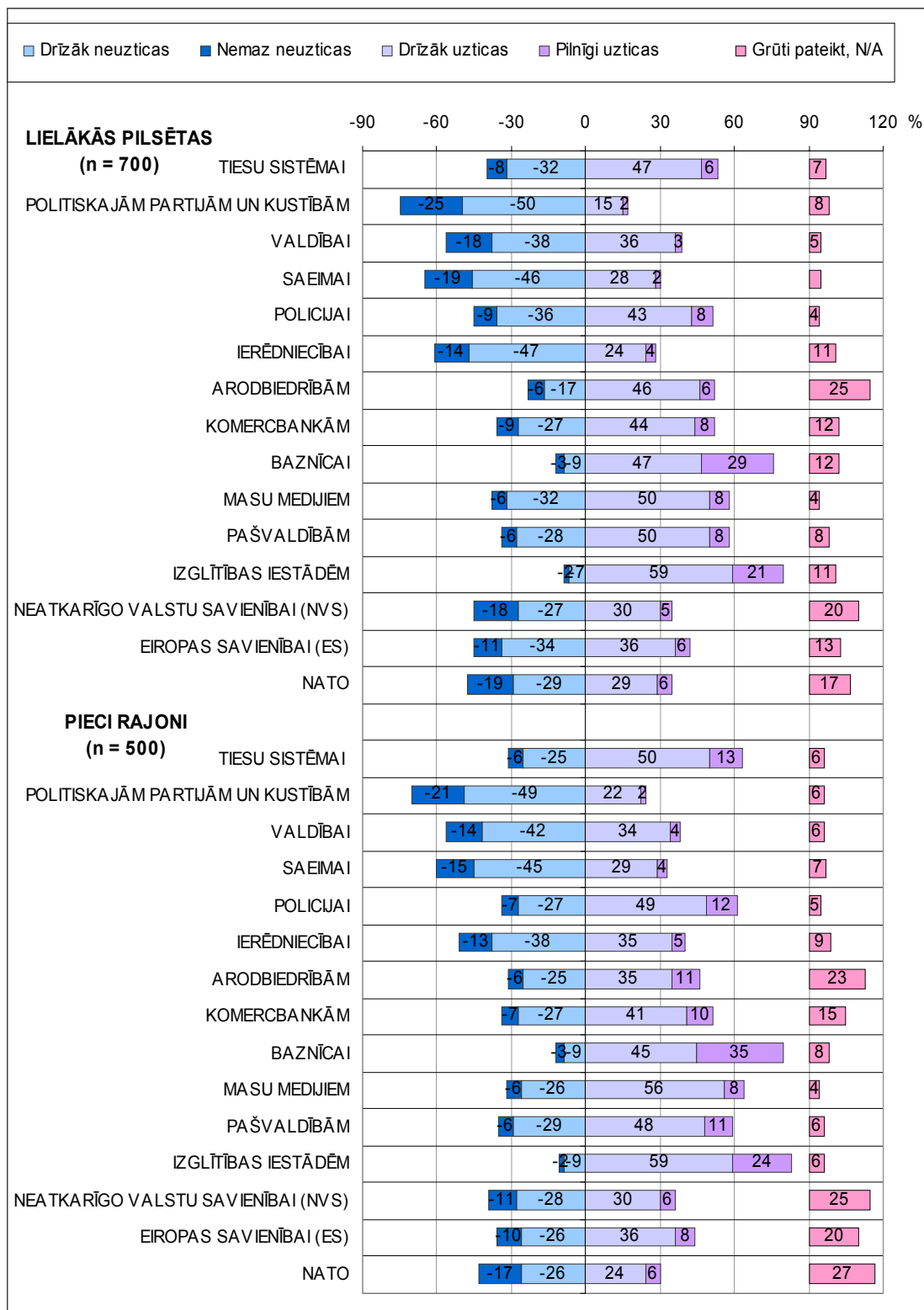
Izlasē iekļautajos **rajonos** nav vērojamas krasas atšķirības, salīdzinot ar tendencēm pilsētu iedzīvotāju vidū. Rajonu iedzīvotāji visvairāk uzticas izglītības iestādēm (83% pilsoņu un nepilsoņu) un baznīcām (80% pilsoņu, 83% nepilsoņu), bet viszemākā uzticēšanās ir politiskām partijām un Saeimai.

Salīdzinoši visvairāk to, kas uzticas visām institūcijām, ir Krāslavas rajona iedzīvotāju vidū, vienīgais izņēmums ir masu mediji, kam Krāslavas iedzīvotāji uzticas mazāk (uzticas 55% Krāslavas rajona iedzīvotāju). Savukārt kritiskāki ir Daugavpils rajona iedzīvotāji, kuri neuzticas citām institūcijām, bet uzticas masu medijiem (uzticas 80%). Īpaši kritiski Daugavpils rajona iedzīvotāji ir pret visām starptautiskajām institūcijām, tai skaitā NVS (uzticas 12%, vidēji visos rajonos – 36%).

Līdzīgi kā pilsētās, arī rajonos galvenās atšķirības pēc tautības un pilsonības ir attieksmē pret starptautiskajām institūcijām, jāpiebilst vienīgi, ka rajonos dzīvojošie latvieši nedaudz biežāk uzticas valdībai, Saeimai, ierēdniecībai, tiesu sistēmai un politiskajām partijām.

3.2. zīmējums. Uzticēšanās dažādām institūcijām

Cik lielā mērā Jūs uzticaties sekojošām institūcijām?

Ticība iespējai piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā

Analizējot iedzīvotāju atbildes jautājumā "Kā Jūs domājat, vai Jūs varētu kaut ko uzsākt, ja valdība pieņemtu sabiedrības interesēm pretējus lēmumus?", jāsecina, ka Latvijas iedzīvotāju vairākums ir pārliecināti, ka viņiem nebūtu iespējas neko uzsākt, ja valdība rīkotos pretēji sabiedrības interesēm. Lielo **pilsētu** iedzīvotāju vidū tā uzskata 58%, bet izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāju vidū – 78% aptaujāto.

Apmēram ceturtdaļa pilsētu iedzīvotāju (27%) un 17% rajonu iedzīvotāju domā, ka varētu kaut ko uzsākt, bet atbilstoši 15% un 6% ir izvēlējušies atbildi „grūti pateikt”.

Īpaši pesimistiski noskaņoti ir Liepājas pilsētas, kā arī Daugavpils un Krāslavas rajona iedzīvotāji, kur salīdzinoši ir lielāks to skaits, kas uzskata, ka nevarētu neko uzsākt, ja valdība pieņemtu sabiedrības interesēm pretējus lēmumus.

Izvērtējot pilsētu un rajonu iedzīvotāju viedokļus pēc tautības un pilsonības, jāatzīmē, ka tendences visās grupās ir ļoti līdzīgas, varbūt vienīgi var atzīmēt, ka pilsoņi ir vidēji par 10% pozitīvāk noskaņoti šai jautājumā atšķirībā no nepilsoņiem.

Nedaudz optimistiskākas ir atbildes uz jautājumu "Kā Jūs domājat, vai Jūs varētu kaut ko uzsākt, ja pašvaldības pieņemtu sabiedrības interesēm pretējus lēmumus?". Lielo **pilsētu** iedzīvotāju vidū 38% uzskata, ka varētu kaut ko uzsākt, bet izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāju vidū – 32%. Noliecēju atbildi ir snieguši atbilstoši 48% un 62% aptaujāto pilsētu un rajonu iedzīvotāju.

Kopumā gan pilsētās, gan izlasē iekļautajos rajonos latviešu un pilsoņu vidū ir vidēji par 10-15% vairāk to, kas uzskata, ka viņi varētu kaut ko uzsākt.

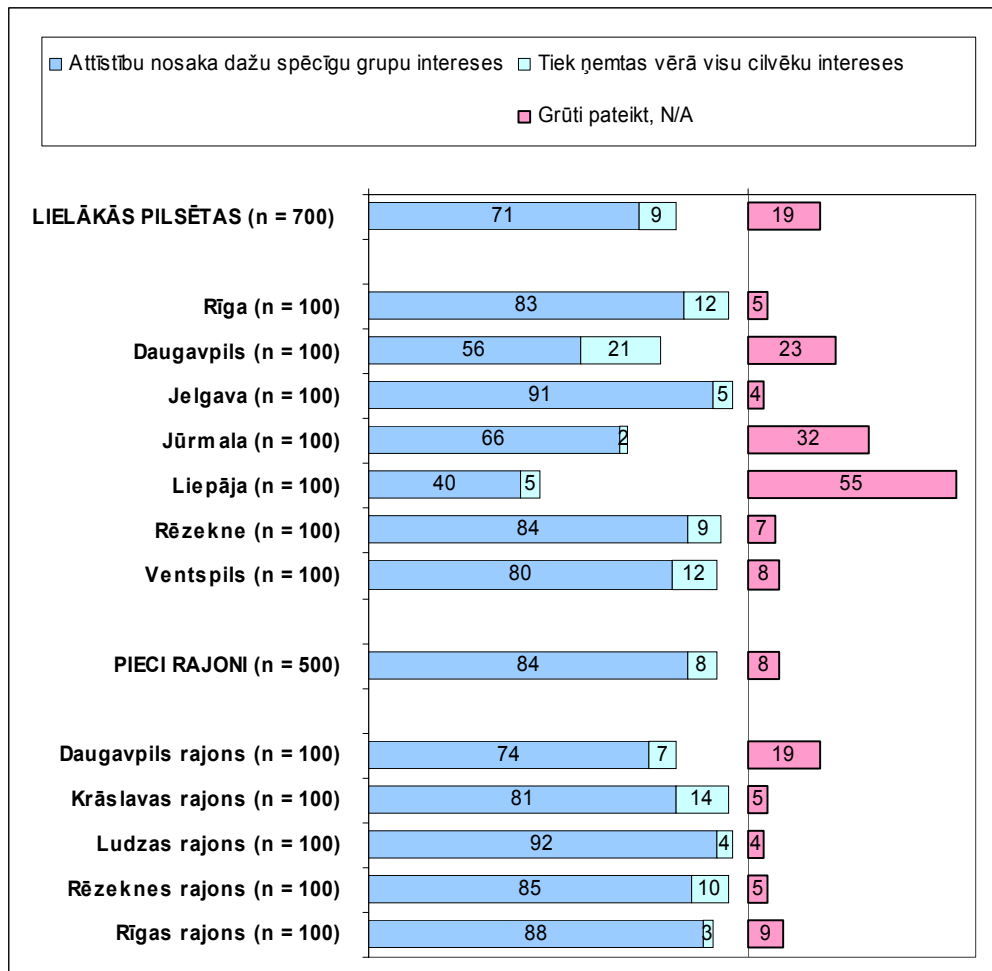
Atbildes uz jautājumu: „Kā Jūs domājat, vai Latvijas attīstību kopumā nosaka dažu spēcīgu grupu intereses, vai tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses?" liecina, ka Latvijas iedzīvotāju priekšstatos viņu valsts attīstību nenosaka sabiedrības intereses, bet gan dažu spēcīgu grupējumu jeb elites intereses. Šim viedoklim piekrīt 71% pilsētu iedzīvotāju un 84% izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju.

Pilsētu vidū šajā jautājumā nedaudz atšķiras Daugavpils iedzīvotāju viedoklis, jo Daugavpilī tikai 56% uzskata, ka attīstību nosaka dažu spēcīgu grupu intereses, bet 21% uzskata, ka tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses (3.3. zīmējums). Citās pilsētās un izlasē iekļautajos rajonos to skaits, kas uzskata, ka tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses, ir līdzīgs un būtiski neatšķiras (vidēji 8-9%). Arī atbilžu sadalījums pēc tautības un pilsonības neatšķiras.

Kopumā var secināt, ka Latvijas iedzīvotāju vidū dominē viedoklis, ka Latvijas attīstību nosaka dažu spēcīgu grupu intereses un ka visu cilvēku intereses ļoti maz tiek ņemtas vērā, turklāt iedzīvotāju vairākums uzskata, ka viņiem nav iespēju kaut ko uzsākt, ja valdība vai pašvaldības pieņem sabiedrības interesēm pretējus lēmumus.

3.3. zīmējums. Priekšstatī par visu iedzīvotāju interešu ietekmi uz valsts attīstību

Kā Jūs domājat, vai Latvijas attīstību kopumā nosaka dažu spēcīgu grupu intereses, vai tiek ņemtas vērā visu cilvēku intereses?

IV. Politiskā līdzdalība

Secinājumi

No demokrātijas teoriju perspektīvas iedzīvotāju politiskā līdzdalība ir nepieciešams nosacījums pilsoniskās sabiedrības veidošanās procesā, tā raksturo iedzīvotāju piesaisti politiskajai sistēmai.

Šajā pētījumā politiskā līdzdalība tiek analizēta, izmantojot indikatorus, kas raksturo interesi par politiku, līdzdalību dažādās politiskajās aktivitātēs, piemēram, piketos, priekšvēlēšanu kampaņās un citos, aktivitāti pašvaldību un Saeimas vēlēšanās un iesaistīšanos dažādu sabiedrisko organizāciju darbā.

Aptauju dati parāda, ka interese par politiku pēdējos gados kopumā nav būtiski mainījusies. To skaits, kas nemaz neinteresējas par politiku, veido 14% lielo pilsētu iedzīvotāju vidū un 19% izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju vidū. Vidēji tas neatšķiras no aptauju rezultātiem 1997. un 2000. gadā. („Ceļā uz pilsonisku sabiedrību”). Savukārt cilvēku skaits, kas uzmanīgi seko politiskajiem notikumiem, ir atbilstoši 11% un 7%, kas ir par dažiem procentiem mazāks kā 1997. un 2000. gadā. Līdzīgi kā iepriekšējos gados saglabājas tendence, ka pilsoņu un latviešu vidū ir nedaudz vairāk to, kas interesējas par politiku.

Piedalīšanās dažādās politiskajās protesta akcijās sabiedrībā kopumā netiek viennozīmīgi vērtēta pozitīvi, tomēr kopumā tā tomēr liecina par piesaisti politiskajai sistēmai un vēlmi nodrošināt savu interešu pārstāvēniecību demokrātiska režīma ietvaros.

Aptaujas rezultāti par līdzdalību politiskajās aktivitātēs parāda, ka lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju ir diezgan pasīvi un maz iesaistās tādās politiskajās aktivitātēs kā protesta akcijas, vēlēšanu kampaņas, tikšanās ar deputātiem, žurnālistiem, aicinājumu, vēstuļu parakstīšana un citās. Latvijas lielāko pilsētu iedzīvotāju vidū šādas aktivitātes ir veikuši 19%, bet izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju vidū – 24% aptaujāto. Atšķirībā no aptauju rezultātiem 2000.gadā, kopumā salīdzinoši aktīvāki ir kļuvuši krievi un citu tautību pārstāvji un nepilsoņi: ja 2000.gadā pilsoņi bija ievērojami aktīvāki nekā nepilsoņi, tad šobrīd tautības un pilsonības griezumā nav vērojamas būtiskas atšķirības.

Analizējot balsstiesīgo aptaujas dalībnieku atbildes uz jautājumu par piedalīšanos 8.Saeimas vēlēšanās, jāatzīmē, ka gan lielajās pilsētās, gan izlasē iekļautajos rajonos vēlēšanās aktīvāki ir bijuši latvieši (starpība 15-25%). Attiecībā uz partiju izvēli pētījuma rezultāti parāda, ka latvieši balsoja par tādām partijām kā Jaunais Laiks, Tautas partija, Zaļo un zemnieku savienība un TB/LNNK (85%-92% no visiem, kas balsojuši par šīm partijām, ir latvieši), savukārt krievi un citu tautību pārstāvji lielākā daļa balsoja par PCTVL (60% no visiem, kas balsojuši par šo partiju, ir krievi, 19% - citu tautību pārstāvji) vai kādu citu partiju. Tas vēlreiz apliecina, ka Latvijā partijas dalās pēc etniskā principa.

Tā kā aptauja notika īsi pirms pēdējām pašvaldību vēlēšanām, aptaujas dalībniekiem tika uzdots jautājums, vai viņi plāno piedalīties pašvaldību vēlēšanās. Aptauju rezultāti parāda, ka,

domājot par savu darbību nākotnē, cilvēki ir optimistiskāki: salīdzinot plānoto un reālo vēlētāju aktivitāti 2005. gada pašvaldību vēlēšanās, redzams, ka vidēji visās pilsētās reālā aktivitāte bija par 27% zemāka nekā plānotā, bet izlasē iekļautajos rajonos vidēji starpība ir 18%.

Pētījumā tika noskaidrota arī lielo pilsētu un etniski neviendabīgāko Latvijas rajonu nepilsoņu interese piedalīties pašvaldību vēlēšanās. Uz jautājumu "Vai Jūs piedalītos pašvaldību vēlēšanās, ja Jums būtu tādas tiesības?" pozitīvu atbildi sniedza 67% lielajās pilsētās dzīvojošo nepilsoņu un 78% rajonos dzīvojošo nepilsoņu. No pilsētu iedzīvotāju vidus vislielākā interese piedalīties pašvaldību vēlēšanās ir tiem nepilsoņiem, kas dzīvo Rīgā.

Salīdzinot ar 2000. gadā veikto aptauju rezultātiem („Ceļā uz pilsonisku sabiedrību”), kopumā ir pieaugusi līdzdalība sabiedrisko organizāciju darbā. Vidēji visās lielajās pilsētās sabiedrisko organizāciju darbā iesaistījušies ir 40%, bet izlasē iekļautajos rajonos - 39% iedzīvotāju (2000.gadā vidēji valstī – 27% pilsoņu un 15% nepilsoņu).

Kopumā tā ir vērtējama kā ļoti pozitīva tendence, jo līdzdalība sabiedriskajās (nevalstiskajās) organizācijās sekmē cilvēku interesi par apkārt notiekošajiem procesiem un politisko aktivitāti. Tā ir ne tikai iespēja pašizteikties un palīdzēt sev un citiem, bet arī sociālā kapitāla veidošanās pamats⁵. Latvijā ir veikti vairāki pētījumi par līdzdalības NVO ietekmi, un tie parāda, ka cilvēki, kas ir iesaistījušies NVO, ir arī aktīvāki citos sociālajos un politiskajos procesos, vairāk interesējas par politiku, tic savai ietekmes spējai (political efficacy).

Pētījuma dati parāda, ka attiecībā uz līdzdalības līmeni sabiedrisko organizāciju darbā, Latvija pamazām tuvojas Skandināvijas valstīm, kur NVO iesaistījušies ir vidēji 50% no visiem iedzīvotājiem (Eiropas vērtību pētījums 1999).

Tomēr jāatzīmē, ka, salīdzinot pilsoņu un nepilsoņu atbildes šajā jautājumā, redzams, ka pilsoņu vidū ir vairāk to, kas ir iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā (starpība 15%), un pilsētu iedzīvotāju vidū vairāk to, kas ir iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā, ir starp latviešiem. Visbiežāk cilvēki ir iesaistījušies arodbiedrībās, reliģiskās un baznīcu organizācijās un sporta, atpūtas klubos. Neskatoties uz to, ka cilvēku skaits, kas iesaistījies sabiedriskajās organizācijās, ir palielinājies, gadījumos, kad nepieciešama palīdzība sarežģītā situācijā, cilvēki pēc palīdzības grieztos galvenokārt pie radniekiem un draugiem. Sabiedriskajās organizācijās atbalstu meklētu tikai 1% aptaujāto, bet pie valsts vai pašvaldības iestādes pēc palīdzības grieztos vidēji 7% aptaujāto.

---

⁵ Ozoliņa - Šūpule, I. (2003) *Associational Voluntarism and Social Capital in the Baltic States In: Political Representation and Participation in Transitional Democracies: Estonia, Latvia and Lithuania*. Edited by Elfar Loftsson and Yonhyok Choe. Stockholm: Södertörns högskola, p. 126-147.

Interese par politiku

Apskatot situāciju lielākajās Latvijas **pilsētās**, uzmanīgi politiskajiem notikumiem līdzīgo seko 11% pilsētu iedzīvotāju, par nozīmīgākajiem notikumiem interesējas 38% pilsētu iedzīvotāju, bet par politiku nemaz neinteresējas 14% pilsētu iedzīvotāju. Salīdzinoši vismazāk par politiku interesējas Rēzeknes un Ventspils iedzīvotāji.

Izlasē iekļautajos **rajonos** atbilstu sadalījums ir līdzīgs – uzmanīgi politiskajiem notikumiem seko 7% rajona iedzīvotāju, par nozīmīgākajiem notikumiem politikā interesējas 32% rajonu iedzīvotāju, bet par politiku nemaz neinteresējas 19% rajonu iedzīvotāju.

Jāatzīmē, ka aktīvāku interesi par politiku izrāda Rīgas un Krāslavas rajona iedzīvotāji, bet vismazāk par politiku interesējas Daugavpils rajonā - 30% no rajona iedzīvotājiem par politiku neinteresējas nemaz.

Gan pilsētās, gan rajonos latviešu un pilsoņu vidū to, kas interesējas par politiku, ir vairāk nekā nepilsoņu, krievu un citu tautību pārstāvju vidū (starpība apmēram 10%).

Līdzdalība politiskajās aktivitātēs

Aptauju rezultāti parāda, ka vairums Latvijas lielāko **pilsētu** iedzīvotāju (81%) un izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāju (76%) pēdējo trīs gadu laikā nav ņēmuši dalību nevienā no aptaujas anketā piedāvātajiem septiņiem izvēļu variantiem par politiskajām aktivitātēm.

Tikai 5% pilsētu un 2% rajonu iedzīvotāju ir piedalījušies kādā protesta akcijā (piketos, streikos, demonstrācijās), 6% pilsētu un 3% rajonu iedzīvotāju ir parakstījuši kādu aicinājumu (referenduma sasaukšanai, uzsaukuma vēstuli, cita veida aicinājumu).

Kāda politiska jautājuma apspriešanā ar deputātiem, ministriem vai ierēdņiem ir tikušies 2% lielāko pilsētu un 4% rajonu iedzīvotāju, ar pašvaldību deputātiem - 4% pilsētu un 9% rajonu iedzīvotāji, bet ar žurnālistiem - 1% pilsētu un 2% rajonu iedzīvotāji.

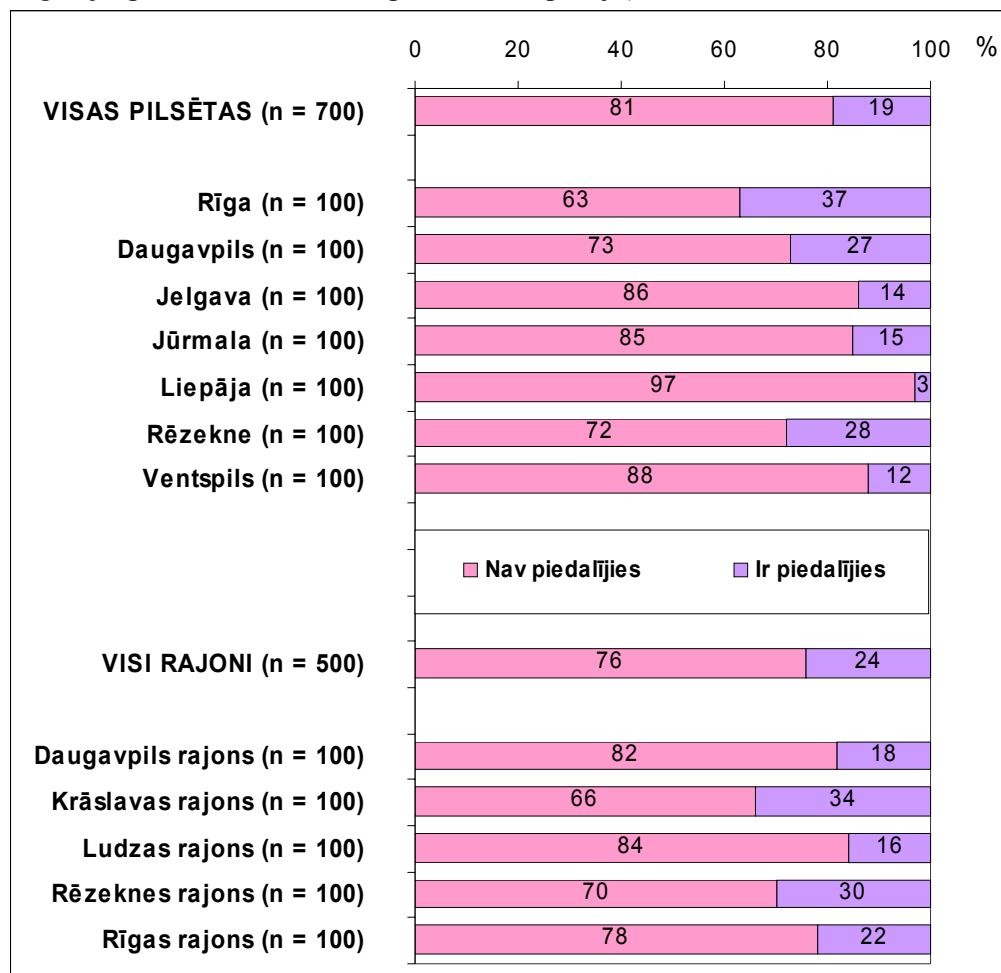
Vēlēšanu kampaņas organizēšanā piedalījušies ir 2% pilsētu un 5% rajonu iedzīvotāji, bet tādu, kas mēģinājuši kādu pierunāt balsot par noteiktu politisku partiju, gan pilsētu, gan rajonu iedzīvotāju vidū ir 5%.

Salīdzinoši vismazāk aktīvi ir Liepājas iedzīvotāji - 97% no pilsētas iedzīvotājiem nekur nav piedalījušies, bet visaktīvākie ir Rīgas iedzīvotāji (piedalījušies kādā aktivitātē ir 37%, un tikai 63% nekur nav piedalījušies).

Kopumā aptaujas rezultāti liecina, ka tie iedzīvotāji, kas ir politiski aktīvi, izmanto dažādas politiskās līdzdalības formas. Jāpiebilst, ka politiskā aktivitāte minētajās līdzdalības formās dažādu tautību grupu pārstāvju vidū un pilsoņu un nepilsoņu vidū ne pilsētās, ne rajonos kopumā būtiski neatšķiras.

4.1. zīmējums. Līdzdalība politiskajās aktivitātēs.

Parādīts to īpatsvars, kas ir un kas nav piedalījušies kādā politiskajā aktivitātē (protesta akcijās, ticies ar deputātiem, žurnālistiem, piedalījies vēlēšanu kampaņā, parakstījis kādu aicinājumu, mēģinājis pierunāt kādu balsot par noteiktu partiju).

Līdzdalība vēlēšanās

Analizējot līdzdalību pašvaldību vēlēšanās, jāņem vērā fakts, ka piedalīties Latvijas Republikas pašvaldību vēlēšanās var tikai Latvijas iedzīvotāji, kas ir 18 gadus veci un kas ir Latvijas pilsoņi. Atbilstoši arī aptaujā šo jautājumu uzdeva tikai tiem pilsoņiem, kas ir vismaz 18 gadus veci. Uz jautājumu "Vai Jūs jau esat izlēmis, vai piedalīsieties pašvaldību vēlēšanās, kas notiks martā?", 79% Latvijas lielāko **pilsētu** iedzīvotāju atbildēja pozitīvi (82% latviešu, 72% krievu un 81% citu tautību pārstāvju).

Salīdzinot plānoto un reālo vēlēšanu aktivitāti 2005. gada pašvaldību vēlēšanās, redzams, ka, domājot par savu darbību nākotnē, cilvēki ir optimistiskāki, jo vidēji visās pilsētās reālā aktivitāte bija par 27% zemāka nekā plānotā (4.1. tabula).

4.1.tabula. Lielo pilsētu iedzīvotāju plānotā un reālā līdzdalība 2005.gada pašvaldību vēlēšanās

	Plānoja piedalīties 2005. gada pašvaldību vēlēšanās (%) (Aptauju rezultāti)	Piedalījās 2005. gada pašvaldību vēlēšanās (%) (CVK dati)
Visi lielo pilsētu iedzīvotāji	79	52
Rīga	77	53
Daugavpils	76	55
Jelgava	70	44
Jūrmala	79	52
Liepāja	81	50
Rēzekne	78	62
Ventspils	92	49

Visai līdzīga situācija vērojama arī izlasē iekļautos **rajonos**, kur pozitīvu atbildi uz jautājumu "Vai Jūs jau esat izlēmis, vai piedalīsieties pašvaldību vēlēšanās, kas notiks martā?", sniedza 74% iedzīvotāju, bet reāli piedalījās 56% iedzīvotāju (4.2. tabula). Vienīgi Daugavpils rajona iedzīvotāju plānotā un reālā aktivitāte sakrita. Dažādu tautību pārstāvju atbildes uz šo jautājumu kopumā būtiski neatšķiras.

4.2.tabula. Izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju plānotā un reālā līdzdalība 2005.gada pašvaldību vēlēšanās

	Plānoja piedalīties 2005. gada pašvaldību vēlēšanās (%) (Aptauju rezultāti)	Piedalījās 2005. gada pašvaldību vēlēšanās (%) (CVK dati)
Visi izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāji	74	56
Daugavpils rajons	52	52
Krāslavas rajons	84	56
Ludzas rajons	74	59
Rēzeknes rajons	83	59
Rīgas rajons	76	53

Aptaujā uz jautājumu "Vai Jūs piedalījāties 8.Saeimas vēlēšanās 2002.gada oktobrī?", pozitīvi atbildēja 76% balsstiesīgo pilsētu iedzīvotāju un 69% izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju (valstī kopumā 8.Saeimas vēlēšanās piedalījās 71,51% vēlētāju).

Aplūkojot vēlētāju aktivitāti pēc tautības, jānorāda, ka gan pilsētās, gan rajonos aktīvāki ir latvieši (85% un 77%). No krievu vidus 8.Saeimas vēlēšanās piedalījās 61% pilsētu iedzīvotāju un 54% rajonu iedzīvotāju, bet citu tautību pārstāvju vidū līdzdalības līmenis 8.Saeimas vēlēšanās bija atbilstoši 62% un 67%.

Partiju izvēle vēlēšanās

Analizējot partiju izvēli vēlēšanās, jāatzīmē, ka respondentu skaits, kas atbildēja uz šo jautājumu, ir pārāk mazs, lai detalizētu analizētu atsevišķu partiju atbalstītāju īpatnības noteiktā pilsētā vai rajonā. Turklāt aptaujas rezultāti var atšķirties no vēlēšanu rezultātiem, jo 8. Saeimas vēlēšanas notika pirms trim gadiem un daļa respondentu vairs neatceras savu izvēli Saeimas vēlēšanās (pēc Saeimas vēlēšanām notika vēl Eiropas Parlamenta deputātu un pašvaldību vēlēšanas).

Tomēr pētījuma rezultāti parāda tendences, kādas ir vērojamas pilsētu un izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju balsojumā, un tās liecina, ka latvieši balsoja par tādām partijām kā Jaunais Laiks, Tautas partija, Zaļo un zemnieku savienība un TB/LNNK (85%-92% no visiem, kas balsojuši par šīm partijām, ir latvieši), savukārt krievi un citu tautību pārstāvji lielākā daļa balsoja par PCTVL (60% no visiem, kas balsojuši par šo partiju, ir krievi, 19% - citu tautību pārstāvji) vai kādu citu partiju.

Nepilsoņu interese piedalīties pašvaldību vēlēšanās

Uz jautājumu "Vai Jūs piedalītos pašvaldību vēlēšanās, ja Jums būtu tādas tiesības" pozitīvu atbildi sniedza 67% lielajās pilsētās dzīvojošo nepilsoņu un 78% rajonos dzīvojošo nepilsoņu.

No pilsētu iedzīvotāju vidus vislielākā interese piedalīties pašvaldību vēlēšanās ir tiem nepilsoņiem, kas dzīvo Rīgā (88% domā, ka piedalītos pašvaldību vēlēšanās, ja viņiem būtu tādas tiesības), savukārt rajonos visaktīvāko interesi pauž Krāslavas un Ludzas rajona nepilsoņi (94% un 90%).

Vislielākais nepilsoņu īpatsvars, kas domā, ka nepiedalītos pašvaldību vēlēšanās, ja viņiem būtu tādas iespējas, ir Liepājā (34%), Daugavpilī (30%), Rēzeknes rajonā (29%) un Daugavpils rajonā (28%). Kopumā gan pilsētās, gan rajonos krievu tautības cilvēku vidū ir lielāka interese par iespēju piedalīties pašvaldību vēlēšanās nekā citu tautību pārstāvju vidū (starpība vidēji 10%).

Līdzdalība sabiedrisko organizāciju darbā

60% Latvijas lielāko **pilsētu** iedzīvotāju (52% pilsoņu un 68% nepilsoņu) nav iesaistījušies nevienā sabiedriskā organizācijā. Visbiežāk pilsētu iedzīvotāji ir iesaistījušies arodbiedrībās (12%), religiskās un baznīcu organizācijās (11%) un sporta, atpūtas klubos (9%).

Kopumā pilsētās latvieši procentuāli ir vairāk iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā: vidēji 50% latviešu, 35% krievu un 38% citu tautību pārstāvju ir iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā.

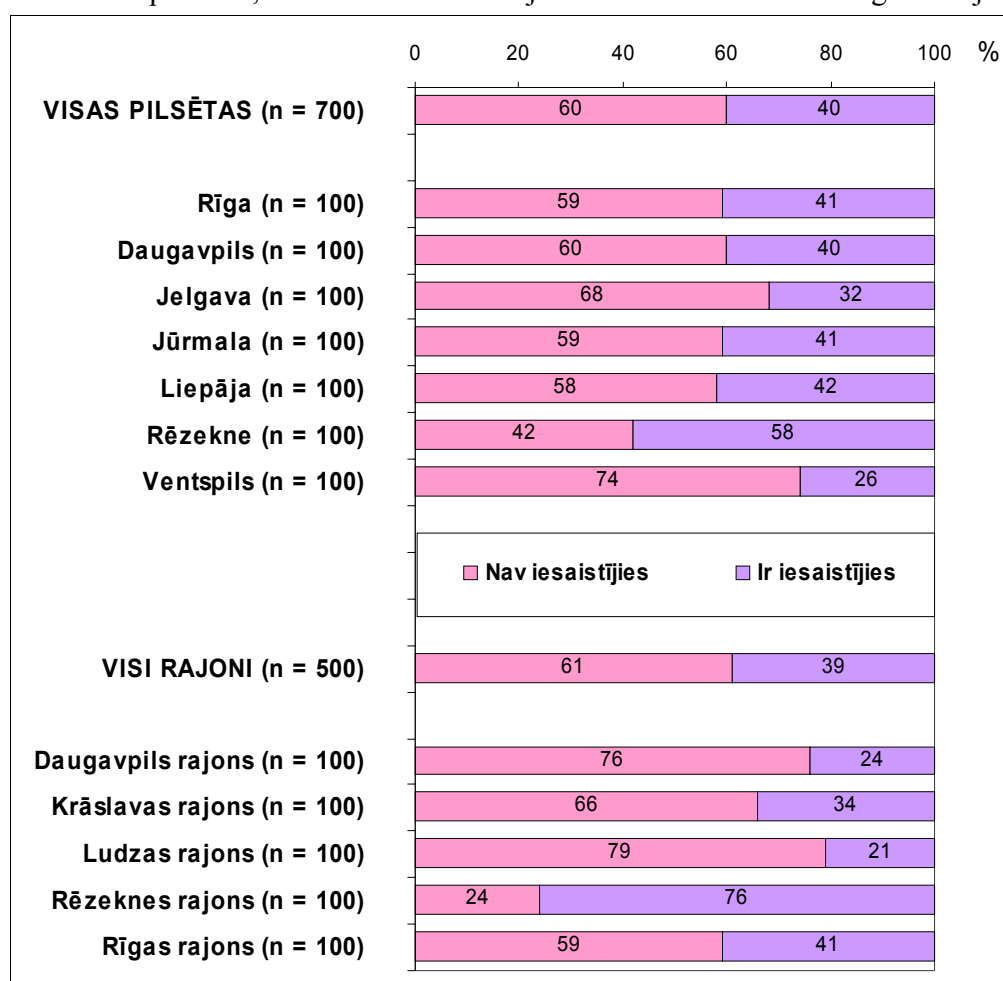
Apskatot situāciju **rajonos**, tendences ir visai līdzīgas - 61% rajonu iedzīvotāju nav iesaistījušies nevienā sabiedriskā organizācijā (59% pilsoņi, 74% nepilsoņi).

Rajonos latviešu un krievu līdzdalība sabiedriskajās organizācijās ir līdzīga (40% latviešu un 43% krievu ir iesaistījušies), bet citu tautību pārstāvju vidū tā ir nedaudz zemāka (24%).

Kopumā salīdzinoši visvairāk to, kas ir iesaistījušies sabiedrisko organizāciju darbā ir Rēzeknes pilsētā (58%) un Rēzeknes rajonā (76%). Visaktīvāk Rēzeknes pilsētas iedzīvotāji darbojas draudzēs (23%), arodbiedrībās (27%) un mākslinieciskās pašdarbības grupās (14%). Līdzīgi arī Rēzeknes rajonā dzīvojošo vidū visvairāk cilvēku darbojas draudzēs (42%), arodbiedrībās (39%) un mākslinieciskās pašdarbības grupās (27%).

4.2. zīmējums. Līdzdalība sabiedrisko organizāciju darbā

Parādīts to īpatsvars, kas ir vai nav iesaistījušies kādā sabiedriskās organizācijas darbā.

Lai uzzinātu, cik daudz cilvēku ir iesaistīti NVO kā brīvprātīgie, respondentiem tika uzdots jautājums „Vai saistībā ar līdzdalību NVO vai kādā interešu grupā Jūs veicat neapmaksātu darbu?”.

Atbildes uz šo jautājumu liecina, ka kopumā ļoti neliela daļa Latvijas iedzīvotāju veic brīvprātīgo darbu: lielo pilsētu iedzīvotāju vidū - 4%, bet izlasē iekļauto rajonu iedzīvotāju vidū – 8% respondentu.

Lielākais vairākums - 94% pilsētu iedzīvotāju un 89% rajonu iedzīvotāju - nav veikuši neapmaksātu darbu saistībā ar līdzdalību NVO vai kādā interešu grupā.

Visvairāk to, kas ir darbojušies brīvprātīgi, ir Rīgas rajonā – 15% (13% latvieši, 19% krievi un 20% citu tautību pārstāvji), vismazāk – Jūrmalā, Rēzeknē un Liepājā.

Sociālo kontaktu tīkli

Indivīda sociālie kontakti var būt ļoti plaši un daudzveidīgi, sākot ar ģimeni un draugiem, paplašinoties tie ietver paziņas un plašāku sabiedrības daļu. Šie sociālie kontakti ir ļoti nozīmīgi, bez tiem indivīds var justies nomākts, nepieņemts un izolēts no sabiedrības.

Lai noskaidrotu, cik plaši un nozīmīgi ir sociālie kontakti pilsētu un rajonu iedzīvotāju vidū, respondentiem tika uzdots jautājums „Kā Jūs domājat, ja Jums būtu nepieciešama palīdzība sarežģītā situācijā (iztikas līdzekļu trūkums, slimība, bezdarbs), kas Jums varētu sniegt visdrošāko atbalstu?”. Atbildes uz jautājumu liecina, ka apmēram puse Latvijas **pilsētu** iedzīvotāju (56% pilsoņu, 45% nepilsoņu) palīdzību lūgtu radniekiem, ceturtdaļa (24%) pilsētu iedzīvotāju palīdzību lūgtu draugiem (21% pilsoņu, 27% nepilsoņu). Vidēji 8% pilsētu iedzīvotāju palīdzību gaidītu no valsts. Pavisam nedaudz ir to pilsētu iedzīvotāju, kuri sarežģītā situācijā cer uz palīdzību no darba kolēģiem (3%) un sabiedriskām organizācijām (1%).

Galvenās tendences visās lielākajās Latvijas pilsētās ir līdzīgas. Jāatzīmē vienīgi Jūrmala, kur 26% latviešu, 16% krievu un 18% citu tautību pārstāvju nonākuši grūtībās cerētu uz palīdzību no valsts un pašvaldību iestādēm.

Izlasē iekļauto **rajonu** iedzīvotāju vidū to īpatsvars, kas grūtā brīdī paļautos tikai uz radniekiem, ir vēl lielāks kā pilsētu iedzīvotāju vidū - 63%. Nākošā visbiežāk izplatītākā atbilde ir draugi, uz kuriem paļautos 14% rajonu iedzīvotāju.

Situācija rajonos ir ļoti līdzīga, mazliet atšķirīga tā ir Krāslavas rajonā, kur 12% iedzīvotāju sarežģītā situācijā cer uz valsts un pašvaldību iestāžu palīdzību, bet 14% Rēzeknes iedzīvotāju palīdzību grūtībās cer saņemt no darba kolēģiem.

Kopumā var secināt, ka sarežģītās situācijās Latvijas iedzīvotāji - gan pilsētās, gan rajonos - visbiežāk paļaujas uz radniekiem un draugiem, bet vismazāk palīdzību cer saņemt no sabiedriskām organizācijām un darba kolēģiem.

Analizējot pilsētu iedzīvotāju sniegtas otrās atbildes uz iepriekšminēto jautājumu, jāatzīmē, ka tieši otrā atbilde parāda sociālo kontaktu plašumu. Aptauju rezultāti parāda, ka otrā izvēle visbiežāk ir draugi (pilsētās - 28%, rajonos - 30%), 19% pilsētu un 12% rajonu iedzīvotāju kā otro izvēli min radniekus, bet atbilstoši 10% un 8% iedzīvotāju palīdzību cerētu sagaidīt no darba kolēģiem.

Vidēji 7% pilsētu un 9% rajonu iedzīvotāju domā, ka sarežģītā situācijā vislabāko atbalstu varētu sniegt valsts un pašvaldības iestādes, bet 1% iedzīvotāju grūtības pārvarētu ar sabiedrisko organizāciju atbalstu.

Izvērtējot iedzīvotāju sniegtās pirmās un otrās atbildes uz jautājumu "Kā Jūs domājat, ja Jums būtu nepieciešama palīdzība sarežģītā situācijā (iztikas līdzekļu trūkums, slimība, bezdarbs), kas Jums varētu sniegt visdrošāko atbalstu?", jāsecina, ka tendences ir visai līdzīgas. Sarežģītā situācijā Latvijas iedzīvotāji gan pilsētās, gan rajonos visbiežāk paļautos uz radniekiem un draugiem. Galvenās tendences dažādās etniskajās grupās un pilsoņu un nepilsoņu vidū neatšķiras.

V. Etniskā identitāte un etniskās attiecības Latvijā

Secinājumi

Etnisko attiecību pamatā ir indivīdu etniskā identitāte, kas nosaka piederību etniskajām grupām un lielākā vai mazākā mērā ietekmē sabiedrības locekļu uzskatus un rīcību. Aptaujāto iedzīvotāju domas šajā jautājumā dalās aptuveni līdzīgi – gan rajonos, gan lielajās pilsētās aptuveni puse respondentu atzīst, ka tautībai viņu dzīvē ir liela vai ļoti liela nozīme, savukārt otra puse uzskata, ka tautībai nav lielas vai nav nekādas nozīmes viņu dzīvē. Jāuzsver, ka latvieši savu identitāti izjūt un apzinās vairāk nekā citu tautību pārstāvji, jo 65% aptaujāto latviešu dzīvēs tautībai ir liela vai ļoti liela nozīme. Vājāk izteikta etniskā identitāte ir krievi (41%) un citu tautību pārstāvjiem (24%).

Domājams, ka šajās grupās daudz lielāka nozīme ir krievu valodai un kultūras elementiem kā vienojošajām pazīmēm. Tāpēc vairāk kā par etnisko izcelsmi ir pamatoti runāt par divām galvenajām etnolingvistiskajām grupām – latviešiem un dažādu tautību iedzīvotājiem, kas pārsvarā runā krievu valodā. Arī attiecībā uz iedzīvotāju dalījumu atbilstoši viņu pilsoniskajam statusam jāatzīst, ka, analizējot attieksmes, it īpaši, saistībā ar etnopolitiskiem jautājumiem, viedokļu atšķirības starp pilsoņiem un nepilsoņiem lielākoties nosaka viņu etnolingvistiskā piederība.

Pētījumā „Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija” secināts, ka etnolingvistisko grupu „apdraudētības sajūta ir viens no galvenajiem etnisko attiecību saspīlējuma un neiecietības avotiem”⁶. Lai analizētu, cik lielā mērā apdraudētības sajūta ir saistīta ar bažām zaudēt savu etnisko identitāti, šajā pētījumā tika uzdots jautājums „Vai Jūs jūtat bažas par to, ka Jūs varētu zaudēt savu etnisko identitāti (aizmirst savu dzimto valodu, savas tautas kultūras tradīcijas)?”. Tādēļ ļoti pozitīvi ir vērtējami aptaujas rezultāti, kas liecina, ka lielākā daļa aptaujāto jeb aptuveni 70% latviešu, krievu un citu tautību pārstāvju vidū nebaidās par to, ka varētu zaudēt savu etnisko identitāti – aizmirst savu dzimto valodu un savas tautas kultūras tradīcijas.

Tomēr attiecībā uz konkrētiem etnopolitiskiem jautājumiem latviešu un cittautiešu nostāja krasi atšķiras – tā piemēram, aptuveni 70% aptaujāto cittautiešu atbalsta krievu valodas kā otrās valsts valodas ieviešanu, turpretī latviešu vidū tikpat daudz ir pretinieku šādai iecerei. Tādējādi šīs aptaujas rezultāti apstiprina iepriekšējos pētījumos secināto, ka „sabiedrības divu lielāko grupu konkurēšana valodas hierarhijas laukā ir viens no pamatkonfliktiem latviešu un krieviski runājošo Latvijas iedzīvotāju starpā, jo abas grupas jūtas apdraudētas”.⁷ Apdraudētības izjūtu cittautiešu vidū spilgti raksturo atbildes uz jautājumu „Vai Jūs jūtat bažas par to, ka varētu notikt cittautiešu tiesību ierobežošana?” – aptuveni puse no aptaujātajiem krievi un citu tautību pārstāvjiem ir satraukti par iespējamo viņu tiesību ierobežošānu.

Kopumā līdzīgi kā 2000. gada aptaujā lielākā daļa jeb nedaudz vairāk par pusi aptaujāto etniskās attiecības Latvijā vērtē kā apmierinošas. 27% atzīmējuši, ka tās ir

⁶ Zepa B., Šūpule I., Krastiņa L., Peņķe I., Krišāne J. (2004) Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija, Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 15.lpp.

⁷ Turpat, 15.lpp.

labas vai ļoti labas. Gan pilsoņu, gan nepilsoņu vidū nedaudz palielinājies to respondentu skaits, kas uzskata, ka etniskās attiecības Latvijā ir sliktas vai ļoti sliktas. Šim viedoklim pievienojas aptuveni 13% pilsoņu un 20% nepilsoņu. Kopumā dažādu tautību cilvēki ir līdzīgās domās par etniskajām attiecībām Latvijā.

Tautības nozīme

Latvieši daudz biežāk nekā cittautieši atzīmējuši, ka viņu dzīvē latvietībai ir liela vai ļoti liela nozīme (attiecīgi 26% un 39%), aptuveni ceturtdaļa tam nepiešķir lielu nozīmi, bet 7% uzskata, ka tam nav nekādas nozīmes. Krievu (un citu) tautību respondentu atbildes sadalās šādi – 8% domā, ka tautībai viņu dzīvē ir ļoti liela nozīme, aptuveni 33% (citi -15%) - ka liela, 37% (citi – 50%) - nav lielas nozīmes, aptuveni 13% (23%) - nav nekādas nozīmes, tātad kopumā krieviem, salīdzinot ar citiem nelatviešiem, tautībai ir lielāka nozīme. Jāatzīmē, ka krievu un citu tautību pārstāvju vidū rajonos aptaujātie savai tautībai piešķir mazāku nozīmi nekā lielo pilsētu iedzīvotāji.

Latviešu vidū tautības nozīmi savā dzīvē visvairāk izjūt liepājnieki (86% snieguši atbildes "*ļoti liela nozīme*" vai "*liela nozīme*"), daugavpilieši (80%), ventspilnieki (78%) un Rīgas rajonā dzīvojošie (74%), bet vismazāk – rēzeknieši (92% snieguši atbildes "*nav lielas nozīmes*" vai "*tam nav nekādas nozīmes*") un Daugavpils rajona iedzīvotāji.

No krievu tautības respondentiem liela nozīme etniskajai piederībai ir liepājnieku (71%), jelgavnieku (68%) un Rīgas rajona iedzīvotāju (62%) dzīvē, savukārt tās nozīmi vismazāk izjūt Rēzeknes rajonā (85%), Krāslavas rajonā (76%), Ludzas rajonā un Ventpilī dzīvojošie krievi (61%). Jāatzīmē, ka gan lielajās pilsētās, gan aplūkotajos rajonos lielāku nozīmi tautībai piešķir krievu tautības nepilsoņi (54% snieguši atbildes "*ļoti liela nozīme*" vai "*liela nozīme*") nekā pilsoņi (31%).

Kopumā Liepājas, Jelgavas un Rīgas rajona visu tautību iedzīvotāji visbiežāk atbildējuši, ka tautībai viņu dzīvē ir liela nozīme. Savukārt tautības nozīmi savā dzīvē vismazāk izjūt Krāslavas rajona, Rēzeknes rajona un pilsētas, kā arī Daugavpils iedzīvotāji. (Skat. zīmējumus 5.1.1 un 5.1.2.)

Bažas par etniskās identitātes zaudēšanu

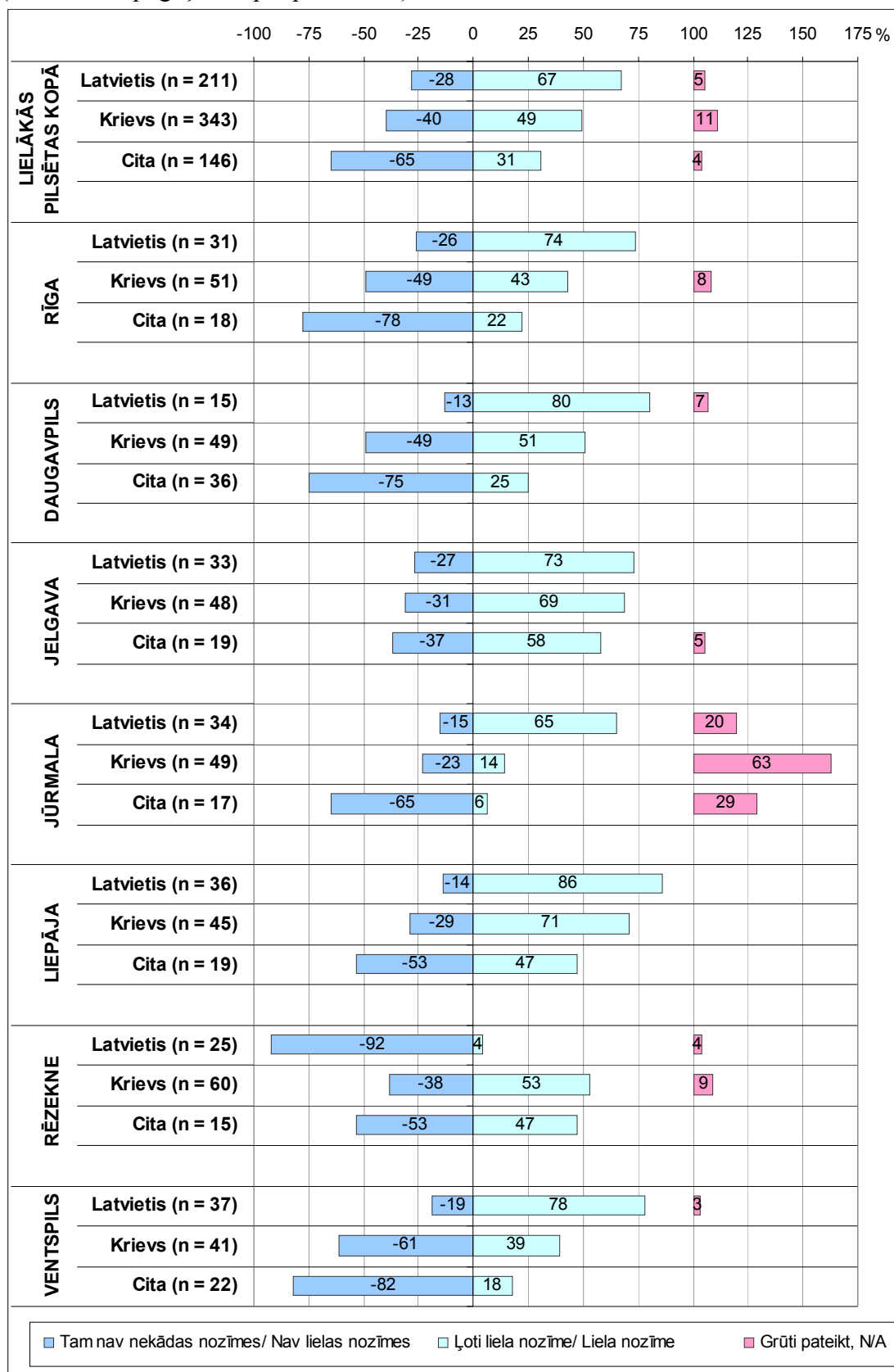
Vairākums aptaujāto neizjūt bažas par to, ka "varētu zaudēt savu etnisko identitāti (aizmirst savu dzimto valodu, savas tautas kultūras tradīcijas)" – tādu atbildi snieguši aptuveni 77% latviešu, 70% krievu (63% rajonos, 77% lielajās pilsētās) un 68% citu tautību pārstāvji, tātad kopumā visu tautību iedzīvotāji jūtas apmēram vienādi droši par savu etnisko identitāti.

Savukārt par identitātes zaudēšanu uztraucas 16% latviešu (visvairāk – Rēzeknes pilsētā un rajonā – 43%, Rīgas rajonā un Ventpilī – aptuveni 18%). Krievu vidū par to ir norūpējušies 13% aptaujāto lielajās pilsētās un 25% - rajonos, bet visvairāk – Rēzeknes pilsētā un rajonā (46%), Daugavpils rajonā (24%) un Ventpilī (20%). Citu tautību nepilsoņi nedaudz biežāk nekā pilsoņi uztraucas par savas etniskās identitātes saglabāšanu.

5.1.1.zīmējums. Tautības nozīme (lielākās pilsētas)

Cik liela nozīme Jūsu dzīvē ir tam, ka esat ...?

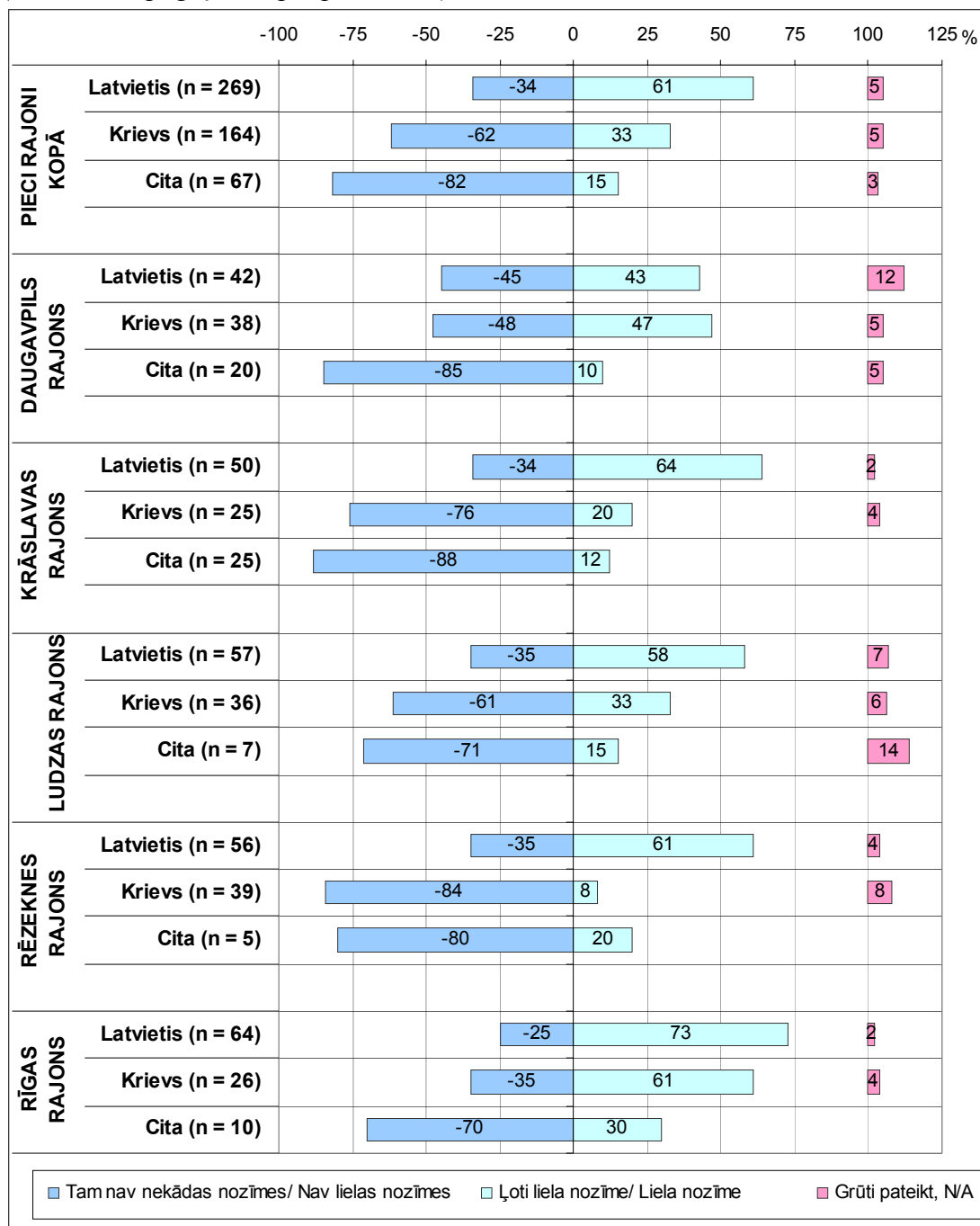
(Atbildes atsoguļotas apkopotā veidā)

5.1.2. zīmējums. Tautības nozīme (izlasē iekļautie rajoni)

Cik liela nozīme Jūsu dzīvē ir tam, ka esat ...?

(Atbildes atspoguļotas apkopotā veidā)

Savas etniskās grupas valodas zināšanas

Kopumā trešdaļa aptaujāto, kas nav latvieši vai krievi, brīvi pārvalda savas etniskās grupas valodu, un aptuveni trešdaļa zina to sarunvalodas līmenī. Aptuveni 20% aptaujāto atzīst, ka attiecīgo valodu nezina. Vislabāk savu valodu zina lietuvieši – 52% brīvi runā lietuviski, turpretī lielākā daļa ebreju (60%) nezina savas etniskās grupas valodu.

Mazākumtautību iespējas attīstīt savu kultūru

Dažādu tautību respondentiem ir nedaudz atšķirīgi viedokļi par mazākumtautību iespējām attīstīt savu kultūru Latvijā – latvieši lielākoties uzskata, ka iespējas ir labas vai ļoti labas (55%), bet cittautieši biežāk atzīmējuši, ka tās ir apmierinošas (aptuveni 50%). Kā sliktas tās novērtējuši 3% latviešu un 14% cittautiešu, biežāk Rīgā, Daugavpilī, Jelgavā un Ludzas rajonā. Visaugstāk mazākumtautību iespējas attīstīt savu kultūru Latvijā novērtējuši cittautieši Ventspilī, Rēzeknes pilsētā un rajonā, Rīgas un Krāslavas rajonā. Nedaudz biežāk šīs iespējas kā labas vai ļoti labas vērtē cittautieši, kas ir pilsoņi.

Valsts atbalsts mazākumtautību kultūrām

Lielākā daļa (aptuveni 65%) aptaujāto latviešu un trešdaļa krievu un citu tautību pārstāvju uzskata, ka valsts atbalsts mazākumtautību kultūrām ir pietiekošs. Latviešu vidū šim viedoklim visbiežāk pievienojās liepājnieki (89%), Rēzeknes un Krāslavas rajonu iedzīvotāji (68%), bet starp aptaujātajiem krieviem – jelgavnieki, ventspilnieki un liepājnieki (aptuveni 47%), kā arī Rēzeknes rajonā aptaujātie krievi (67%).

Pretēju viedokli – ka atbalsts ir nepietiekams un to vajadzētu palielināt - pauda aptuveni 15% latviešu un aptuveni puse citu tautību pārstāvju. Visvairāk šādu uzskatu atbalsta krievi Rīgā (80%) un Rīgas rajonā (62%), bet latviešu vidū jelgavnieki (36%), daugavpilieši un Rīgas rajonā aptaujātie (aptuveni 27%).

Citu tautību pārstāvju viedoklis šajā jautājumā kopumā sakrīt ar krievu respondentu pausto nostāju, arī starp cittautiešu pilsoņu un nepilsoņu atbildēm šajā jautājumā nav nozīmīgu atšķirību.

Līdzīgi kā pēc tautībām sadalās arī pilsoņu un nepilsoņu atbildes – aptuveni puse pilsoņu un 30% nepilsoņu gan rajonos, gan lielajās pilsētās uzskata, ka valsts atbalsts mazākumtautību kultūras attīstībai ir pietiekošs. Turpretī puse nepilsoņu un 25% pilsoņu domā, ka šis atbalsts būtu jāpalielina.

Etnisko attiecību vērtējums

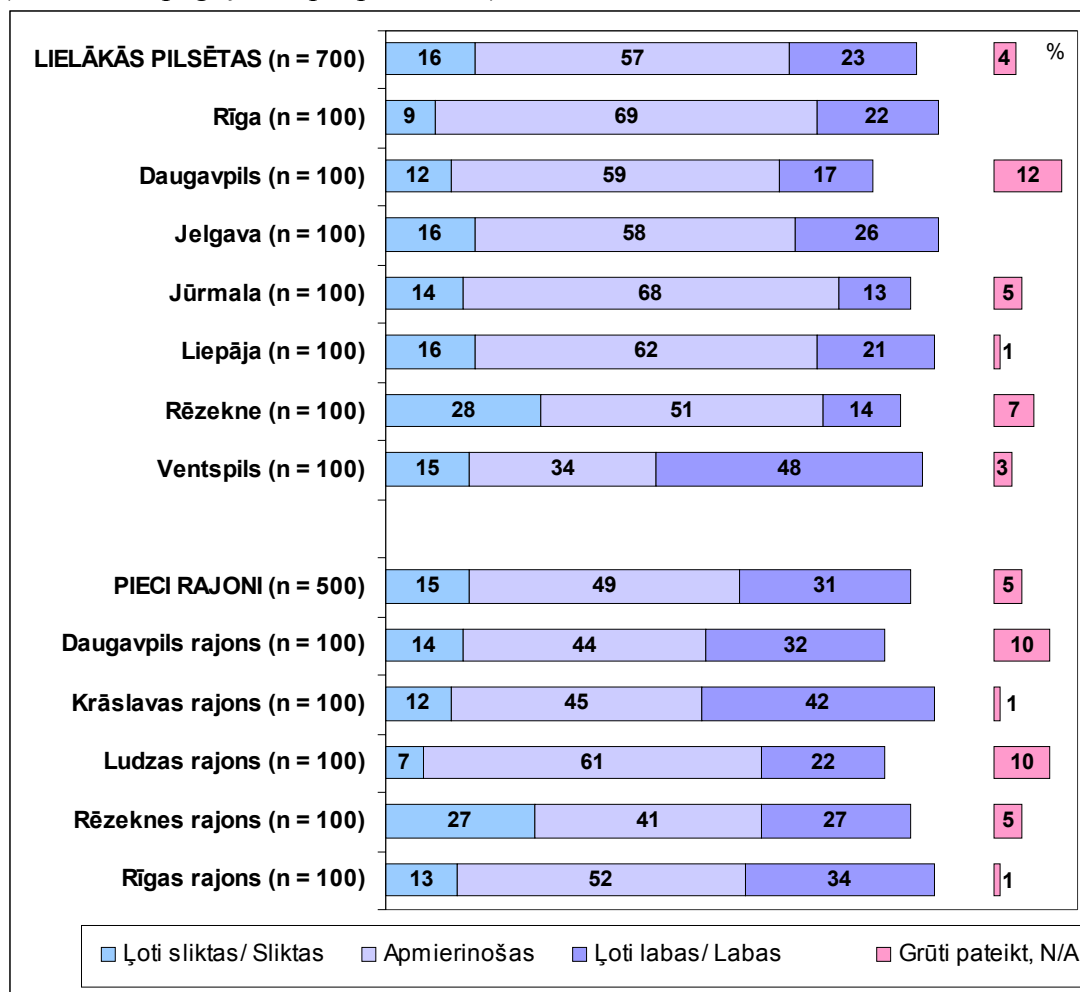
Pašlaik

Līdzīgi kā 2000. gada aptaujā kopumā lielākā daļa jeb nedaudz vairāk par pusi aptaujāto etniskās attiecības Latvijā vērtē kā apmierinošas. Kā ļoti labas vai labas tās novērtējuši aptuveni 27% aptaujāto (visvairāk Ventspilī un Krāslavas rajonā - attiecīgi 48% un 42%), bet kā sliktas vai ļoti sliktas – 15% (visbiežāk Rēzeknes pilsētā un rajonā – 28%). Salīdzinot ar 2000. gada pētījuma rezultātiem, nedaudz ir pieaudzis negatīvo vērtējumu īpatsvars nepilsoņu vidū. Dažādu tautību respondentu viedoklis kopumā, kā arī atsevišķi aplūkotajās pilsētās un rajonos ir ļoti līdzīgs. Rajonos aptaujātie krievu tautības pilsoņi nedaudz biežāk nekā nepilsoņi uzskata etniskās attiecības par labām vai ļoti labām.

5.2.zīmējums. Etnisko attiecību vērtējums.

Kā Jūs novērtētu etniskās attiecības Latvijā?

(Atbildes atspoguļotas apkopotā veidā)

Pirms neatkarības atgūšanas

Salīdzinot pašreizējās attiecības starp latviešiem un cittautiešiem ar attiecībām pirms Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas, aptuveni 40% respondentu uzskata, ka attiecības ir tādas pašas, 12% rajonos un 23% lielajās pilsētās aptaujāto domā, ka attiecības ir kļuvušas labākas, bet attiecīgi 29% un 22% respondentu atzīst, ka etniskās attiecības kļuvušas sliktākas. Tātad kopumā lielo pilsētu iedzīvotāji izmaiņas etniskajās attiecībās redz pozitīvāk. Visbiežāk attiecību uzlabošanas atzīmējuši liepājnieki, Rīgas latvieši un Jelgavā dzīvojošie cittautieši. Savukārt attiecību pasliktināšanos saskata rēzeknieši, Ludzas un Krāslavas rajona iedzīvotāji. Kopumā krievi (gan pilsoņi, gan nepilsoņi) retāk nekā citu tautību pārstāvji uzskata, ka etniskās attiecības ir uzlabojušās, bet latvieši retāk domā, ka tās ir pasliktinājušās.

Nākotnē

Lielākā daļa aptaujāto jeb 43% sagaida, ka nākotnē – tuvāko piecu gadu laikā - etniskās attiecības uzlabosies, visbiežāk šādu viedokli pauduši visu tautību Liepājas un Krāslavas rajona iedzīvotāji. 34% respondentu ir pārliecināti, ka tās paliks tādas pašas, bet aptuveni 6% domā, ka attiecības pasliktināsies, un 17% nesniedza noteiktu

atbildi šajā jautājumā). Cittautiešu vidū pilsoņi nedaudz biežāk nekā nepilsoņi uzskata, ka nākotnē etniskās attiecības būs labākas.

Salīdzinot ar 2000. gada pētījuma rezultātiem, nedaudz samazinājies to respondentu skaits, kas domā, ka attiecības starp latviešiem un cittautiešiem kļūs labākas. Īpaši lielas izmaiņas ir pilsoņu uzskatos – optimistu skaits samazinājies no 56% līdz 42%.

Bažas par cittautiešu tiesību ierobežošanu

Bažas par to, ka varētu notikt cittautiešu tiesību ierobežošana, izjūt aptuveni puse aptaujāto cittautiešu un 13% latviešu. Visvairāk par to uztraucas cittautieši Rēzeknē un Rēzeknes rajonā, bet vismazāk – Liepājā, Daugavpilī un Jelgavā.

Salīdzinot cittautiešu pilsoņu un nepilsoņu atbildes, redzams, ka krievu tautības respondenti neatkarīgi no pilsoniskā statusa ir vienādi satraukti par iespējamo tiesību ierobežošanu, turpretī citu tautību pārstāvji (nelatvieši), kas ir pilsoņi, par to bažījās nedaudz mazāk nekā nepilsoņi.

Savukārt latviešu vidū visvairāk par cittautiešu tiesību ierobežošanu uztraucas rēzeknieši (40%) un Krāslavas rajona iedzīvotāji (30%), bet vismazāk – lielajās pilsētās (izņemot Rēzekni) un Rīgas rajonā dzīvojošie latvieši.

Attieksme pret bilingvālo izglītību

Kopumā gan latviešu, gan cittautiešu vidū lielākā daļa respondentu atbalsta bilingvālās izglītības metodi, tomēr latviešu vidū vērojama daudz lielāka vienprātība šajā jautājumā – 80% (saskaitītas atbildes "*pilnīgi atbalsta*" un "*drīzāk atbalsta*") aptaujāto gan rajonos, gan lielajās pilsētās izsakās atzinīgi par šo metodi. Krievu un citu tautību pārstāvju atbildes sadalās līdzīgi – abās grupās nedaudz vairāk par pusi bilingvālo izglītību vērtē pozitīvi, bet aptuveni 35% - negatīvi.

Krievu vidū bilingvālās izglītības metodei visvairāk atbalstītāju ir Liepājā (91%), Krāslavas un Ludzas rajonā (77%), kā arī Ventpilī un Jūrmalā (62%). Savukārt visvairāk šīs metodes pretinieku dzīvo Daugavpils pilsētā (63% krievu respondentu) un rajonā (71%), Jelgavā un Rīgā (55%). Krievu tautības pilsoņi un nepilsoņi šajā jautājumā snieguši līdzīgas atbildes.

Mācībvalodu sadalījums 60/ 40 mazākumtautību vidusskolās

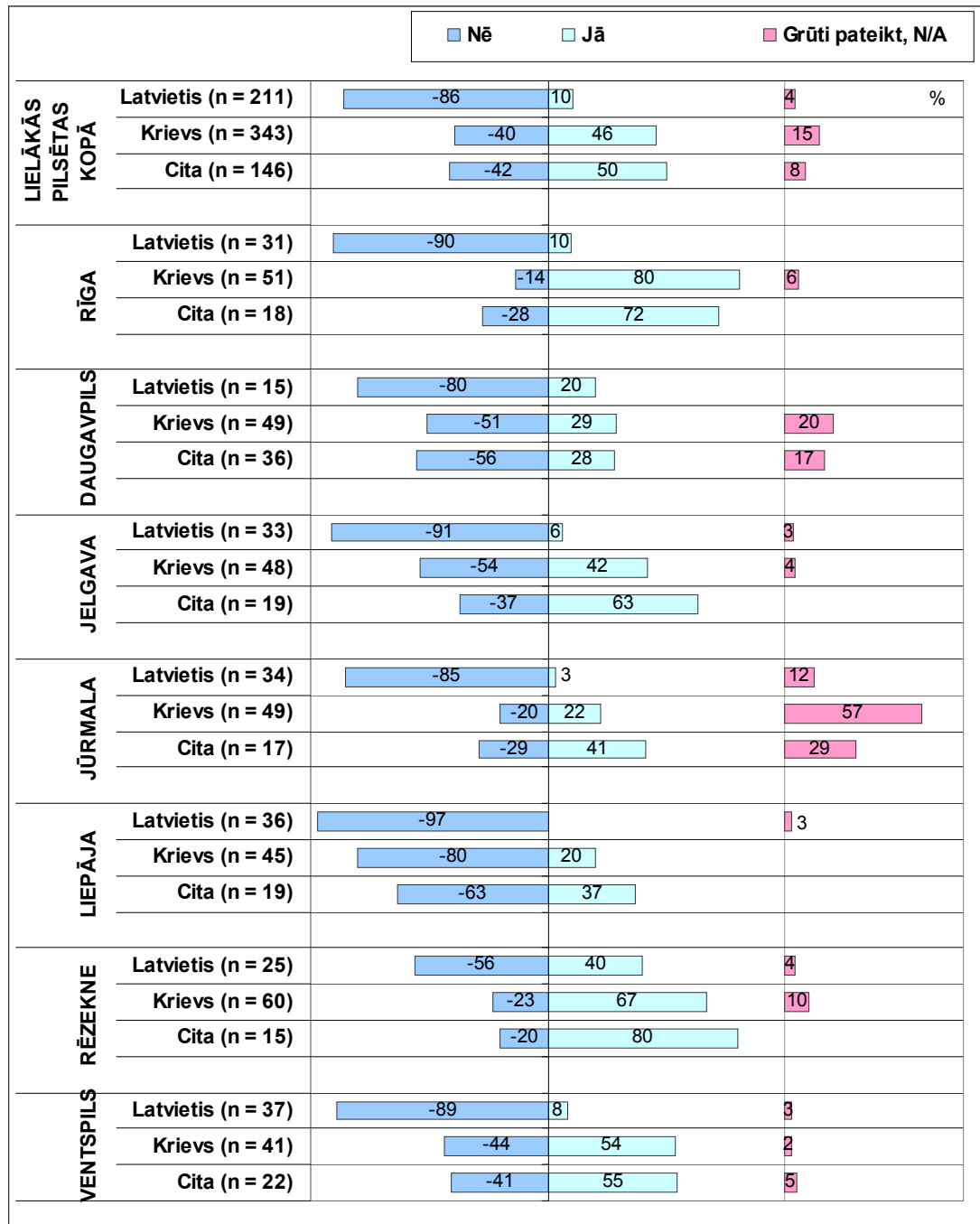
Līdzīgi kā attiecībā uz bilingvālo izglītību lielākā daļa latviešu (75%) atbalsta kārtību, kad mazākumtautību vidusskolās 60% priekšmetu tiek mācīti latviski un 40% - dzimtajā valodā. Savukārt krievu tautības respondentu vidū ir aptuveni vienāds skaits šādas kārtības atbalstītāju un pretinieku – lielajās pilsētās šo mācībvalodu dalījumu atbalsta 37% krievu, bet rajonos nedaudz vairāk jeb gandrīz puse krievu tautības respondentu. Krievu vidū visbiežāk šo valodu proporciju atbalsta liepājnieki, Krāslavas un Ludzas rajonu iedzīvotāji (67%), kā arī Rēzeknes pilsētā un rajonā dzīvojošie krievi (47%). Savukārt vislielāko neapmierinātību pauduši krievi Rīgā (78%), Daugavpils rajonā (61%), Jelgavā, Ventpilī un Daugavpilī un Rīgas rajonā (aptuveni 55%).

Vislielākā plaša attieksmē pret proporciju 60/ 40 starp latviešiem un krieviem ir vērojama Rīgā – to atbalsta 87% latviešu un 20% krievu, kā arī Jelgavā un Jūrmalā (attiecinīgi 85% un 35%).

5.3.1.zīmējums. Bažas par cittautiešu tiesību ierobežošanu (lielākās pilsētas)

Vai Jūs jūtat bažas par to, ka varētu notikt cittautiešu tiesību ierobežošana?

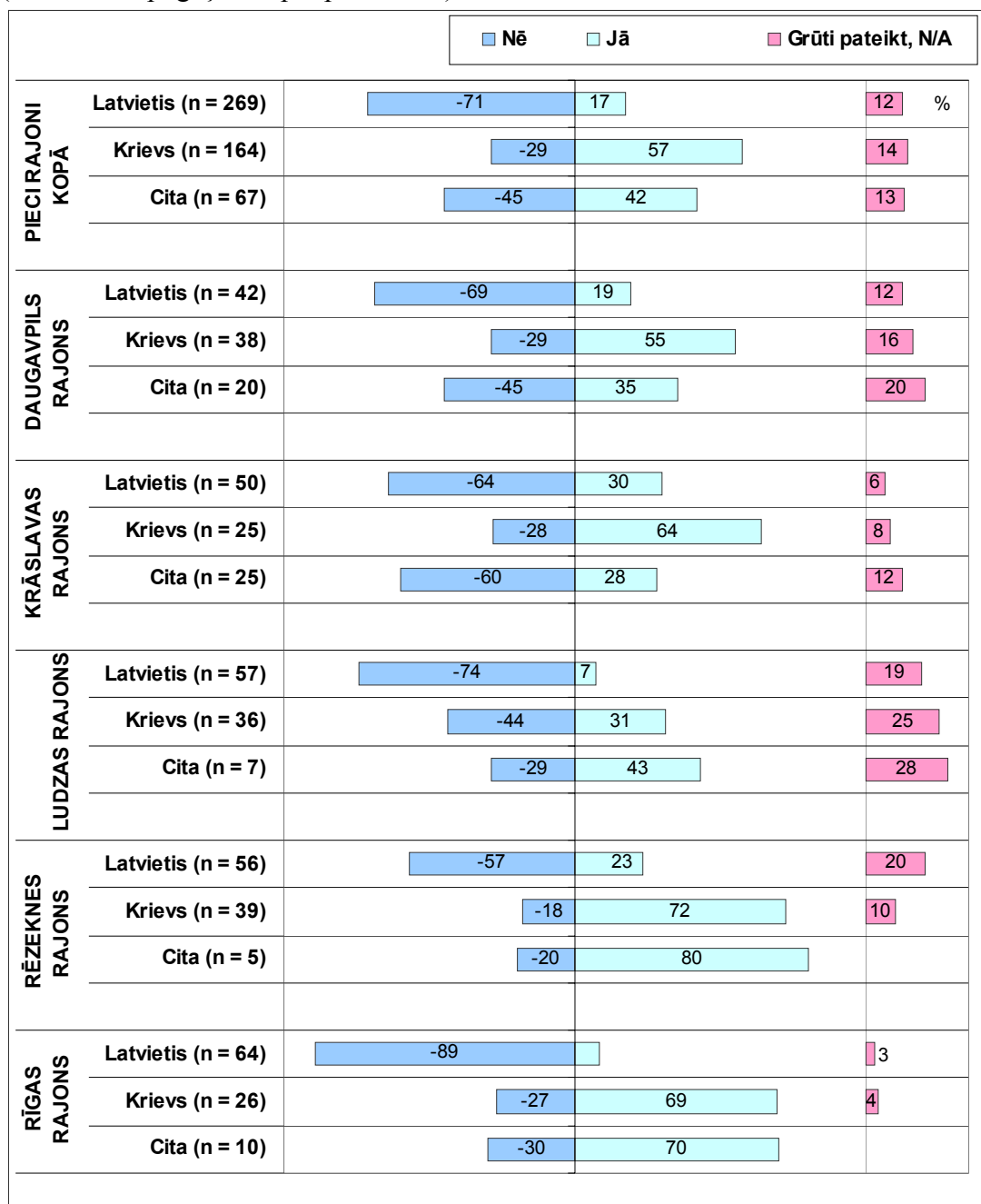
(Atbildes atsoguļotas apkopotā veidā)

5.3.2.zīmējums. Bažas par cittautiešu tiesību ierobežošanu (izlasē iekļautie rajoni)

Vai Jūs jūtat bažas par to, ka varētu notikt cittautiešu tiesību ierobežošana?

(Atbildes atspoguļotas apkopotā veidā)

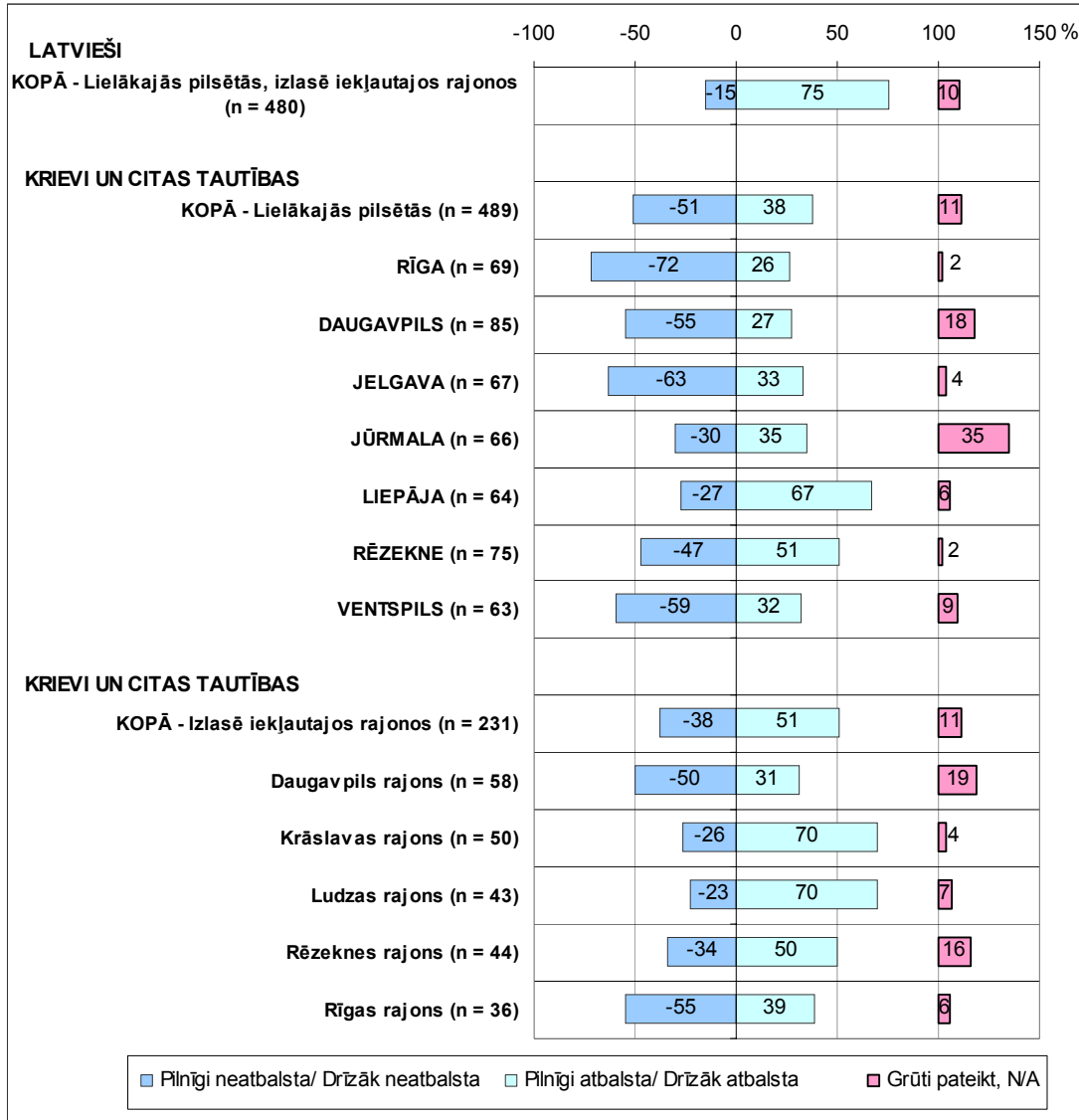

5.4.zīmējums. Attieksme pret mācību valodu proporciju 60/ 40

Sākot ar 2004.gada septembri, Latvijā visās mazākumtautību skolās desmitajās klasēs tika uzsāktas mācības, 60% priekšmetu pasniedzot latviešu un 40% priekšmetu - dzimtajā valodā. Kāda ir Jūsu attieksme pret šādu kārtību?

(Atbildes atspoguļotas apkopotā veidā)

Bilingvālā izglītība latviešu skolās

Aptuveni 40% aptaujāto atbalsta bilingvālās izglītības (priekšmetu apguvi divās valodās) ieviešanu latviešu skolās, un gandrīz tikpat daudz ir arī tādu, kas to nevēlas, bet aptuveni piektā daļa nesniedza noteiktu atbildi. Rajonos aptaujātie bilingvālo izglītību latviešu skolās atbalsta nedaudz biežāk nekā lielajās pilsētās aptaujātie. Šajā jautājumā kopumā nav nozīmīgu atšķirību starp dažādu tautību respondentu atbildēm. Latviešu vidū visvairāk atbalstītāju bilingvālajai izglītībai latviešu skolās ir Rīgā (80%), Krāslavas un Rēzeknes rajonā (66%), Daugavpilī un Rēzeknē (62%). Savukārt visvairāk tam pretojas latvieši Liepājā (70%), Rīgas rajonā (63%) un Ventspilī (50%).

Krievu tautības pilsoņi nedaudz biežāk nekā nepilsoņi izteikuši neapmierinātību ar šādu mācību metodi.

Krievu valoda kā otrā valsts valoda

Jautājumā par attieksmi pret krievu valodas kā otrās valsts valodas ieviešanu Latvijā krasi atšķiras latviešu un cittautiešu sniegtās atbildes – pret to ir aptuveni 70% latviešu tautības respondentu (par – 20%), turpretī vairums krievu to atbalsta (par – 75%, pret – 11%). Gan latviešu, gan krievu un cittautiešu vidū visbiežāk par krievu valodu kā otru valsts valodu iestājas daugavpīlieši un Rēzeknes pilsētā un rajonā dzīvojošie, kā arī cittautieši Rīgā. Savukārt pret to visbiežāk izteikušies latvieši Rīgā, Jūrmalā, Liepājā un Rīgas un Rēzeknes rajonos.

Tāpat otru valsts valodu vēlētos 73% nepilsoņu lielajās pilsētās un 85% rajonos, savukārt pilsoņu domas šajā jautājumā dalās – aptuveni 43% respondentu izteikušies atzinīgi un gandrīz tikpat – noraidoši par valsts valodas statusu krievu valodai.

Aplūkojot cittautiešu atbildes pēc respondentu pilsoniskā statusa, redzams, ka rajonos aptaujātie nepilsoņi nedaudz biežāk nekā pilsoņi atbalsta krievu valodas kā otrās valsts valodas ieviešanu.

Bažas par latviešu valodas izdzīvošanu

Lielākā daļa aptaujāto neizjūt bažas par to, ka varētu tikt apdraudēta latviešu valodas izdzīvošana, šādu nostāju pauduši aptuveni 60% aptaujāto latviešu un 77% cittautiešu. Bažas par latviešu valodu izjūt aptuveni trešdaļa latviešu gan rajonos, gan lielajās pilsētās, un visvairāk par to uztraucas Rēzeknes rajonā dzīvojošie (61%), jūrmalnieki (56%), Rīgas rajona iedzīvotāji (52%), jelgavnieki (49%) un rīdzinieki (45%). Savukārt vismazāk par latviešu valodas izdzīvošanu uztraucas latvieši Daugavpilī (93%), Liepājā (89%), Daugavpils, Ludzas un Krāslavas rajonu iedzīvotāji (75%). Arī aptuveni 8% cittautiešu satrauc latviešu valodas izdzīvošana.

VI. Integrācijas process un tolerance

Secinājumi

Viens no nozīmīgākajiem sabiedrības integrācijas priekšnosacījumiem ir indivīdu attieksmes un izjūtas. Tāpēc svarīgs rādītājs ir iedzīvotāju piederības sajūta – aptaujas rezultāti liecina, ka aptuveni 93% latviešu un 70% krievu un citu tautību pārstāvju jūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai. Cittautiešu vidū pilsoņi savu piederības sajūtu Latvijai apliecinājuši nedaudz biežāk nekā nepilsoņi. Līdzīgi arī jautājumā par vēlamo sabiedrības attīstības modeli lielākā daļa aptaujāto jeb aptuveni 85% gan latviešu, gan cittautiešu vidū atzīmējuši, ka “ir jāpanāk, lai Latvija būtu vienota, vienas kopienas sabiedrība, kurā kopā dzīvo dažādu tautību cilvēki”.

Atšķirības dažādu tautību cilvēku viedokļos iezīmējas jautājumā par attieksmi pret valsts īstenoto sabiedrības integrācijas politiku, tai atbalstu pauduši aptuveni 60% latviešu un 43% cittautiešu. Tādējādi valsts etnopolitika ir viens no Latvijas sabiedrību šķeļošiem faktoriem, kas rada apdraudētības sajūtu cittautiešos un palielina etnisko spriedzi sabiedrībā kopumā.⁸

Lai gan Latvijas sabiedrību veido daudzu dažādu tautību cilvēki, tomēr samērā izplatītas ir bailes no imigrantiem un darba meklētājiem no citām valstīm. Tā aptuveni pusi aptaujāto satrauc tas, ka „tagad, kad Latvija ir iestājusies ES, Latvijā varētu iebraukt daudz cilvēku no citām valstīm”. Savukārt divas trešdaļas respondentu piekrīt izteikumam, ka attiecībā uz darba meklētājiem „valdībai vajadzētu stingri ierobežot cilvēku skaitu, kas ierodas no citām valstīm”. Daļēji šādu nostāju var skaidrot ar bažām par konkurenci darba tirgū un citās jomās, jo ierobežoti resursi nereti izraisa naidīgumu pret ārējām grupām.⁹ Tomēr lielā mērā negatīvu attieksmi pret imigrantiem veido arī nepatika pret atšķirīgām kultūrām un etniski aizspriedumi. Par to liecina arī atbildes uz jautājumu par imigrantu kultūras īpatnībām – divas trešdaļas aptaujāto pievienojas uzskatam, ka „sabiedrībai ir labāk, ja imigranti nesaglabā savus paradumus un tradīcijas, bet pieņem sabiedrības vairākuma tradīcijas”. Tātad, kaut gan Latvijā dzīvo cilvēki ar ļoti dažādu etnisko izcelsmi, tomēr nevar runāt par multikulturālu sabiedrību, kas ir atvērta kultūru, tradīciju un vērtību dažādībai.

Dažādu tautību cilvēku saliedēšanās vienotā sabiedrībā var notikt tikai tad, ja attieksmēs dominē savstarpēja tolerance. Lai nomērītu respondentu attieksmi pret dažādām konkrētām grupām, tika uzdots jautājums „Šajā sarakstā minētas dažādas cilvēku grupas. Ar kuriem cilvēkiem Jūs nevēlētos dzīvot kaimiņos?”. Tāpat kā iepriekšējos pētījumos vislielāko nepatiku aptaujātie pauduši pret kaimiņiem ar antisociālu uzvedību – narkomāniem, dzērājiem un cilvēkiem ar noziedzīgu pagātņi. Aptuveni 40% nevēlētos dzīvot kaimiņos čigāniem un musulmaņiem, 15% minējuši viesstrādniekus un citas rases cilvēkus. Par sabiedrībā izplatītajiem aizspriedumiem un neiecietību liecina, arī tas, ka aptuveni 40% aptaujāto kā nevēlamus kaimiņus minējuši homoseksuāļus un AIDS slimniekus.

⁸ Skat. Zepa B., Šūpule I., Kļave E., Krastiņa L., Krišāne J., Tomšone I. (2005) Etnopolitiskā spriedze Latvijā: konflikta risinājuma meklējumi, Baltic Institute of Social Sciences

⁹ Esses V.M. (1998) Intergroup competition and attitudes toward immigrants and immigration: an instrumental model of group conflict. Journal of Social Issues. Winter

Jautājumos par attieksmi pret imigrantiem un dažādām pēc kādas pazīmes atšķirīgām grupām krievu un cittautiešu atbildes liecina par nedaudz augstāku tolerances līmeni nekā latviešu vidū. Tādējādi tiek apstiprināts iepriekš secinātais, ka cittautieši ir tolerantāki un vairāk atvērti saskarsmei ar dažādu tautību un kultūru cilvēkiem.¹⁰

Piederības sajūta Latvijas sabiedrībai

Latvijas sabiedrībai visvairāk piederīgi jūtas Rēzeknes rajona un Rīgas rajona iedzīvotāji, kā arī jelgavnieki un liepājnieki, bet visretāk piederības sajūtu pauduši Daugavpils, Jūrmalas un Ludzas rajonā aptaujātie. Latvijas pilsoņi un latviešu tautības respondenti savu piederības sajūtu Latvijas sabiedrībai apliecinājuši ievērojami biežāk – piederīgi jūtas aptuveni 93% latviešu un 70% krievu un cittautiešu (pilsoņi vairāk nekā nepilsoņi). Nelatviešu vidū visvairāk piederības sajūtu pauduši Jelgavas, Liepājas, Krāslavas un Rēzeknes iedzīvotāji, bet vismazāk – Daugavpils, Jūrmalas un Ludzas rajonā dzīvojošie. Salīdzinot cittautiešu atbildes dažādās vecumgrupās, redzams, ka vismazāk piederības izjūta raksturīga Latvijas 31-40 gadus veciem respondentiem (60% jūtas piederīgi), savukārt visbiežāk piederīgi jūtas respondenti, kas jaunāki par 30 gadiem, un vecumā no 51 līdz 60 gadiem (72%).

Līdzīgi kā pēc tautībām atbildes sadalās atbilstoši respondentu pilsoniskajam statusam – 86% pilsoņu un 60% nepilsoņu jūtas piederīgi Latvijas sabiedrībai. Gan pilsoņu, gan nepilsoņu vidū vismazāk piederību Latvijai izjūt Ludzas rajona un Daugavpils iedzīvotāji (70% pilsoņu un 46% nepilsoņu). No nepilsoņiem visvairāk piederīgi jūtas Liepājas un Krāslavas rajona iedzīvotāji (80%).

Vienas vai divu kopienu sabiedrība

Attiecībā uz piemērotāko Latvijas sabiedrības attīstības modeli lielākā daļa aptaujāto (aptuveni 85%) uzskata, ka “ir jāpanāk, lai Latvija būtu vienota, vienas kopienas sabiedrība, kurā kopā dzīvo dažādu tautību cilvēki”. Pretējam viedoklim – “Latvija var būt arī divkopienu sabiedrība, kurā latvieši un krievvalodīgie dzīvo vairāk nošķirti un maz kontaktējas savā starpā” – pievienojušies aptuveni 8% respondentu, visbiežāk daugavpīlieši (8% aptaujāto pilsoņu un 26% nepilsoņu). Vienas kopienas sabiedrību Latvijā visvairāk vēlas redzēt dažādu tautību jelgavnieki un Rīgas rajona iedzīvotāji (aptuveni 95%). Kopumā var teikt, ka gan pilsoņi un nepilsoņi, gan dažādu tautību cilvēki šajā jautājumā ir snieguši visai līdzīgas atbildes, lielākās atšķirības atbilstoši respondentu pilsoniskajam statusam ir vērojamas Daugavpils, Rēzeknes un Rēzeknes rajona iedzīvotāju atbildēs.

Izpratne par sabiedrības integrāciju

Kopumā gan rajonos, gan lielajās pilsētās 60% respondentu uzskata, ka “*sabiedrības integrācija nozīmē, ka visi valsts iedzīvotāji apzinās savu piederību valstij un sadarbojas valsts un savas labklājības celšanai*”, ceturtdaļa domā, ka “*sabiedrības integrācija nozīmē cittautiešu integrāciju Latvijas sabiedrībā*”, bet 15% nebija

¹⁰ Zepa B., Šūpule I., Krastiņa L., Peņķe I., Krišāne J. (2004) Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija, Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

noteikta viedokļa šajā jautājumā. Šāds atbilžu sadalījums raksturīgs gan dažādu tautību cilvēkiem, gan pilsoņiem un nepilsoņiem.

Attieksme pret integrācijas politiku

Jautājumā par attieksmi pret valsts īstenoto sabiedrības integrācijas politiku 46% respondentu lielajās pilsētās pauduši tai atbalstu, 27% - neatbalsta un tikpat daudzi nesniedza noteiktu atbildi. Kopumā visvairāk atbalstītāju integrācijas politikai ir Liepājā, Krāslavas un Rēzeknes rajonā, bet vismazāk – Daugavpilī un Rīgā. Gan lielajās pilsētās, gan rajonos atbildes atšķiras atbilstoši respondentu etniskajai piederībai – latviešu vidū valsts integrācijas politiku atbalsta aptuveni 60%, savukārt no citu tautību respondentiem šādu atbalstu pauduši aptuveni 43% (tikai Jelgavā, Rēzeknē, Krāslavas un Rēzeknes rajonā atbalstu biežāk vai tikpat bieži kā latvieši pauduši citu tautību pārstāvji). Aplūkojot krievu tautības respondentus, integrācijas politiku visbiežāk atbalsta Liepājā, Krāslavas un Rēzeknes rajonā dzīvojošie, bet visretāk – Ventspilī un Daugavpilī dzīvojošie krievi.

Pilsoņi valsts īstenoto integrācijas politiku atbalsta nedaudz biežāk nekā nepilsoņi. Visbiežāk atbalstu šai politikai pauduši Krāslavas rajonā (88%), Liepājā (74%) un Jelgavā (54%) dzīvojošie nepilsoņi, savukārt pretēja nostāja ir Daugavpils (58%) un Rīgas (54%) nepilsoņiem.

Citu tautību bērni latviešu bērnudārzos

Jautājumā par to, vai "*citu – krievu, ukraiņu, baltkrievu, poļu un citu - tautību bērniem būtu vēlams apmeklēt latviešu bērnudārzus*", lielākā daļa respondentu jeb aptuveni 65% atbildēja apstiprinoši, un kopumā līdzīgas atbildes snieguši gan dažādu tautību pārstāvji, gan pilsoņi un nepilsoņi. No latviešiem šo viedokli visbiežāk atbalstījuši Ludzas rajona, Jelgavas, Ventspils un Daugavpils iedzīvotāji, bet visretāk – Daugavpils rajonā, Rīgā, Liepājā un Rēzeknē dzīvojošie latvieši. Savukārt krievu tautības respondentu vidū visbiežāk apstiprinoši izteikušies liepājnieki un Krāslavas rajona iedzīvotāji, bet noliedzoši – Rēzeknes un Daugavpils pilsētās un rajonos dzīvojošie krievi. Šajā jautājumā līdzīgi uzskati dažādu tautību cilvēkiem ir Ventspilī, Daugavpilī un Rīgas rajonā, savukārt ļoti atšķirīgi – daugavpīliešiem un liepājniekiem (īpaši Liepājā latvieši nevēlas, lai latviešu bērnudārzus apmeklētu citu tautību bērni). Salīdzinot atbildes atbilstoši aptaujāto pilsoniskajam statusam, krievu tautības respondentu vidū atbildes neatšķiras – 68% uzskata, ka citu tautību bērniem būtu vēlams apmeklēt latviešu bērnudārzus. Turpretī citu tautību pārstāvju vidū pilsoņi ievērojami biežāk nekā nepilsoņi pauduši tam atbalstu (attiecīgi 78% un 62%).

Attieksme pret Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā

Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā visvairāk atbalsta latvieši (76% aptaujāto lielajās pilsētās, 62% rajonos; kopā skaitītas atbildes "*pilnīgi atbalstu*" un "*drīzāk atbalstu*"). Krievu un citu tautību vidū ES atbalstītāji ir aptuveni puse no aptaujātajiem gan rajonos, gan lielajās pilsētās, un aptuveni tikpat daudz ir arī iestāšanās pretinieku.

Salīdzinot pilsoņu un nepilsoņu sniegtās atbildes šajā jautājumā, jāsecina, ka rajonos aptaujāto vidū šajā ziņā nav lielu atšķirību – aptuveni 57% pilsoņu un nepilsoņu atbalsta Latvijas dalību ES, bet 34% ir pret to. Turpretī lielajās pilsētās aptaujātie pilsoņi iestāšanos ES atbalsta biežāk nekā rajonu iedzīvotāji un ievērojami biežāk nekā nepilsoņi lielajās pilsētās (attiecīgi 69% un 41%).

Attieksme pret Latvijas iestāšanos NATO

Attiecībā uz Latvijas iestāšanos NATO krasi atšķiras latviešu un citu tautību respondentu nostāja – lielākā daļa latviešu to atbalsta (72% lielajās pilsētās un 47% rajonos), turpretī no citu tautību respondentiem pozitīva attieksme pret dalību NATO ir tikai aptuveni 27% aptaujāto. Pret Latvijas iestāšanos NATO ir nedaudz vairāk par pusi nelatviešu respondentu. Līdzīgi sadalās arī pilsoņu un nepilsoņu atbildes šajā jautājumā – atbalstu NATO pauduši 58% pilsoņu lielajās pilsētās un 40% rajonos. Savukārt lielākā daļa nepilsoņu jeb aptuveni 53% nevēlas Latviju NATO sastāvā (to atbalsta 26% nepilsoņu).

Iebraucēji no citām valstīm

Uz jautājumu “Vai Jūs satrauc tas, ka tagad, kad Latvija ir iestājusies ES, Latvijā varētu iebraukt daudz cilvēku no citām valstīm?” aptuveni puse aptaujāto atbildēja apstiprinoši (atbildes “ļoti satrauc” vai “drīzāk satrauc nekā nesatrauc”), bet 40% - noliedzīgi (“Drīzāk nesatrauc nekā satrauc” vai “Nemaz nesatrauc”). Visvairāk par to uztraucas Rēzeknes rajona iedzīvotāji, bet vismazāk – Ludzas rajonā aptaujātie. Salīdzinot dažādu tautību pārstāvju atbildes, redzams, ka lielajās pilsētās aptaujātie vienādā mērā uztraucas par iespējamo imigrantu pieplūdumu, savukārt rajonos ir atšķirības dažādu tautību starpā – latvieši par to uztraucas vairāk nekā cittautieši (60% un 45%). Līdzīga aina atklājas arī atbilžu sadalījumā atbilstoši pilsoniskajam statusam – lielajās pilsētās abās grupās satraukto īpatsvars ir aptuveni vienāds – 57%, bet rajonos pilsoņi vairāk nekā nepilsoņi uztraucas, ka Latvijā varētu iebraukt daudz cilvēku no citām valstīm.

Valdības rīcība attiecībā uz darba meklētājiem no citām valstīm

Kopumā izteikumam, ka “*valdībai vajadzētu stingri ierobežot cilvēku skaitu, kas ierodas no citām valstīm*” piekrīt aptuveni divas trešdaļas aptaujāto (Rīgā, Jelgavā, Rēzeknes pilsētā un rajonā – gandrīz 90%). Pretēju uzskatu - ka “*valdībai vajadzētu sekmēt darbaspēka ierašanos no citām valstīm*” pauž aptuveni 8%, bet katrs ceturtais respondents nevarēja sniegt noteiktu atbildi šajā jautājumā. Latvieši un pilsoņi nedaudz biežāk nekā cittautieši un nepilsoņi atzinuši, ka nepieciešams ierobežot ārzemju darba meklētāju skaitu.

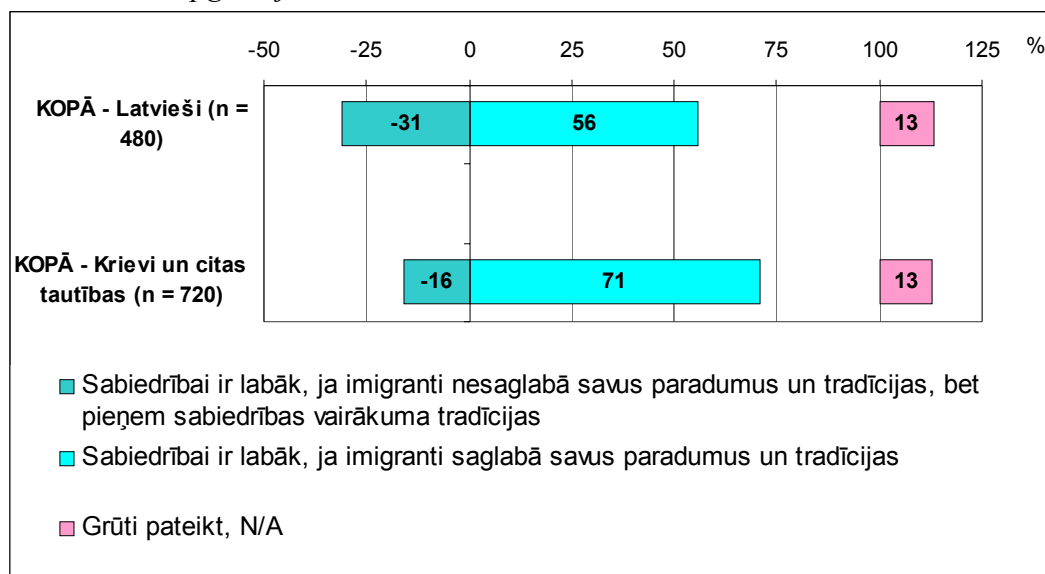
Imigrantu tradīciju saglabāšana

Uz jautājumu, vai sabiedrībai ir labāk, ja imigranti saglabā savus paradumus un tradīcijas vai ja tie pieņem sabiedrības vairākuma tradīcijas, lielākā daļa respondentu

jeb aptuveni 65% atbildēja, ka pievienojas pirmajam viedoklim – imigrantiem vajadzētu saglabāt savas tradīcijas. Nedaudz biežāk nekā latvieši šādu viedokli pauduši krievi un citu tautību pārstāvji. Gandrīz trešdaļa aptaujāto latviešu ir pretējās domās – ka “sabiedrībai ir labāk, ja imigranti nesaglabā savus paradumus un tradīcijas, bet pieņem sabiedrības vairākuma tradīcijas”, pie tam biežāk (aptuveni pusei) šāda nostāja ir latviešiem Rīgā, Daugavpilī un attiecīgajos rajonos. Daļēji to var skaidrot ar salīdzinoši lielo nelatviešu īpatsvaru šajās vietās. Kopumā vistolerantākie ir dažādu tautību iedzīvotāji Liepājā (97% vēlas, lai imigranti saglabā savas tradīcijas), Rēzeknes pilsētā (80%) un rajonā (84%). Salīdzinot atbildes atbilstoši respondentu pilsoniskajam statusam, vērojamas tādas pašas tendences kā sadalījumā pa tautībām.

6.1. zīmējums. Imigrantu tradīciju saglabāšana

Kurš no šiem apgalvojumiem vairāk atbilst Jūsu uzskatiem?

Nevēlamie kaimiņi

Tāpat kā iepriekšējās aptaujās respondenti lielākoties nevēlētos dzīvot kaimiņos ar narkomāniem (85%), dzērājiem (70%) un cilvēkiem ar noziedzīgu pagātņi (60%). Aptuveni puse aptaujāto kā nevēlamus kaimiņus minējuši homoseksuālus un emocionāli nestabilus cilvēkus, AIDS slimniekus un čigānus. Musulmaņus kaimiņos negribētu katrs trešais respondents. Aptuveni 10% izteikušies pret citu rasu cilvēkiem, cilvēkiem ar lielām ģimenēm un viesstrādnikiem.

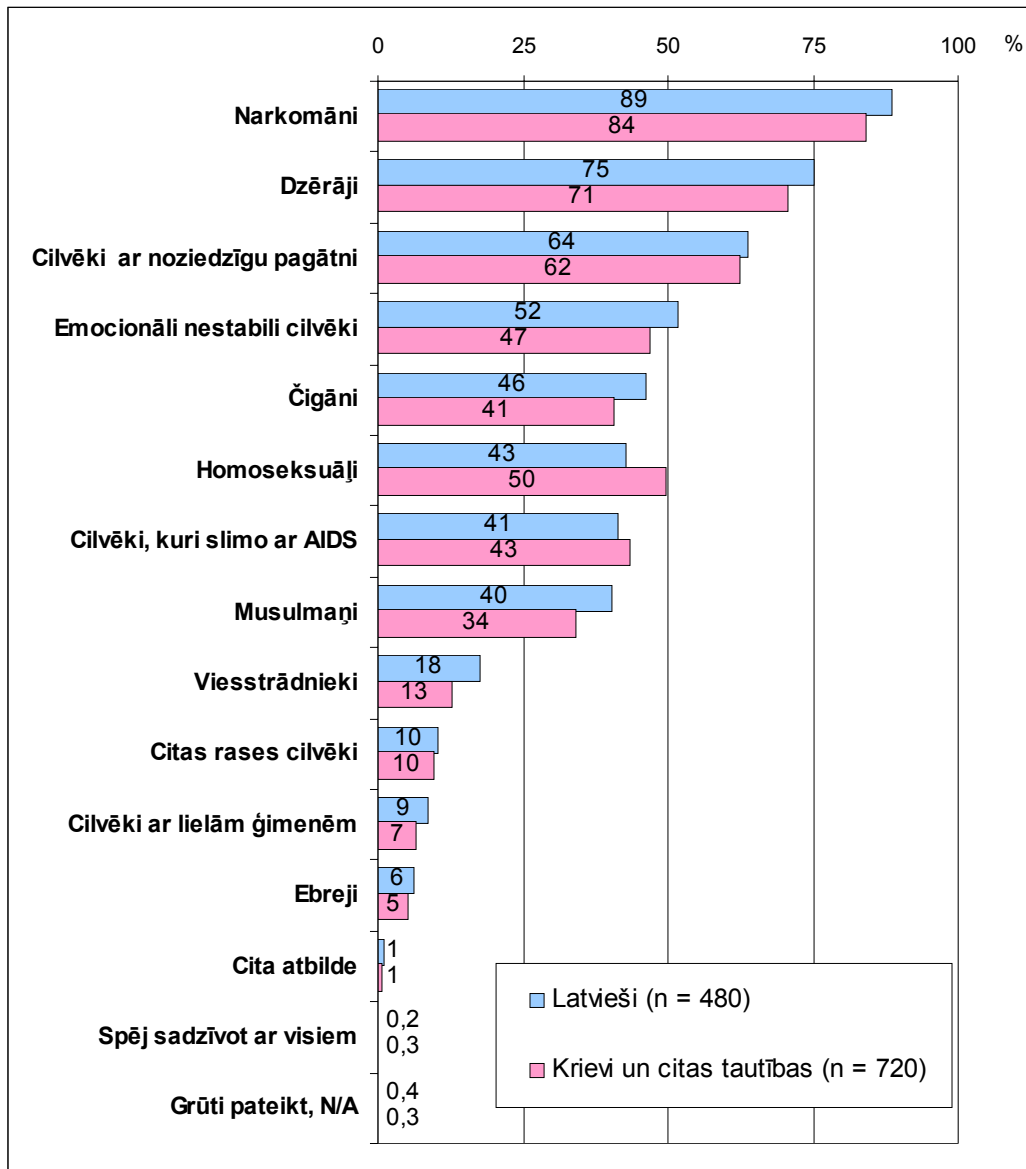
Šajā jautājumā līdzīgas atbildes snieguši gan rajonos, gan lielajās pilsētās aptaujātie respondenti. Tāpat nav ievērojamu atšķirību dažādu tautību respondentu, kā arī pilsoņu un nepilsoņu atbildēs.

Čigānus kā nepatīkamus kaimiņus visbiežāk minējuši Jūrmalas un Rēzeknes rajona iedzīvotāji (attiecīgi 91% un 67%), viņiem (un arī liepājniekiem – 98%) ir arī visnegatīvākā attieksme pret musulmaņiem (60% un 56%).

Jūrmalā un Rīgas rajonā aptaujātie biežāk nekā citi minējuši vairākas nevēlamo kaimiņu grupas.

6.2. zīmējums. Nevēlamie kaimiņi

Ar kuriem cilvēkiem Jūs nevēlētos dzīvot kaimiņos?

VII. Valsts valoda

Secinājumi

Valsts valodas zināšanas nosaka brīvu komunikāciju gan personiskā, gan sabiedrības līmenī. Gan Latvijas lielākajās pilsētās, gan rajonos latviešiem krievu valodas zināšanas joprojām ir augstā līmenī, savukārt krievu un cittautiešu vidū joprojām ir diezgan liels īpatsvars tādu, kuri latviski runāt, lasīt vai rakstīt neprot nemaz vai arī šīs prasmes ir vājas.

Samērā brīvi runāt, rakstīt un lasīt prot aptuveni divas trešdaļas krievu un puse citu tautību pārstāvju. Situācijas pētījumā ietvertajās pilsētās un rajonos kopumā būtiski neatšķiras. Vissliktākās latviešu valodas zināšanas krieviem un cittautiešiem ir Liepājā.

Rezultāti liecina, ka kopumā gan mājās, gan darbā, gan uz ielas, gan valsts iestādēs un arī ar draugiem un paziņām latvieši biežāk lieto latviešu valodu, un krievi - krievu valodu. Kopumā krievi latviešu valodu biežāk lieto darba vietā un valsts iestādēs. Savukārt nepilsoņi pamatā visur iztiek ar krievu valodu, ieskaitot darba vidi.

Masu medijus joprojām katras tautības pārstāvji biežāk lasa, skatās vai klausās savā valodā. Šādā situācijā ir būtiski, cik lielā mērā informācija, ko sniedz Latvijas krievu un latviešu masu mediji, atšķiras. Baltijas Sociālo Zinātņu institūta pētījuma „Etnopolitiskā spriedze Latvijā: konflikta risinājuma meklējumi” (2005) ietvaros veikta latviešu un krievu preses salīdzinošā analīze ļāva pārliecināties par izteikti atšķirīgajām informācijas telpām, ko rada krieviski un latviski rakstošie laikraksti etnopolitikas jautājumos. Jāsecina, ka tikai latviski un tikai krieviski lasošā auditorija noteiktos jautājumos saņem pilnīgi atšķirīgu informāciju, kas neveicina sabiedrības integrāciju. Turklāt jāatzīmē, ka medijiem uzticas vairāk kā puse gan pilsētu, gan rajonu iedzīvotāju, īpaši Daugavpilī un Daugavpils rajonā, kur attiecīgi 86% un 80% respondentu pauda, ka uzticas medijiem (skat.3.nodaļu).

Dzimtā valoda

Aptaujā ietvertajās **pilsētās** ir vērojama cieša korelācija starp etnisko piederību un dzimto valodu: 99% latviešu dzimtā valoda ir latviešu un 98% krievu – krievu valoda. 28% no citu tautību pārstāvjiem par savu dzimto valodu atzīst krievu valodu, un 70% norādīja, ka viņiem ir cita dzimtā valoda. Salīdzinot ar 2000. gadā veiktā pētījuma ”Ceļā uz pilsonisku sabiedrību” datiem, cittautiešu skaits, kas kā dzimto valodu minējuši kādu citu valodu, ir ievērojami lielāks, kas norāda uz vēlmi akcentēt savu etnisko identitāti.

Skatot pēc pilsonības, 61% pilsoņu dzimtā valoda ir latviešu, 32% - krievu un 7% dzimtā ir kāda cita valoda. Savukārt no nepilsoņiem 1% kā dzimto valodu norādīja latviešu valodu, 76% krievu valodu, bet 23% kādu citu valodu.

Starp pilsētām būtiskāk atšķiras Daugavpils, kur latviešu kā dzimtā valoda ir 30% pilsoņu, 48% dzimtā valoda ir krievu, bet 22% ir kāda cita dzimtā valoda.

Rajonos saistība starp dzimto valodu un tautību ir nedaudz vājāka, galvenokārt latviešu vidū: 90% latviešu dzimtā valoda ir latviešu, bet 9% latviešu dzimtā valoda ir krievu. No krieviem 99% ir norādījuši krievu valodu kā savu dzimto, savukārt no citu tautību pārstāvjiem 58% dzimtā valoda ir krievu, 65% – latviešu un 36% kāda cita valoda.

Visbiežāk latvieši krievu valodu kā savu dzimto valodu ir norādījuši Krāslavas (24%) un Ludzas (18%) rajonos.

Valodu zināšanu līmenis

Valodu zināšanu novērtējumam izmantota pašnovērtējuma metode, kad respondents vērtē savas valodas zināšanas atsevišķi runāšanā, lasīšanā un rakstīšanā. Kopējais valodas prasmes rādītājs ir veidots, apkopojot runāšanas, lasīšanas un rakstīšanas pašnovērtējuma rādītājus. Valodas zināšanas ir analizētas griezumā pēc respondenta dzimtās valodas nevis tautības.

Latviešu valodas zināšanas

Kopumā izlasē iekļautajās **pilsētās** labas latviešu valodas zināšanas (trešā (augstākā) pakāpe) ir 11% krievvalodīgo, 34% krievu ir vidējas (otrā (vidējā) pakāpe) zināšanas, aptuveni pusei – vājas valodas zināšanas (42%) vai arī valodu nezina nemaz (13%). Vislabāk latviešu valodu zina krievi Jelgavā, savukārt visliktākās zināšanas ir krieviem Liepājā, kur 29% krievu latviešu valodu nezina nemaz un vēl 65% valodu zina zemā līmenī. Arī Daugavpilī 25% krievvalodīgo latviešu valodu nezina nemaz. Skatoties no pilsonības aspekta, pilsētās no nepilsoņiem augstākajā līmenī valodu zina 7%, 29% valodu zina vidējā līmenī, 46% zināšanas ir vājas, bet 17% nepilsoņu valodu nezina nemaz.

Rajonos krieviem latviešu valodas prasmes ir nedaudz labākas – 19% valodu zina augstākajā līmenī, 36% ir vidējas zināšanas, 37% ir zemākās pakāpes zināšanas, bet 8% valodu nezina vispār.

Vislabākās latviešu valodas zināšanas ir krieviem Rīgas un Krāslavas rajonos, kur vidējā vai augstā līmenī valodu zina attiecīgi 55% un 74% respondentu. Savukārt visliktāk valodu zina Daugavpils rajonā, kur 25% nezina valodu vispār, bet 39% ir vājas zināšanas.

Respondentiem ar citu dzimto valodu, latviešu valodas zināšanas ir līdzīgas kā krievvalodīgajiem.

Rajonos nepilsoņi valodu zina nedaudz sliktāk nekā pilsētās: 18% valodu nezina nemaz, 54% zināšanas ir zemākajā līmenī, 20% ir vidējas zināšanas un 9% ir augstākās pakāpes zināšanas.

Krievu valodas zināšanas

Krievu valodas zināšanas iedzīvotāju vidū ir daudz augstākas nekā latviešu valodas zināšanas, jo kopumā latvieši krievu valodu zina labāk nekā nelatvieši latviešu valodu. Līdzīgi kā cittautieši, visaugstāk latvieši vērtē savu prasmi sarunāties krievu valodā, bet viszemāk – prasmi rakstīt.

Kopumā izlasē iekļautajās **pilsētās** ļoti labas krievu valodas zināšanas (trešā (augstākā) pakāpe) ir 44% latviešu, 29% latviešu ir vidējas (otrā (vidējā) pakāpe) zināšanas, 24% valodas zināšanas ir vājas un 3% valodu nezina nemaz.

Vislabāk latvieši krievu valodu zina Jelgavā (89% ir ļoti labas vai vidējas zināšanas) un Ventspilī (92% ir ļoti labas vai vidējas zināšanas). Savukārt visliktākās krievu valodas zināšanas ir latviešiem Liepājā, kur 62% krievu valodu nezina nemaz vai zina zemā līmenī.

Rajonos latviski runājošajiem krievu valodas prasmes ir nedaudz augstākas nekā pilsētās – 57% valodu zina augstākajā līmenī, 22% ir vidējas zināšanas, 19% ir zemākās pakāpes zināšanas un 2% valodu nezina vispār.

Vislabākās krievu valodas zināšanas ir latviešiem Krāslavas rajonā, kur 86% latviešu krievu latviešu valodu zina augstākajā līmenī un visi pārējie rajona iedzīvotāji zina vismaz vidējā līmenī. Tāpat arī Ludzas rajonā kopumā 97% krievu valodas zināšanas ir vidējā vai augstā līmenī. Savukārt vissliktāk valodu zina Rēzeknes rajonā, kur 54% respondentu ir vājas krievu valodas zināšanas un 3% valodu nezina vispār.

Valsts valodas lietošana

Izlasē iekļautajās **pilsētās** gan mājās, gan darbā, gan uz ielas, gan arī valsts iestādēs, ar draugiem un paziņām kopumā biežāk tiek lietota krievu valoda (jāņem vērā izlases nobīde no reālās situācijas):

<i>Latvijas lielākajās pilsētās</i>	Biežāk runā latviski	Biežāk runā krieviski
Valsts iestādēs	48%	52%
Darbā	41%	59%
Uz ielas veikalā	37%	63%
Mājās	32%	66%
Ar draugiem, paziņām	31%	68%

Latvieši un pilsoņi biežāk lieto latviešu valodu, savukārt krievi, cittautieši un nepilsoņi – krievu valodu. Latviešu valodu krievi un cittautieši salīdzinoši biežāk lieto valsts iestādēs un darba vietās.

Valodu lietojuma ziņā starp pilsētām atšķiras Daugavpils un Rēzekne, kur biežāk tiek izmantota krievu valoda. Daugavpilī krievu valoda tiek lietota dominējoši visās iepriekš minētajās vietās, savukārt Rēzeknē salīdzinoši biežāk krievu valoda tiek lietota uz ielas, veikalos un sarunās ar draugiem un paziņām.

Latviešu valodu krievi un citu tautību pārstāvji salīdzinoši biežāk valsts iestādēs izmanto Rīgā un Jūrmalā, kamēr citās pilsētās bieži vien iztiek ar krievu valodu. Tāpat sarunās uz ielas Jūrmalā krievi biežāk runā latviski salīdzinājuma ar citām pilsētām. Savukārt Rēzeknē uz ielas, ar draugiem paziņām un darbā latvieši bieži runā krieviski.

Rajonos situācija nedaudz atšķiras no situācijas pilsētās:

<i>Izlasē iekļautajos rajonos</i>	Biežāk runā latviski	Biežāk runā krieviski
Valsts iestādēs	67%	33%
Darbā	52%	46%
Mājās	49%	49%
Uz ielas veikalā	47%	53%
Ar draugiem, paziņām	47%	53%

Latvieši rajonos salīdzinājumā ar pilsētā dzīvojošiem latviešiem biežāk runā krieviski. Aptaujā iekļautajos rajonos latvieši retāk nekā pilsētās apgalvoja, ka runājot „galvenokārt vai tikai latviešu valodā”.

Rēzeknes rajonā atšķirībā no Rēzeknes pilsētas gandrīz pilnīgi visi latvieši gan mājās, gan darbā, gan uz ielas, gan arī valsts iestādēs, ar draugiem un paziņām biežāk runā latviski. Tāpat arī krievi Rēzeknes rajonā salīdzinoši biežāk minētajās vietās bieži runā latviski.

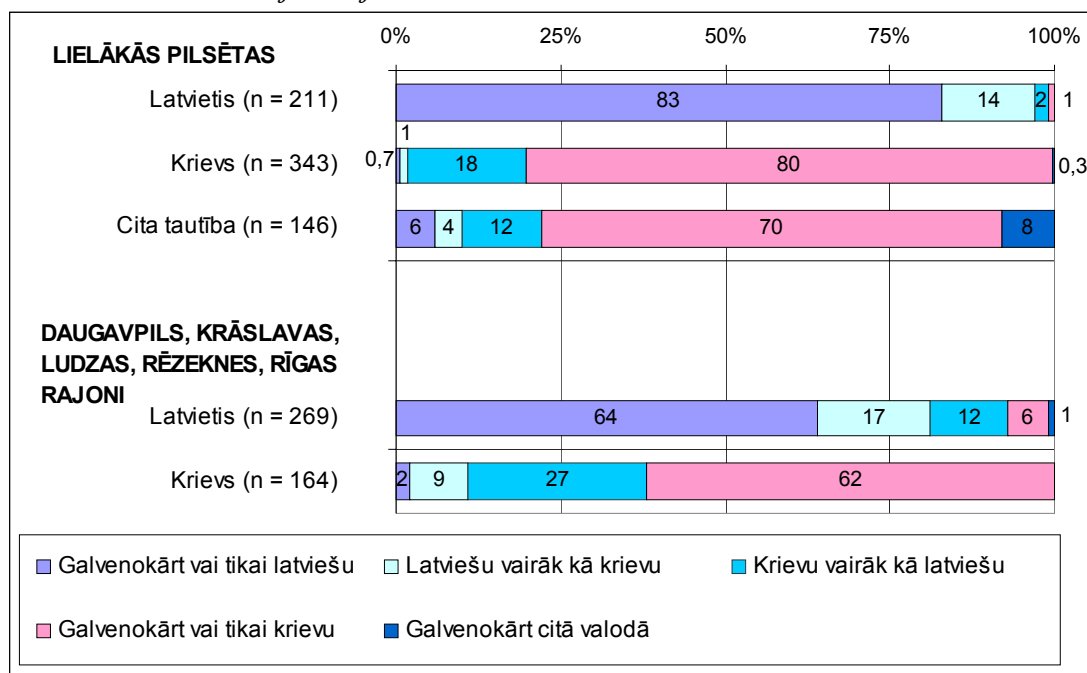
Savukārt Daugavpils un Krāslavas rajonos latvieši bieži sadzīvē izmanto krievu valodu.

Nepilsoņi kopumā gan pilsētās, gan rajonos runājot mājās, darbā, uz ielas, valsts iestādēs, arī ar draugiem un paziņām pamatā iztiek ar krievu valodu.

Zemāk attēlotajos piecos zīmējumos var aplūkot precīzu kopainu par valodas lietojumu valsts iestādēs, darbā, mājās, uz ielas, veikalā, ar draugiem, paziņām dažādu tautību vidū aptaujā iekļautajās pilsētās un rajonos.

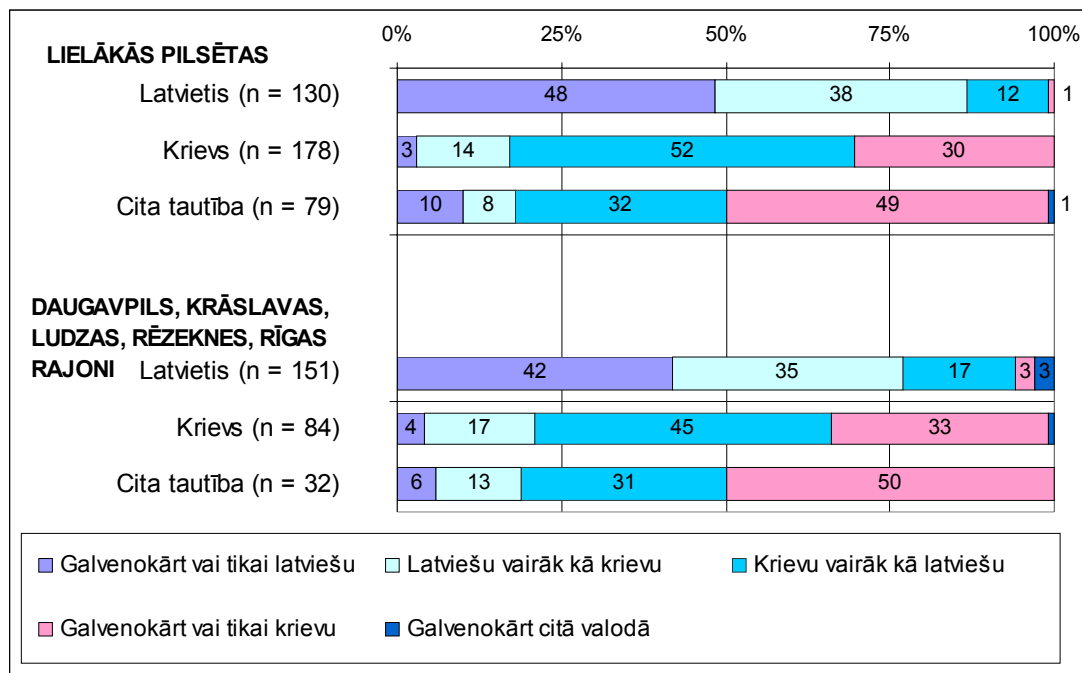
7.1. zīmējums. Latviešu valodas lietošana mājās

Kādā valodā Jūs runājat mājās?

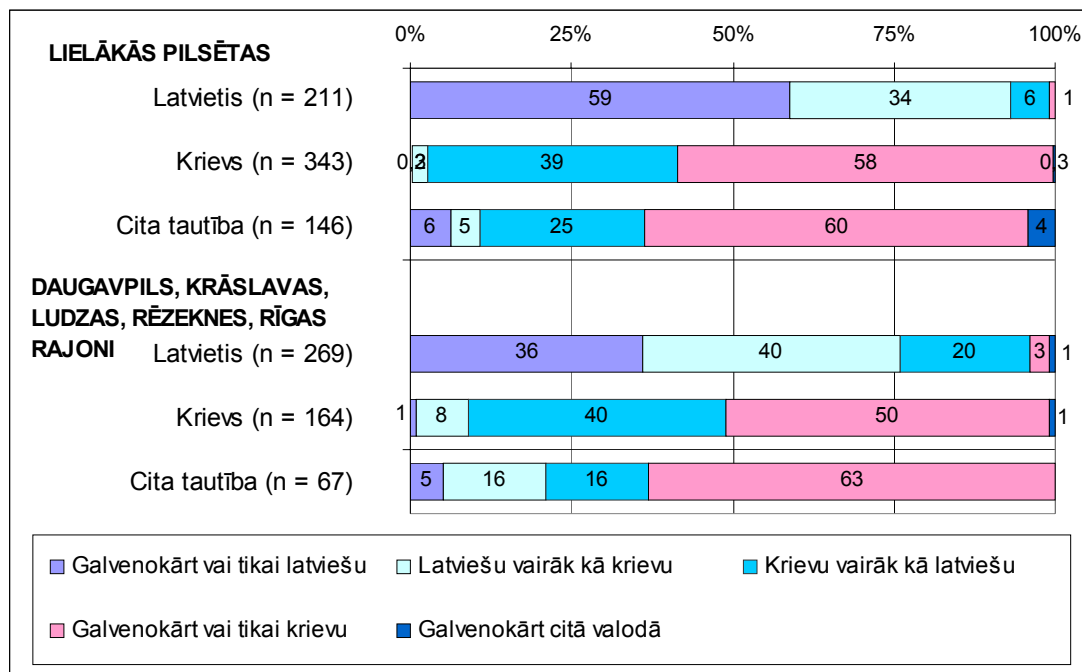
7.2. zīmējums. Latviešu valodas lietošana darbā

Kādā valodā Jūs runājat darbā?

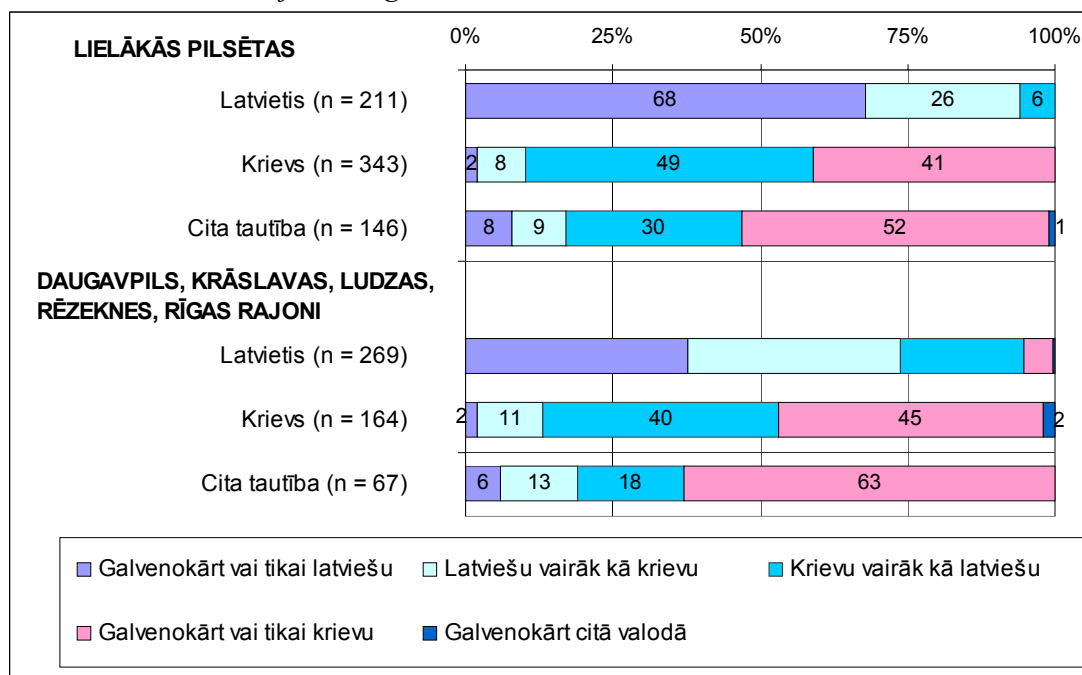
7.3. zīmējums. Latviešu valodas lietošana draugiem, paziņām

Kādā valodā Jūs runājat draugiem paziņām?

7.4. zīmējums. Latviešu valodas lietošana uz ielas, veikalā

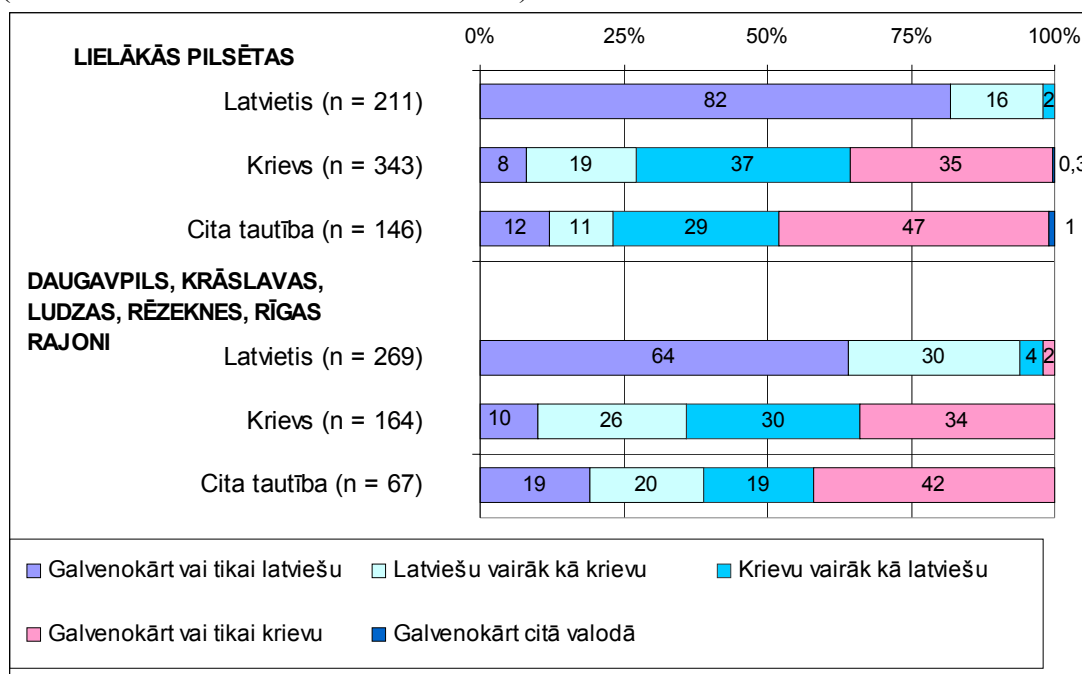
Kādā valodā Jūs runājat draugiem uz ielas, veikalā?

7.5. zīmējums. Latviešu valodas lietošana valsts iestādēs

Kādā valodā Jūs runājat draugiem valsts iestādēs?

(Grafikā attēlotas tikai noteiktās atbildes)

Līdzās jau aplūkotajiem krievu un latviešu valodas lietošanas paradumiem, iedzīvotājiem tika uzdoti jautājumi par to, cik bieži ikdienā kādā iestādē vai citā vietā uz latviski vai krieviski uzdotu jautājumu saņemta atbilde citā valodā.

Latvijas lielākajās **pilsētās** aptuveni piektdaļa (21%) latviešu atbildi uz jautājumu latviešu valodā „bieži” saņem citā valodā. Visvairāk lielākajās Latvijas pilsētās atbildes latviski uz jautājumu latviešu valodā nesaņem Rēzeknē (48%), Daugavpilī (33%) un Rīgā (29%).

Līdzīgi 20% krievu un 13% cittautiešu pilsētās nesaņem atbildi krievu valodā uz krieviski uzdotu jautājumu. Visvairāk uz krieviski uzdotu jautājumu atbildes krievu valodā nesaņem Jūrmalā (43% krievu un 41% citas tautības), Jelgavā (27% krievu un 26% cittautiešu) un Rīgā (27% krievu). Kopumā retāk (visvairāk respondenti snieguši atbildi „nekad”), šādas situācijas gan latviešiem, gan cittautiešiem rodas Liepājā un Daugavpilī.

Skatot no pilsonības aspekta, gandrīz pusei (45%) pilsoņu ir bijusi situācija, kad uz jautājumu latviešu valodā nav saņemta atbilde latviski, un līdzīgi arī gandrīz pusei (47%) nepilsoņu ir bijusi situācija, kad uz jautājumu krievu valodā nav saņemta atbilde krieviski. Lielākajai daļai gan šādas situācijas bijušas reti.

Arī aptaujā iekļautajos **rajonos** aptuveni piektdaļa latviešu atbildi uz jautājumu latviešu valodā “bieži” nesaņem latviski. Visbiežāk šādas situācijas veidojas Rīgas (27%) un Rēzeknes (43%) rajonos, un pavisam reti šādā situācijā nokļūst latvieši Daugavpils rajonā.

Krievi un cittautieši rajonos retāk nekā latvieši nesaņem atbildi krieviski, ja jautājums ticis uzdots krievu valodā: tikai 5% krievu atzina, ka “bieži” nesaņem atbildi krieviski uz krievu valodā uzdotu jautājumu. Visretāk šādās situācijās nokļūst Daugavpils rajona iedzīvotāji.

Plašsaziņas līdzekļu izmantošana

Šī pētījuma rezultāti vēlreiz apliecina, ka latvieši galvenokārt izvēlas medijus latviešu valodā, savukārt krievi un citu tautību pārstāvji biežāk patērē masu medijus krievu valodā. Arī nepilsoņi informāciju pamatā smeļas krievu valodā.

Laikraksti

Lielākajās Latvijas **pilsētās** laikraksti visbiežāk tiek lasīti “galvenokārt vai tikai krievu” valodā. Šādu atbildi uz jautājumu – “kādā valodā jūs parasti lasāt laikrakstus?” kopumā ir snieguši gandrīz puse (48%) pilsētu iedzīvotāju.

Analizējot atbilžu sadalījumu pilsētās pēc tautībām, redzams, ka 69% pilsētās dzīvojošo krievu un 66% citu tautību pārstāvju galvenokārt lasa tikai krieviski. Savukārt 68% latviešu lasa “galvenokārt vai tikai latviešu” valodā. Tātad lielas daļas latviešu informatīvo lauku veido tikai latviski rakstošā prese, bet krievu un citu tautību pārstāvju informācijas lauku galvenokārt veido krieviski rakstošā prese. Aptuveni piektdaļa krievu un nedaudz mazāk citu tautību pārstāvju lasa arī latviešu presi.

Skatot pēc pilsonības, var redzēt, ka gandrīz trīs ceturtdaļas nepilsoņu un viena ceturtdaļa pilsoņu lasa laikrakstus "galvenokārt vai tikai krieviski". Savukārt "galvenokārt tikai latviski", vai "latviešu vairāk kā krievu" lasa 57% pilsoņu un 3% nepilsoņu.

Visbiežāk tikai krieviski laikrakstus lasīt izvēlas Daugavpils iedzīvotāji (64%). Līdzīgi arī vairāk kā puse Rīgā dzīvojošie respondenti (55%) kopumā izvēlas lasīt pamatā krieviski. Tāpat gandrīz puse aptaujāto iedzīvotāju Jelgavā, Jūrmalā un Ventspilī dzīvojošie laikrakstus lasa "galvenokārt vai tikai krievu" valodā.

Analizējot pēc tautībām, redzam, ka Rīgā un Jūrmalā latvieši pamatā lasa tikai latviešu presi, bet Jelgavā un Ventspilī ir salīdzinoši vairāk tādi latvieši, kuri, lai arī retāk nekā latviski, lasa arī krieviski. Krievi Rīgā, salīdzinot ar citām pilsētām, biežāk izvēlas lasīt tikai krieviski – 88%, kamēr citās pilsētās tikai krieviski lasošo augstākais īpatsvars ir 73%. Cittautieši Jelgavā un Ventspilī informāciju smeļas galvenokārt krievu presē, kamēr Rīgā un Jūrmalā piektdaļa cittautiešu lasa biežāk latviski.

Liepājā liela daļa iedzīvotāju vispār nelasa laikrakstus. Tie latvieši, kuri lasa laikrakstus, tos lasa galvenokārt vai tikai latviešu valodā, krievi lasa galvenokārt vai tikai krievu valodā.

Rēzeknē situācija no citām pilsētām atšķiras ar to, ka puse latviešu lasa laikrakstus arī krievu valodā, bet krievi un cittautieši vairāk nekā citās pilsētās bez laikrakstiem krievu valodā lasa arī latviešu laikrakstus, sakot, ka lasa "krievu vairāk kā latviešu". No nepilsoņiem Rēzeknē 60% lasa tikai krieviski un 32% krievu vairāk kā latviešu valodā. To nepilsoņu īpatsvars, kuri lasa arī latviski, ne tikai krieviski, ir lielāks salīdzinājumā ar citām pilsētām.

Rajonos situācija ir atšķirīga no situācijas Latvijas lielākajās pilsētās. Kopumā rajonos latviešu un krievu valodās tiek lasīts vienlīdz daudz. "Galvenokārt vai tikai krievu" valodā laikrakstus lasa 26%, "galvenokārt vai tikai latviešu valodā" - 27%, "latviešu vairāk kā krievu" - 21% un "krievu vairāk kā latviešu" - 18% no pētījumā iekļauto rajonu iedzīvotājiem.

Skatot pēc tautībām, gandrīz puse (48%) latviešu rajonos lasa "galvenokārt vai tikai latviešu" valodā, aptuveni trešdaļa (31%) lasa "latviešu vairāk kā krievu" un 15% informāciju no laikrakstiem visbiežāk smeļas krievu valodā. Attiecībā uz krieviem situācija ir līdzīga – gandrīz puse (49%) lasa pamatā tikai savā dzimtajā valodā, gandrīz trešdaļa (29%) lasa vairāk krieviski nekā latviski, bet 12% laikrakstus lasa biežāk vai arī tikai latviski. Attiecībā uz cittautiešiem situācija ir līdzīga kā krieviem, tikai to vidū ir salīdzinoši vairāk tādu, kas lasa tikai krieviski.

Skatot pēc pilsonības, var redzēt, ka 55% pilsoņu lasa vai nu tikai latviski vai arī latviski vairāk nekā krieviski, bet 37% lasa biežāk vai arī tikai krieviski. Savukārt 87% nepilsoņu laikrakstus lasa tikai vai arī visbiežāk krieviski.

Rīgas (50%) un Rēzeknes (42%) rajonos kopumā visbiežāk cilvēki izvēlas lasīt "galvenokārt vai tikai latviešu" valodā rakstītos laikrakstus. Šāda proporcija kopumā veidojas, jo Rīgas un Rēzeknes rajonos latvieši biežāk lasa tikai latviski, bet krievi un cittautieši blakus krievu laikrakstiem lasa arī latviešu laikrakstus.

Daugavpils, Krāslavas un Ludzas rajonos dzīvojošie kopumā biežāk lasa krieviski, tomēr diezgan liels īpatsvars lasa arī latviski, ko savukārt veido tas, ka Daugavpils, Ludzas un Krāslavas rajonos latvieši visbiežāk lasa laikrakstus abās valodās, kamēr krievi un cittautieši biežāk lasa tikai krieviski.

Skatot pēc pilsonības sadalījuma, redzams, ka liels īpatsvars pilsoņu lasa gan latviski, gan krieviski, kamēr nepilsoņi biežāk izvēlas lasīt laikrakstus tikai krievu valodā.

Radio

Visbiežāk - gandrīz puse Latvijas lielākajās pilsētās dzīvojošo respondentu - radio klausās "galvenokārt vai tikai krievu" valodā. Analizējot atbildes atsevišķi pēc tautībām, redzam, ka vairāk kā puse latviešu radio klausās galvenokārt tikai latviski, nedaudz mazāk kā trešdaļa latviešu bez latviešu radio klausās arī krievu raidstacijas, sakot, ka klausās "latviešu vairāk kā krievu". Līdzīgi ir arī ar krieviem un citu tautību pilsētu iedzīvotājiem – aptuveni divas trešdaļas radio klausās galvenokārt vai tikai krievu valodā un ceturtdaļa klausās bez krievu raidstacijām arī latviešu radio.

Vairāk kā trešdaļa pilsētās dzīvojošo pilsoņu radio klausās "tikai latviski" un aptuveni ceturtdaļa "tikai krieviski". Pārējie pilsoņi klausās radio abās valodās. No nepilsoņiem 72% radio klausās tikai krieviski, un 18% radio klausās vairāk krievu nekā latviešu valodā.

Daugavpilī 69% respondentu radio klausās pamatā krieviski, 14% - "krieviski vairāk kā latviešu" valodā, savukārt tikai "latviski" radio praktiski neklausās vispār (1%). Arī citās pētījumā iekļautajās pilsētās radio lielākā daļa respondentu radio klausās "galvenokārt krieviski", vai arī "krieviski vairāk kā latviski". "Galvenokārt vai tikai latviešu" valodā radio salīdzinoši biežāk klausās Jūrmalā (33%), Liepājā (29%) un Rīgā (27%).

Rajonos kopumā latviski un krieviski radio klausās vienlīdz daudz respondenti. Bet skatot rajonus atsevišķi, vērojamas zināmas atšķirības. Rīgas rajonā radio visbiežāk vairāk nekā puse respondentu klausās "galvenokārt vai tikai latviešu" valodā. Arī Rēzeknes rajonā daudzi respondenti klausās radio latviski – 31% klausās "galvenokārt vai tikai latviešu" valodā un 41% klausās "latviešu vairāk kā krievu". Daugavpils un Krāslavas rajonos lielākā daļa klausās radio krieviski. Nedaudz mazāk, bet arī diezgan daudz „biežāk latviski nekā krieviski” radio klausās Ludzas rajonā dzīvojošie.

Latvieši (72%) rajonos pamatā klausās radio latviešu valodā – 42% klausās „galvenokārt vai tikai latviešu”, savukārt 30% „latviešu vairāk kā krievu”. Līdzīgi arī krievi (74%) un cittautieši (78%) radio klausās krieviski – 48% krievu un 51% cittautiešu radio klausās „galvenokārt vai tikai krievu” valodā un 26% krievu un 27% cittautiešu klausās „krievu vairāk kā latviešu”.

Visbiežāk latvieši tikai latviski klausās radio Rīgas (80%) un Rēzeknes (54%) rajonos. Situācija Rēzeknes rajonā ir atšķirīga ar to, ka šeit tikai 5% krievu radio klausās galvenokārt krieviski, 31% krievu radio klausās „krievu vairāk kā latviešu” valodā un 54% krievu Rēzeknes rajonā radio klausās „latviešu vairāk kā krievu”.

Nepilsoņu vidū 61% radio klausās tikai krieviski, 26% krieviski vairāk nekā latviski un 7% radio klausās biežāk latviski. Visvairāk nepilsoņu radio klausās tikai krieviski Daugavpils rajonā – 72%, savukārt latviski radio visbiežāk klausās Rēzeknes rajonā, t.i. 29% nepilsoņu radio klausās „latviešu vairāk kā krievu” valodā.

Televīzijas raidījumi, ziņas

Kopumā Latvijas lielākajās **pilsētās** televīzijas raidījumus un ziņas iedzīvotāji biežāk skatās krieviski (70%). No latviešiem 34% skatās tikai latviešu kanālus, 43% TV raidījumus skatās latviešu vairāk kā krievu valodā un 22% televīzijas raidījumus skatās biežāk krieviski vai arī tikai krieviski. Savukārt 93% krievu televīzijas raidījumus skatās tikai krieviski vai arī krieviski biežāk nekā latviski. Līdzīgi arī cittautieši TV pārraides skatās biežāk krieviski.

Līdzīgi kā ar radio klausīšanos un laikrakstu lasīšanu, “galvenokārt vai tikai krievu” valodā visbiežāk TV pārraides skatās Daugavpilī – aptuveni trīs ceturtdaļas. Arī Liepājā vairāk nekā puse – 52% TV raidījumus skatās tikai krievu valodā. Rēzeknē līdzīgi: 34% “galvenokārt vai tikai krievu” valodā un 46% televīzijas raidījumus, ziņas skatās “krievu vairāk kā latviešu”.

Analizējot pēc pilsonības, redzams, ka puse pilsoņu biežāk TV skatās latviešu valodā, un puse biežāk krieviski. Savukārt 91% nepilsoņu Latvijas lielākajās pilsētās televīzijas raidījumus skatās biežāk krieviski (63% galvenokārt tikai krieviski un 28% krievu vairāk kā latviešu).

Rajonos 16% respondentu televīzijas raidījumus, ziņas skatās „galvenokārt vai tikai latviešu” valodā, 26% „latviešu vairāk kā krievu”, 33% „krievu vairāk kā latviešu” un 24% „galvenokārt vai tikai krievu” valodā.

Analizējot pēc tautību sadalījuma, 78% latviešu TV raidījumus biežāk skatās latviski (27% tikai latviski un 41% latviešu vairāk kā krievu valodā), savukārt 88% krievu biežāk TV skatās krieviski (43% tikai krieviski un 45% krievu vairāk kā latviešu). Tāpat 85% vēl citu tautību pārstāvju TV pārraides biežāk skatās krieviski (54% tikai krieviski un 31% krievu vairāk kā latviešu).

Visbiežāk tikai latviski informāciju no televīzijas gūst latvieši Daugavpils (33%) un Rīgas rajonos (53%). Krievu un cittautiešu īpatsvars, kas biežāk TV skatās krieviski būtiski neatšķiras starp rajoniem, izņemot Rēzeknē ir vairāk krievu, kas biežāk skatās TV arī latviešu valodā, t.i., 61% krievu TV skatās „krievu vairāk kā latviešu” un 28% skatās tikai krieviski.

Skatoties no pilsonības aspekta, redzams, ka 18% pilsoņu televīzijas raidījumus, ziņas skatās „galvenokārt vai tikai latviešu” un 30% „latviešu vairāk kā krievu”, 32% „krievu vairāk kā latviešu” un 18% „galvenokārt vai tikai krievu”. No nepilsoņiem vairāk kā puse – 58% informāciju no TV saņem „galvenokārt vai tikai krievu” valodā un 36% „krievu vairāk kā latviešu” valodā.